

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

ทิวาพร รักพงษ์

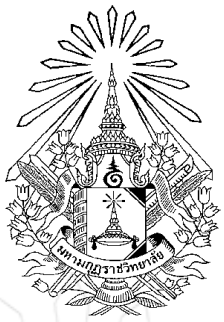
6420750632009

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2566

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

ทิวาพร รักพงษ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

ทิวาพร รักพงษ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

THE INTERGRATION OF GOOD GOVENANCE WITH THE FOUR PAHTS TO ACCOMPLISHMENT IN THE OPERATION OF THE ROI-ET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

THIWAPORN RAKPONG

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN BUDDHISTIC LOCAL GOVERNMENT
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด**
ชื่อนักศึกษา	:	**ทิวาพร รักพงษ์**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**พันตำรวจตรี ดร. พชรเดช เสมานู**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

.....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ภาสกร ดอกจันทร์)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....

(พันตำรวจตรี ดร. พชรเดช เสมานู)

กรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์)

กรรมการ .....

(พระครูปลัด สุริยะ ชวนปญฺโญ, ดร.)

กรรมการ .....

(ดร. พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Topic	:	The Integration of Good Governance with the four paths to Accomplishment in the Operation of the Roi Et Provincial Administrative Organization
Student's Name	:	Thiwaporn Rakpong
Degree Sought	:	Master of Political Science
Program	:	Buddhistic Local Government
Academic Year	:	2023
Advisor	:	Pol. Maj. Dr. Pacharadech Semanu

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Political Science. (Buddhistic Local Government)

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri)

Thematic Committee :
Chairman .....
(Assoc. Prof. Dr. Phasakorn Dokchan)

Member (Advisor) .....
(Pol. Maj. Dr. Pacharadech Semanu)

Member .....
(Assoc. Prof. Dr. Piyaluk Potiwan)

Member .....
(Phrakhrupalad Suriya Chavanapanyo, Dr.)

Member .....
(Dr. Pornpimol Pochailar)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด**
ชื่อนักศึกษา	:	**ทิวาพร รักพงษ์**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**พ.ต.ต. ดร. พชรเดช เสมานู**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง 3) เพื่อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.67-1.00 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .950 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานได้แก่ ค่า t-test และ F-test (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า:

1) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม/จริยธรรม รองลงมา คือ หลักการตรวจสอบได้มีภาระรับผิดชอบ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักประสิทธิผล 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกเพศ ระดับการศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามอายุ และตำแหน่งโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ควรปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ควรสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวังของ ประชาชนผู้รับบริการ พิจารณาการใช้อำนาจตามกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนในการตัดสินใจ

คำสำคัญ: การบูรณาการ, หลักธรรมาภิบาล, อิทธิบาท 4

ABSTRACT

Thematic Topic	**:**	**The Integration of Good Governance with The Four Paths to Accomplishment in the Operation of the Roi-Et Provincial Administrative Organization**
Student's Name	**:**	**Thiwaporn Rakpong**
Degree Sought	**:**	**Master of Political Science**
Program	**:**	**Buddhistic Local Government**
Anno Domini	**:**	**2023**
Advisor	**:**	**Pol. Maj. Dr.Pacharadech Semanu**

The objectives of this research study were 1) to study the level Integration of Good Governance with the four Paths to Accomplishment in the Operation of the Roi-Et Provincial Administrative Organization; 2) to compare the opinions on the Integration of Good Governance with the four Paths to Accomplishment in the Operation of the Roi-Et Provincial Administrative Organization, classified by gender, age, education level, and position; and 3) to study suggestions for the Integration of Good Governance with the four Paths to Accomplishment in the Operation of the Roi-Et Provincial Administrative Organization, a sample group of 210 personnel. The data collection tool used in this study was a questionnaire with 5-level Likert scale items, with content validity ranging from 0.67 to 1.00 and a reliability coefficient of .950. The statistical analysis used in this study included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test (One-Way ANOVA).

The results show that:

1) The Integration of Good Governance with the four Paths to Accomplishment in the Operation of the Roi-Et Provincial Administrative Organization is generally at a high level. The aspect with the highest average score is ethics/morality, followed by accountability/check and balance. The aspectwith the lowest average score is effectiveness. 2) The result of comparing the levels of Integration of Good Governance with the four Paths to Accomplishment in the Operation of the Roi-Et Provincial Administrative Organization, it did not differ overall when categorized by

gender and educational level. However, once categorized by age and position, there was a statistically significant difference at the .05 level. 3) Integration of Good Governance with the four Paths to Accomplishment in the Operation of the Roi-Et Provincial Administrative Organization, the results suggested that officials should perform their duties in accordance with the organization's objectives. They should build confidence and trust, as well as respond to the expectations of the service users. They should also consider using power in accordance with the rules and regulations of the agency, listen to the feedback, and provide opportunities for personnel within the agency to participate in decision-making.

Keywords : The integration**,** Good Governance, The Four Paths to Accomplishment

สารบัญคำย่อ

ในสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยใช้การอ้างอิงจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2535 อันเป็นคัมภีร์ที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียงตามลำดับเล่ม ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระสุตตันตปิฎก	
ที.ม.	สุตฺตนฺตปิฏก ฑีฆนิกาย มหาวคฺค
ที.ปา.	สุตฺตนฺตปิฏก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค
ม.มู.	สุตฺตนฺตปิฏก มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสก
สํ.ม.	สุตฺตนฺตปิฏก สงฺยุตฺตนิกาย มหาวารวคฺค
องฺ.จตุกฺก.	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาต
องฺ.ปญฺจก.	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต
องฺ.สตฺตก.	สุตฺตนฺตปิฏก องฺคุตฺตรนิกาย สตฺตกนิปาต
ขุ.ชา.	สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย ชาตก

สำหรับการอ้างอิงเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์มี 2 แบบ คือ

1. แบบ 3 ตอน คือ พระไตรปิฎกในสารนิพนธ์นี้ ใช้การอ้างอิงแบบ 3 ตอน และ 2 ตอน การอ้างแบบ 3 ตอน เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.ปา. 15/1/1. หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค เล่มที่ 15 ข้อที่ 1 หน้าที่ 1 เป็นต้น

2. แบบ 2 ตอน คือ ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ป.อ. 64/1. หมายถึง อ้างในอรรถกถา ชื่อคัมภีร์ ขุทฺทกนิกาย สทฺธมฺมปกาสินี ปฏิสมฺภิทามคฺคฏฺฐกถา ข้อที่ 64 หน้าที่ 1

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ..... ช

สารบัญคำย่อ..... ซ

สารบัญ..... ฌ

สารบัญตาราง..... ฎ

สารบัญภาพ..... ฐ

บทที่

1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 4

1.3 สมมติฐานของการวิจัย..... 4

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 4

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 6

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 6

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 10

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ..... 10

2.2 ความเป็นมาของธรรมาภิบาล..... 14

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล..... 21

2.4 แนวคิดหลักอิทธิบาท 4..... 42

2.5 สภาพพื้นที่ในการวิจัย..... 73

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 79

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย..... 85

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	**87**
	3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	87
	3.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง	87
	3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	88
	3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	88
	3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	90
	3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	91
	3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	92
4	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**	**94**
	4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	94
	4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	94
	4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	95
5	**สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ**	**123**
	5.1 สรุปผล	124
	5.2 อภิปรายผล	125
	5.3 ข้อเสนอแนะ	130
บรรณานุกรม		**132**
ภาคผนวก		**139**
ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	140
ภาคผนวก ข	หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	142
ภาคผนวก ค	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	146
ภาคผนวก ง	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	149
ภาคผนวก จ	ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	157
ประวัติผู้วิจัย		**162**

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

4.1 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม..... 95

4.2 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม..... 96

4.3 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักประสิทธิผล 97

4.4 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า..... 98

4.5 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการตอบสนอง..... 99

4.6 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ..... 100

4.7 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักเปิดเผย/โปร่งใส..... 101

4.8 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักนิติธรรม..... 102

4.9 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักความเสมอภาค..... 103

4.10 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ..... 104

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

4.11 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการกระจายอำนาจ..... 105

4.12 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักคุณธรรม/จริยธรรม..... 106

4.13 การเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ..... 107

4.14 การเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ..... 108

4.15 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา..... 109

4.16 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา..... 111

4.17 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา หลักความเสมอภาค..... 112

4.18 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา หลักการกระจายอำนาจ..... 113

4.19 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านคุณธรรม/จริยธรรม..... 113

4.20 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง.. 114

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

4.21 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ..... 117
4.22 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักนิติธรรม..... 119
4.23 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักความเสมอภาค..... 119
4.24 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ..... 120
4.25 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักคุณธรรม/จริยธรรม..... 120
4.26 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักคุณธรรม/จริยธรรม..... 121

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 86

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 41 (1) ได้รับรองให้ “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” รวมถึงในมาตรา 59 กำหนดเป็นหน้าที่ของรัฐว่า “รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก” และมาตรา 253 ได้กำหนดหน้าที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ “ในการดำเนินงาน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560, หน้า 14)

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562 มาตรา 17 ได้กำหนด “ให้หน่วยงานของรัฐจัดทำ ข้อมูลที่ต้องเปิดเผยตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการในรูปแบบดิจิทัลต่อสาธารณะ โดยต้องให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้อย่างเสรี“การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” จึงเป็นหน้าที่พื้นฐานตามกฎหมายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการ ยิ่งไปกว่านั้นในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นยุคเทคโนโลยีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึงต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในช่องทางต่างๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น ทางเว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนได้ร่วมตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยิ่งขึ้น (พระราชบัญญัติการบริหารงานและการให้บริการภาครัฐผ่านระบบดิจิทัล พ.ศ. 2562, 2562, หน้า 65)

หลักธรรมาภิบาลมีที่มาจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่ลุกลามไปทั่วโลก รวมถึงประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง กรมโยธาธิการและผังเมือง (2547) ระบุว่าองค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญหลายๆ องค์กร เช่น องค์การสหประชาชาติธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ได้ร่วมมือกันหาแนวทางฟื้นฟู และพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศกำลัง

พัฒนา และยากจน ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าหลักการแก้ไข และป้องกันวิกฤตเศรษฐกิจที่ยั่งยืนคือ การใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อบริหารจัดการประเทศของภาครัฐ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นเงื่อนสำหรับการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ตั้งเงื่อนไขว่าประเทศที่จะได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน ต้องสร้างหลักธรรมาภิบาลให้ขึ้นทั้งต้องปฏิบัติตามหลักการโดยเคร่งครัด ส่วน United Nations Development Programmed (UNDP) สนับสนุนให้จัดทำโครงการนำร่อง เพื่อกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ Asian Development Bank (ADB) เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ให้ทุนสนับสนุนประเทศไทยค่อนข้างมาก (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, 2546, หน้า 6)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานของรัฐตามการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (มาตรา 4 (3) ประกอบมาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม) มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบการจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่น โดยมีผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารงานภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย บริหารการเงิน การคลัง และการพัสดุ กำหนดนโยบายของตนเอง มีรายได้งบประมาณ และบุคลากรของตนเอง รวมทั้งดำเนินกิจกรรมสาธารณะ ตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อประโยชน์ของรัฐและของประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง ด้วยลักษณะการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน ย่อมก่อให้เกิดความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากประชาชนในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่สำคัญในการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ โดยกลไกสำคัญในการสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ “การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร” เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบ (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) 2562, หน้า 6)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนึ่งที่ได้เข้าร่วมการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ (Integrity and Transparency Assessment System : ITAS) เพื่อแสดงให้สังคมและสาธารณชนรับรู้ว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูล และการป้องกันการทุจริตในหน่วยงาน เพราะการประเมิน ITA โดยใช้แนวทางและเครื่องมือการประเมินตามที่สำนักงาน ป.ป.ช. กำหนด ถือเป็นเครื่องหนึ่งที่หน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศได้มีส่วนร่วมกันส่งเสริมให้การบริหารราชการของประเทศให้เป็นไปอย่างมีคุณธรรมและความโปร่งใส จากผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส ประจำปีงบประมาณ 2563 โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดได้ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการควบคุมดูแล กิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม ทั้งนี้การบริหารจัดการที่ดี สามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่

นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย เพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ ดังนี้ (1) หลักประสิทธิผล (2) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (3) หลักการตอบสนอง (4) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (5) หลักเปิดเผย/โปร่งใส (6) หลักการมีส่วนร่วม (7) หลักการกระจายอำนาจ (8) หลักนิติธรรม (9) หลักความเสมอภาค และ (10) หลักการมุ่งฉันทามติ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2542, หน้า 21)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดได้คะแนน 68.68 คะแนน ระดับผลการประเมินอยู่ในระดับ C ซึ่งไม่ผ่านค่าเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ (ซึ่งต้องได้ 85 คะแนนขึ้นไป) (ตามประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. เรื่อง การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ประกาศ ณ วันที่ 28 กันยายน 2563) เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนที่จะต้องแก้ไข การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดจะไม่มีทางเกิดผลสำเร็จได้ หากขาดคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ฉะนั้นบุคลากรจะต้องมีจิตสำนึกที่จะนำสิ่งที่ดีไปใช้ในการดำเนินงานและขจัดสิ่งที่ไม่ดีให้หมดไป องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดจึงได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้ดีขึ้นโดยการใช้หลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จได้ตามความมุ่งหวัง ดังนี้ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป 2) วิริยะ(ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย 3) จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีความสนใจที่จะวิจัย เรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ เช่น บุคลากรต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ประชาชนต้องการ มีความโปร่งใสในการตัดสินใจและในกระบวนการทำงาน ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร ร่วมแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการทำงาน รวมทั้งการประหยัดในการใช้งบประมาณให้เกิดความคุ้มค่า มีประสิทธิภาพต่อผลงานนั้นแทนการเน้นทำให้ถูกต้องตามกฎระเบียบและวิธีการเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง

1.2.3 ได้ทราบข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 บุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.2 บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.3 บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นตอการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.4 บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ บุคลากร/เจ้าหน้าที่ภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดที่ปฏิบัติงานในปงบประมาณ พ.ศ. 2566 ทั้งหมด จำนวน 460 คน (กองการเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด, 2566)

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากร/เจ้าหน้าที่ภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ปฏิบัติงานในปงบประมาณ พ.ศ. 2566 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง 210 คน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2554) ดังนี้ (1) หลัก

ประสิทธิผล (2) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (3) หลักการตอบสนอง (4) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (5) หลักเปิดเผย/โปร่งใส (6) หลักการมีส่วนร่วม (7) หลักการกระจายอำนาจ (8) หลักนิติธรรม (9) หลักความเสมอภาค และ(10) คุณธรรม/จริยธรรม โดยบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) ฉันทะ (ความพอใจ) (2) วิริยะ (ความเพียร) (3) จิตตะ (ความคิด) (4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง)

1.4.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) มี 4 กลุ่ม ได้แก่

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. ตำแหน่ง

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ทั้ง 10 ด้าน ดังนี้

1) ประสิทธิภาพ (Efficiency)
2) ประสิทธิผล (Effectiveness)
3) การตอบสนอง (Responsiveness)
4) ภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability)
5) เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency)
6) หลักนิติธรรม (Rule of Law)
7) ความเสมอภาค (Equity)
8) การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented)
9) การกระจายอำนาจ (Decentralization)
10) คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics)

โดยบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) ฉันทะ (ความพอใจ) (2) วิริยะ (ความเพียร) (3) จิตตะ (ความคิด) (4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง)

1.4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ดำเนินงาน

องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

1.4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการดำเนินงาน

ดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2566

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ที่สามารถนำไปบูรณาการในการให้บริการสาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้องและทั่วถึง และมีความโปร่งใสในการดำเนินงาน

1.5.2 ได้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.3 ได้ทราบแนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และนำไปพัฒนาการในด้านให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.5.4 องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานขององค์การ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้มีความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ให้เข้าใจตรงกัน ดังนี้

การบูรณาการ หมายถึง กระบวนเชื่อมประสานสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่ง ผสมผสานสิ่งที่มีอยู่เข้ามารวมกันให้มีความประสานสัมพันธ์แบบองค์รวมเป็นหนึ่งเดียวครบถ้วน สมบูรณ์ เป็นเอกภาพในตัวแบบไม่แยกส่วน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนประกอบที่ใหญ่ขึ้น

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง หลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่างๆ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดจะเน้นหลักธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 หมายถึง กระบวนเชื่อมโยงหลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่างๆ โดยอาศัยอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสาคือ การไตร่ตรอง ซึ่งหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย (1) หลักประสิทธิผล (2) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (3) หลักการตอบสนอง (4) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (5) หลักเปิดเผย/โปร่งใส (6) หลักการมีส่วนร่วม (7) หลักการกระจายอำนาจ (8) หลักนิติธรรม (9) หลักความเสมอภาค และ(10) หลักการมุ่งฉันทามติ ในการดำเนินงานเป็นสำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างถูกต้องและทั่วถึง

1) หลักประสิทธิผล หมายถึง หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดผลิตภาพที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ต้องมีการลดขั้นตอนและ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ล้าสมัยและ ไม่มีความจำเป็น

2) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อ ตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้น ผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3) หลักการตอบสนอง หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้ อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจรวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

4) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ หมายถึง หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและ ผลสัมฤทธิ์ตามเป้า หมาย ที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คุณ ให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

5) หลักเปิดเผย/โปร่งใส หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้รับทราบ อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

6) หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ต้องมีความพยายามในการ แสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะต้องไม่มีข้อคัดค้านที่หาข้อยุติไม่ ได้ในประเด็นที่สำคัญ

7) หลักการกระจายอำนาจ หมายถึง การปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและ การดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ ได้อย่าง

เหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม

8) หลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆ

9) หลักความเสมอภาค หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มี การแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่นๆ อีก ทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความ เท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของ กลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

10) คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics) หมายถึง การปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็น ไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้ง ยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการ เมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวล จริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพตลอดจน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ (I AM READY) ได้แก่ I - Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง A - Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ M - Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม R - Responsiveness คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง E - Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ A - Accountability ตรวจสอบได้ D - Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย Y - Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง เครื่องที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสาคือ การไตร่ตรอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานต่างๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ 4 ประการ คือ (1) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (2) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย (3) จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น

การดำเนินงาน (operation) หมายถึง การบริหารการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีการบริหารจัดการงานทั้งหมด 11 กองงาน และ 1 หน่วยตรวจสอบภายใน รวม 12 ส่วนราชการ ได้แก่ (1) สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด (2) สำนักเลขาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (3) กองยุทธศาสตร์และงบประมาณ (4) กองการเจ้าหน้าที่ (5) กองป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (6) กองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม (7) กองคลัง (8) กองพัสดุและทรัพย์สิน (9) กองสาธารณสุข (10) กองช่าง (11) กองสวัสดิการสังคม (12) หน่วยตรวจสอบภายใน

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4

2.4 การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4

2.5 สภาพพื้นที่ในการวิจัย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

2.1.1 ความหมายของการบูรณาการ

ความหมายของการบูรณาการ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในลักษณะใกล้เคียงกัน ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2540) ได้ให้ความหมายบูรณาการ หมายถึง การทำให้หน่วยย่อยที่ มีอยู่ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกันเข้ามาร่วมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนให้เป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มี ความหมายครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว

ประเวศ วะสี (2545) ได้ให้ความหมายของการบูรณาการเป็นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบ ต่างๆ ไปด้วยกัน อย่างลงตัวและอย่างสมดุล

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 57) กล่าวว่าความหมายการบูรณาการตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “integration” มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า “integrate” คำว่า “บูรณาการ” ในความหมายทั่วไป หมายถึง การทำสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์แบบ โดยการเพิ่มเติม บางส่วนที่ขาดอยู่ให้สมบูรณ์ หรือการนำส่วนประกอบย่อยมารวมกันตั้งแต่สองส่วนเพื่อทำให้เป็นส่วนประกอบใหญ่ของทั้งหมด ดังนั้นการบูรณาการเป็นการเชื่อมสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเข้ามาเป็นส่วนประกอบกับอีกสิ่งหนึ่งให้มีความสมบูรณ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนประกอบที่ใหญ่กว่า

ทิศนา แขมณี (2548) ได้ให้นิยามของการบูรณาการ หมายถึงการทำให้สมบูรณ์โดยการนำหน่วยย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์มาทำหน้าที่อย่างผสมผสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวให้ครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเองไม่ได้ แยกเป็นส่วนๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2557) ได้ให้ความหมายของการบูรณาการว่าหมายถึง กระบวนการผสมผสานเชื่อมโยงองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้องเป็นระบบ

ชนาธิป พรกุล (2561, หน้า 105) ได้ให้ความหมายของการบูรณาการว่าหมายถึง การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน, การจัดการเรียนรู้ให้เป็นเรื่องเดียวกับวิถีชีวิต

วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒผล (2562, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการบูรณาการว่าหมายถึง การผสมผสานองค์ความรู้ตั้งแต่ 2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างลงตัวและเป็นระบบช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ Concept ในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ ตอบสนองธรรมชาติ ความ ต้องการและความสนใจของผู้เรียน

Beane (1991, p. 111) การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์ในลักษณะผสมผสาน เข้าด้วยกันทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องสมบูรณ์โดยรวมกันมากกว่าการแยกส่วนการบูรณาการ (integration) หมายถึง การประสานกลมกลืนกันของแผนกระบวนการ สารสนเทศการจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญของสถาบัน (organization-wide goal)

สรุปจากความหมายที่กล่าวมา การบูรณาการ หมายถึง กระบวนเชื่อมประสานสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่ง ผสมผสานสิ่งที่มีอยู่เข้ามารวมกันให้มีความประสานสัมพันธ์แบบองค์รวมเป็นหนึ่งเดียว ครบถ้วน สมบูรณ์ เป็นเอกภาพในตัวแบบไม่แยกส่วน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของแกนหลักหรือส่วนประกอบที่ใหญ่ขึ้น

2.1.2 ประโยชน์ของการบูรณาการ

แนวคิดการบูรณาการถูกนำมาใช้ในการบริหารราชการของรัฐบาลด้านการวางแผนยุทธศาสตร์การ พัฒนาประเทศ การบริหารราชการระดับจังหวัดที่ปรับเปลี่ยนการบริหารงานแบบแยกส่วนมาเป็นการ บริหารงานแบบบูรณาการ (CEO) การที่หน่วยงานนำหลักการบูรณาการมาใช้ในการด าเนินงานก่อให้เกิด ประโยชน์ ดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546)

1. เป็นการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เกิดการรวมงานที่ใกล้เคียงกันให้เป็นสิ่งเดียวกัน เกิดผลดีต่อเรื่องใหญ่ โดยดูคุณภาพรวมทั้งหมด และมองปัญหาได้ถูกจุดโดยใช้ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับ ระบบหรือปัจจัยต่างๆ ให้มีมุมมองที่กว้าง ครบถ้วน

2. สามารถใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น บุคลากรร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน การสิ้นเปลืองในการใช้ทรัพยากร ทำให้มีทรัพยากรเหลือใช้อย่างอื่นได้

3. พนักงานทำงานได้ง่าย สะดวก มีประสิทธิภาพ พร้อมที่จะปรับตัวอย่างต่อเนื่อง และช่วยให้ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเบ็ดเสร็จ

4. ลดความสูญเปล่าของเวลา ความซ้ำซ้อน ในการบริหารช่วยให้การแก้ปัญหาในงานได้อย่าง เบ็ดเสร็จเชื่อมโยงกับระบบต่างๆ ให้มีมุมมองอย่างครบถ้วนและลึกซึ้ง

5. ลดค่าใช้จ่ายในการตรวจติดตาม และตรวจประเมินผลที่ต้องดำเนินการตรวจติดตามและประเมินผลที่ละกิจกรรม หากมีการบูรณาการกิจกรรมหรือโครงการทำให้การดำเนินการติดตามและตรวจ ประเมินผลเพียงครั้งเดียวสามารถตอบได้หลายเป้าหมาย

6. สร้างภาพลักษณะที่ดีแก่องค์การในการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพภายในองค์การ

7. เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์บุคคลที่มีความคิดแบบบูรณาการจะช่วยให้ลดความ ผิดพลาดจากการตัดสินใจที่ไม่รอบคอบ มีความเข้าใจเรื่องที่มีความซับซ้อนได้อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้น ทำให้การตัดสินใจในเรื่องเล็กเกิดผลดีต่อเรื่องใหญ่โดยดูภาพรวมทั้งหมด ก่อนตัดสินใจและมองปัญหาได้ถูกจุด รู้จุดเชื่อมโยงและผลกระทบ

8. การบูรณาการเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความฉลาดหลักแหลมในการปรับตัวเองอย่างต่อเนื่อง ด้วยการใช้ไหวพริบ ปฏิภาณ สติปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งอื่นให้เข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์แบบ

9. ช่วยขจัดความขัดแย้ง เนื่องจากการบูรณาการท าให้เกิดความเชื่อมโยงแนวคิดต่างๆ เข้ากันได้ อย่างสมบูรณ์

10. รู้จุดเชื่อมโยงของงานและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างชัดเจน เบ็ดเสร็จ เชื่อมโยงงานต่างๆ อย่างลงตัว

สรุปการบูรณาการทำให้องค์การเกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานแบบเดิมๆ ทำให้เกิดผลดีแก่ องค์กร หลุดพ้นจากปัญหาความขาดแคลน และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอันเกิดจากการบูร ณาการงานที่มีอยู่เข้าด้วยกันสามารถลดความซ้ำซ้อนของงาน ความสูญเปล่าเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ เวลา ประหยัดทรัพยากร ลดปัญหาความขัดแย้งภายในองค์การเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่ รอบคอบ มองงานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบและทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

2.1.3 ลักษณะการบูรณาการ

John D. (2002, p. 100) ได้สรุปเงื่อนไขความสำเร็จของการบูรณาการสวัสดิการของชุมชนระดับนโยบาย คือ

1) ผู้ดำเนินกิจกรรมหลักและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2) เป้าประสงค์

3) ทรัพยากร

4) กระบวนการและแนวทางการทำงาน

5) ผลกระทบ ผลผลิต และวิวัฒนาการ

อาร์มสตรอง (Armstrong, 2005) ได้แบ่งการบูรณาการออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. การบูรณาการในแนวตั้ง (Vertical Integration) เป็นการบูรณาการเข้ากับวัฒนธรรมองค์กร และการบูรณาการเข้ากับกลยุทธ์

2. การบูรณาการในแนวราบ (Horizontal Integration) เป็นการบูรณาการระหว่างกระบวนการภายในหน่วยงาน เช่น การบูรณาการระบบการจัดการผลการปฏิบัติงาน

จะเห็นได้ว่าการบูรณาการจะเกิดความสมบูรณ์นั้นประกอบด้วยลักษณะการบูรณาการดังนี้

1. การมีหน่วยย่อย องค์ประกอบย่อย ระดับ ชั้น ที่นำมาประมวลเข้าด้วยกัน สิ่งที่นำมาประมวลเข้าด้วยกันนั้นเรียกว่าหน่วยย่อย

2. หน่วยย่อยนั้น ต้องมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง เป็นหนึ่งเดียวกันและมีความยืดหยุ่นในตัวปรับตัวให้เคลื่อนไหวได้ตลอดเวลา

3. เมื่อนำหน่วยย่อยเข้ามาจะครบถ้วนสมบูรณ์ พอดี อย่างลงตัว มีความผสมกลมกลืนแบบไม่แยกส่วน และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นลักษณะของการบูรณาการ

2.1.4 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรณาการ (integrative theory)

Gusztav Names (2005, p. 98) ได้ใช้แนวคิดของการบูรณาการเพื่อเสนอทางออกของระบบการบริหารจัดการของรัฐที่เป็น top-down มาเป็น bottom-up ดังที่ปรากฏในงานของเขาคือ integrated rural development the concept and its operation เขากล่าวว่า การบูรณาการสามารถกระทำได้ทั้งการบูรณาการโดยนำสิ่งที่มีอยู่จริงมาบูรณาการ (factual integration) หรือการบูรณาการความคิด (conception integration) ขั้นตอนของการบูรณาการ Gusztav Names ได้เสนอในวิธีคิดแบบบูรณาการไว้ อย่างน่าสนใจ คือ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ถอดกรอบ เพื่อที่จะให้หลุดจากกับดักทางความคิด ทางวัฒนธรรม ทางความรู้ ทางประสบการณ์เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ขยายกรอบ โดยอาศัยฐานแนวคิดในเรื่ององค์รวม สหวิทยาการคิดโดยวิธีอุปนัย การมองประสานขั้วตรงข้าม และมองแบบทุกฝ่ายชนะ

ขั้นตอนที่ 3 คุมกรอบ ซึ่งเป็นขั้นกลับมาบูรณาการอีกครั้ง

สรุปได้ว่า การบูรณาการ หมายถึง การประสานกลมกลืนกันของแผน กระบวนการ สารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การปฏิบัติการ ผลลัพธ์ และการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ที่สำคัญขององค์กร การบูรณาการที่มีประสิทธิผล เป็นมากกว่าความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน (Alignment) และจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อการดำเนินการของแต่ละองค์ประกอบภายในระบบการจัดการผลการดำเนินการมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวอย่างสมบูรณ์

2.2 ความเป็นมาของธรรมาภิบาล

2.2.1 ความเป็นมาของธรรมาภิบาลระดับสากลโลก

หลักธรรมาภิบาลมีที่มาจาก ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่ลุกลามไปทั่วโลก รวมถึงประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง กรมโยธาธิการและผังเมือง (2547) ระบุว่า องค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญหลายๆ องค์กร เช่น องค์การสหประชาชาติธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ได้ร่วมมือกันหาแนวทางฟื้นฟู และพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา และยากจน ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าหลักการแก้ไข และป้องกันวิกฤตเศรษฐกิจที่ยั่งยืนคือการใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อบริหารจัดการประเทศของภาครัฐ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นเงื่อนสำหรับการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ตั้งเงื่อนไขว่าประเทศที่จะได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน ต้องสร้างหลักธรรมาภิบาลให้ขึ้นทั้งต้องปฏิบัติตามหลักการโดยเคร่งครัด ส่วน United Nations Development Programmed (UNDP) สนับสนุนให้จัดทำโครงการนำร่อง เพื่อกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ Asian Development Bank (ADB) เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ให้ทุนสนับสนุนประเทศไทยค่อนข้างมากดังเห็นได้จาก บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี้ (2546) ให้ทัศนะว่าช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2511-2540 ประเทศไทยได้รับทุนความช่วยเหลือจาก ADB ในรูปของเงินกู้ประมาณ 4.25 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา และอีก 37.4 พันล้านเหรียญ ในรูปของความช่วยเหลือพิเศษ ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้ (1) การกระจายอำนาจและการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ (2) การส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรของรัฐ (3) การเร่งให้เกิดการปรับโครงสร้างเพื่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น (4) การลดบทบาทการแทรกแซงของรัฐ และการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจไทย (5) การส่งเสริมให้เกิดการประสานงานในขั้นตอนของการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติ และ (6) การสนับสนุนให้ปฏิรูปกฎหมายและระบบตุลาการ

ประภาพร มาแสง (2545) ยุคปัจจุบันการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือธรรมาภิบาลปรากฏเป็นครั้งแรกในรายงานของธนาคารโลก (World Bank) เมื่อปี ค.ศ. 1989 ซึ่งต่อมาสถาบันการเงินระหว่างประเทศนำมายึดถือเป็นเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ของประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อที่จะเป็นการย้ำเตือนให้ผู้นำแต่ละประเทศคำนึง ใคร่ครวญถึงผลกระทบจากการกระทำของตนเองว่าเป็นการพัฒนาโดยแท้จริงหรือไม่

ไชยวัฒน์ ค้ำชู และคณะ (2545) กล่าวว่าตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา ความคิด เรื่องการจัดการปกครองและการบริหารได้แพร่หลายไปยังภูมิภาคต่างๆ และมีการใช้แนวคิดนี้ในความหมายที่หลากหลายมาก แม้ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการพัฒนาที่มีการใช้อาจดูได้จากรายงานของธนาคารโลกที่ว่าด้วยการจัดการปกครองและการบริหารและพัฒนา (1992) ได้นิยาม

การจัดการปกครองและการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อจุดมุ่งหมายทางด้านการพัฒนาซึ่งให้ความสำคัญกับ 3 มิติด้วยกัน คือ ประเภทของระบอบการเมือง กระบวนการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อจุดมุ่งหมายด้านการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถของรัฐ ในการกำหนดนโยบาย และการดำเนินการตามนโยบายอย่างมีประสิทธิผล ส่วนองค์การบริหารการพัฒนานอก ราชอาณาจักร (Overseas Development Administration ซึ่งปัจจุบันเป็น Department For International Development) ของประเทศอังกฤษได้เน้นเรื่องธรรมาภิบาลในเชิงคุณค่า โดยพิจารณาการจัดการปกครองและการบริหารในมิติทางการเมืองเศรษฐกิจและการบริหารเพื่อสร้างเกณฑ์ชี้วัดระดับของการจัดการปกครองและการบริหารที่พึงประสงค์ของประเทศผู้รับความช่วยเหลือ และใช้เกณฑ์นี้ เป็นฐานในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะให้ความช่วยเหลือมากน้อยเพียงใดแก่ประเทศใดบ้างในปฏิญญาของเครือจักรภพประกาศที่กรุงฮาราเร ประเทศซิมบับเว ในปี ค.ศ. 1991 ได้กำหนดให้ ประเทศสมาชิกดำเนินการเพื่อสร้างและพัฒนากระบวนการและสถาบันประชาธิปไตย โดยให้มีลักษณะสอดคล้องกับสถานการณ์ภายในของแต่ละประเทศ มีการปกครองตามหลักนิติธรรมและมีระบบการศาล และยุติธรรมที่เป็นอิสระมีรัฐบาลที่ซื่อตรงและเที่ยงธรรม เคารพหลักสิทธิมนุษยชน พื้นฐานซึ่งรวมทั้งสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน ระหว่างพลเมืองทุกคน โดยไม่เลือกเชื้อชาติสีผิว หรือความแตกต่างด้านหลักการและความเชื่อทางการเมือง

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552, หน้า 5) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลยังไม่มีการยืนยันแน่ชัดว่ามีต้นกำเนิดมาจากความคิดของผู้ใด ในสมัยใดแต่มีการศึกษา และกล่าวถึงรัฐและสังคมที่รักความยุติธรรม ผู้ปกครองที่ดี รัฐบาลที่ดี การปกครองที่ดีมานาน แล้วในกลุ่มชาติตะวันตกปรากฏขึ้นในยุคนครรัฐกรีกโบราณเมื่อประมาณ 2,500 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาที่เกี่ยวกับรัฐและสังคมของ Plato และ Aristotle ซึ่งเป็นปราชญ์ที่สำคัญ ในยุคนั้นธรรมรัฐกับ ประชาธิปไตย หรือ Democracy ในภาษาอังกฤษ มีจุดกำเนิดและพัฒนามากว่า 2,500 ปีมาแล้วเช่นกัน คือเริ่มมาจากยุคกรีกโบราณ ก่อนจะเกิดพลังผลักดันอย่างจริงจัง ในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 17 ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา แต่เริ่มปรากฏขึ้นอย่างมั่นคง และแพร่หลายตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาจนถึงขณะนี้

สรุปได้ว่า ธรรมาภิบาลในยุคกรีกโบราณมีการกล่าวถึงรัฐและสังคมที่รักความยุติธรรม ผู้ปกครองที่ดี รัฐบาลที่ดี เป็นเรื่องของรัฐและสังคม ธรรมรัฐกับประชาธิปไตยหรือ Democracy มีจุดกำเนิดและพัฒนามานานแล้วเช่นกัน คือเริ่มมาจากยุคกรีกโบราณ ก่อนจะเป็นที่นิยมอย่าง แพร่หลายในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ประชาคมโลกจึงได้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาพัฒนาเพื่อใช้แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าธรรมาภิบาลจะเป็นที่นิยมในทุกภูมิภาคของโลกแต่ในอีกหลายๆ ปี ข้างหน้า หลักธรรมาภิบาลอาจไม่

เหมาะสมต่อการแก้ปัญหา เนื่องจากสภาวการณ์ต่างๆ ในยุคข้างหน้าอาจมีการเปลี่ยนทั้งเชิงโครงสร้างและการบริหารที่แตกต่างจากปัจจุบัน

2.2.2 ความเป็นมาของธรรมาภิบาลในประเทศไทย

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552, หน้า 52) ในอดีตภายใต้ การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์การบริหารกิจการบ้านเมืองต่างๆ เป็นภาระหน้าที่ ขององค์พระมหากษัตริย์ โดยใช้หลักทศพิธราชธรรมหรือธรรม 10 ประการ อันเป็นคุณสมบัติของ พระมหากษัตริย์เป็นหลักในการปกครองในพระไตรปิฎกมีข้อความเกี่ยวกับธรรมนี้สั้นๆ ใน มหาหงส์ชาดก ว่า ดูก่อนพระยาหงส์ เราพิจารณาเห็นชัดซึ่งอายุอันเป็นอนาคตยั่งยืนที่ดำรงอยู่ในตนเหล่านี้ คือ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทนและความไม่พิโรธ แต่นั้นปิติและโสมนัส ไม่น้อยย่อมเกิดแก่เรา สุมุขหงส์นี้ไม่ทันคิดถึงคุณสมบัติของเราไม่ทราบความประทุษร้ายแห่งจิตจึงเปล่งวาจาอันหยาบคายย่อมกล่าวถึงโทษที่ไม่มีอยู่ในเราคา ของสุมุขหงส์นี้ย่อมไม่เป็นเหมือนคำของคนมีปัญญา ซึ่ง ทศพิธราชธรรมในพระไตรปิฎกในส่วนของ สุตนัตปิฎก ในคัมภีร์ทุกนิกายชาดก อันได้แก่

1. ทาน หมายถึง การให้สิ่งของ
2. ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม
3. ปริจจาคะ หมายถึง ความเสียสละการบริจาค
4. อาชวะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
5. มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน
6. ตปะ หมายถึง ความทรงเดชเผากิเลสตัณหา
7. อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ
8. อวหิงสา หมายถึง ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน
9. ขันติ หมายถึง ความอดทน
10. อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรม

ในหลักทศพิธราชธรรมนี้เปรียบเสมือนว่าเมื่อประเทศมีพระมหากษัตริย์ที่เน้นหลักทศพิธราชธรรมแล้ว บ้านเมืองยุคนั้นจะมีความมั่นคงสงบสุขเพราะเมื่อบริหารบ้านเมืองให้ สอดคล้องตามหลักทศพิธราชธรรมแล้วย่อมเป็นการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน บริหารอย่างตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียงหรือทุจริต ทำให้ประชาชนมีความพอใจ มีความรักใคร่นับถือและปฏิบัติตามองค์พระมหากษัตริย์

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2542 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันถัดจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และนายกรัฐมนตรีได้แจ้งเวียนให้หน่วยงานของรัฐทราบและถือปฏิบัติตามหนังสือ

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สลค.ที่ 0202/ว.130 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2542 (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ พ.ศ. 2542) โดยมีสาระสำคัญตามระเบียบดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมาย

1.1 สร้างกฎเกณฑ์และกลไกลที่ดี ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม เพื่อให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง สามารถส่งสัญญาณเตือนภัยและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนกลไกการทำงานและประสานงานในภาครัฐและภาคเอกชนรองรับได้อย่างทันท่วงทีในยามที่มีปัญหา

1.2 พัฒนาศักยภาพของนักวิชาการให้สามารถศึกษา ค้นคว้า และเสนอแนะแนวทางแก้ไขจุดบกพร่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ถูกต้องกล้าหาญ และมีจริยธรรม

1.3 ปรับปรุงระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนให้รวดเร็ว ชัดเจน และเป็นธรรม

1.4 ขยายโอกาสของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง เพื่อร่วมกับภาครัฐในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาส่วนรวม

1.5 ขจัดการทุจริตประพฤติมิชอบและการหลีกเลี่ยงกฎหมายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือกิจการที่ตนมีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกัน

2. หลักยึดในการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม 6 ประการ ได้แก่

2.1 หลักนิติธรรม

2.2 หลักคุณธรรม

2.3 หลักความโปร่งใส

2.4 หลักการมีส่วนร่วม

2.5 หลักความรับผิดชอบ

2.6 หลักความคุ้มค่า

3. กลยุทธ์เพื่อสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้เกิดขึ้นกับทุกภาคของสังคม จำเป็นต้องร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะหน้า ระยะกลาง และระยะยาว โดยต้อง มีกรอบปฏิรูปใน 3 ส่วน ดังนี้

3.1 ภาครัฐต้องปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการท างานของ หน่วยงานภาครัฐ ให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ถือประชาชนเป็น

เป้าหมายสูงสุดในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น

3.2 ภาคธุรกิจเอกชนต้องปฏิรูปการทำงาน โดยยึดกติกาโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ต่อผู้ถือหุ้นเป็นธรรมต่อลูกค้ารับผิดชอบต่อสังคม มีมาตรฐานการบริการ มีระบบตรวจสอบที่มี คุณภาพ สามารถทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น

3.3 ภาคประชาชนต้องเสริมสร้างให้ประชาชนเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางการเมือง มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางราชการ และมีส่วนใน การประชาพิจารณ์มีความเข้าใจในหลักการของการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

4. แนวทางปฏิบัติ

4.1 สร้างความตระหนักร่วมกันในสังคมเพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์กลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

4.2 ออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ ที่จำเป็นรวมทั้งการดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

4.3 เร่งรัดให้เกิดการปฏิรูปการบริหารภาครัฐและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

4.4 เร่งรัดแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

4.5 เร่งรัดสร้างมาตรฐานการดา เนินธุรกิจ

5. มาตรการ

5.1 เร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐทำความเข้าใจ ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลัก 6 ประการ

5.2 เร่งรัดการดำเนินการออกกฎหมายตามรัฐธรรมนูญให้เสร็จสิ้น

5.3 เร่งรัดการดำเนินการตามแผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ

5.4 เร่งรัดให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540

5.5 ส่งเสริมกำกับให้หน่วยงานของรัฐกำหนดแผนการสร้างความโปร่งใสและป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบในระบบราชการและรายงานผลการดำเนินการในรอบปีต่อคณะรัฐมนตรี

5.6 สนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

5.7 ให้กระทรวงพาณิชย์กระทรวงการคลังและหน่วยงานของรัฐอื่นที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานของธุรกิจเอกชน ส่งเสริม สนับสนุนระบบเศรษฐกิจเสรีโดย อาศัยกลไกตลาดให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ส่งเสริมให้มีมาตรฐานที่ดีในการดำเนินธุรกิจ

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีพ.ศ. 2546 รัฐบาลได้ดำเนินการปฏิรูประบบราชการตามนโยบายที่ประกาศกับประชาชน นอกจากเน้นการบริการประชาชนให้มีประสิทธิภาพแล้ว รัฐบาลยังต้องการให้การบริหารงาน เกิดความโปร่งใส และตรวจสอบได้เป็นธรรมาภิบาล จึงมีการยกร่าง พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยออกตามความในมาตรา 221 ของรัฐธรรมนูญ (พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย) และมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา ณ วันที่ 9 ตุลาคม 2546 หน้าที่ 1 เล่มที่ 120 ตอน 100ก สาระสำคัญในพระราชกฤษฎีกาแบ่งออกเป็น 9 หมวด ดังนี้

1. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจรัฐ มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ไม่มีขั้นตอนในการทำงานที่เกิน ความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการตอบสนองตามความต้องการและมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

2. การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน โดยทุกส่วนราชการต้องกำหนดภารกิจในการทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา และหากภารกิจใดส่งผลกระทบต่อประชาชนต้องขอรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนดำเนินการ

3. การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจรัฐโดยจัดทำแผนการปฏิบัติงานทุกปีงบประมาณ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของขั้นตอน ระยะเวลา งบประมาณ เป้าหมาย ผลสัมฤทธิ์และตัวชี้วัดความสำเร็จ เพื่อของบประมาณในการดำเนินการต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งหากส่วนราชการใด ไม่ได้นำเสนอแผนงานจะไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากสำนักงบประมาณ นอกจากนี้คณะรัฐมนตรีต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 4 ปี ภายใน 90 วันหลังแถลงนโยบายต่อรัฐสภา โดยให้สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติและสำนักงบประมาณร่วมกันจัดทำแผนงานดังกล่าวเพื่อให้คณะรัฐมนตรีรัฐมนตรีและส่วนราชการดำเนินงานตามแผนงานต่อไป และต้องจัดทำข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร (Performance Agreement) เพื่อกำหนดผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

4. การบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจ โดยให้ทุกส่วนราชการเผยแพร่แผนการดำเนินงานให้ประชาชนรับทราบ เว้นแต่เรื่องงบประมาณที่ใช้ในการจัด ซื้อจัดจ้างที่ให้เปิดเผยภายหลังมีการจัดซื้อจัดจ้างแล้วซึ่งการจัดซื้อจัดจ้างไม่จำเป็นต้องเลือกราคาที่ต่ำสุดแต่ให้ยึดคุณภาพเป็นหลัก นอกจากนี้ยังให้ส่วนราชการจัดทำบัญชีต้นทุนในงานบริการสาธารณะแต่ละประเภทเพื่อเสนอต่อสำนักงานงบประมาณ กรมบัญชีกลาง และ คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หากไม่มีการท้วงติงภายใน 15 วัน ให้ดำเนินการตามแผนการ นั้นได้ทั้งนี้ส่วนราชการที่

จำเป็นต้องให้ความเห็นส่วนราชการอื่นต้องแจ้งผลการพิจารณาให้ส่วนราชการเจ้าของเรื่องทราบภายใน 15 วัน หากไม่แจ้งจะถือว่าข้าราชการที่เกี่ยวข้องและหัวหน้าส่วนราชการนั้นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นอกจากพิสูจน์ได้ว่าไม่เกี่ยวข้องกับตน ส่วนเรื่องสั่งราชการให้ทำเป็นรายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่หากมีการสั่งด้วยวาจา ผู้รับคำสั่งต้องบันทึกวาจาเป็นลายลักษณ์อักษร

5. การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน โดยให้กระจายอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องการอนุญาต อนุมัติการปฏิบัติราชการไปยังผู้ที่รับผิดชอบโดยตรงเพื่อความรวดเร็วในการบริหารประชาชนและทุกส่วนราชการต้องติดประกาศแผนภูมิขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินการให้ประชาชนที่มาติดต่อราชการทราบ และให้ปลัดกระทรวงเป็นผู้รับผิดชอบการจัดตั้งศูนย์บริหารร่วม (One stop service) ขณะที่ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอจะเป็นผู้รับผิดชอบศูนย์บริหารร่วมประจำจังหวัด

6. การปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการในกรณีที่มีการยุบ เลิก โอน หรือรวมส่วนราชการใด แล้วห้ามจัดตั้งส่วนราชการที่มีภารกิจ/อำนาจหน้าที่ที่เหมือนหรือคล้ายกับส่วนราชการที่ถูกยุบเลิกไป

7. การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยทุกส่วนราชการต้องกำหนดระยะเวลาเสร็จของงานและประกาศให้ประชาชนทราบ แต่หากคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการเห็นว่าระยะเวลาที่ประกาศไว้ล่าช้าเกินไปก็สามารถกำหนดเวลา ให้ส่วนราชการนั้นๆ ใหม่ได้ ส่วนกรณีที่มีประชาชนทา หนังสือร้องเรียนหรือเสนอแนะความ คิดเห็นให้แต่ละส่วนราชการนั้นต้องเร่งแก้ไขพร้อมกับแจ้งกลับกรณีที่ผู้ร้องเรียนระบุชื่อมาด้วย แต่ในการแจ้งผ่านระบบเครือข่ายสารสนเทศ จะไม่มีการเปิดเผย ชื่อ ที่อยู่ ของผู้ร้องเรียน

8. การประเมินผลการปฏิบัติราชการ ให้ทุกส่วนราชการแต่งตั้งคณะผู้ประเมินอิสระตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการกำหนด เพื่อขอรับเงินรางวัลประจำปีแต่ส่วนราชการใดสามารถลดค่าใช้จ่ายได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการกำหนด จะมีการเพิ่มรางวัลพิเศษให้ด้วย ทั้งนี้การประเมินต้องเป็นความลับเพื่อความสามัคคีของราชการในสังกัด

9. บทเบ็ดเตล็ด ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามแนวทางพระราชกฤษฎีกานี้ภายใต้การดูแลและให้ความช่วยเหลือของกระทรวงมหาดไทย

สรุปความเป็นมาของธรรมาภิบาลในประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่สมัยที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจในการปกครองบ้านเมือง พระมหากษัตริย์ทรงใช้ทศพิธราชธรรม หรือธรรม 10 ประการสำหรับพระมหากษัตริย์ ถ้าในรัชสมัยใดที่พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ประเทศชาติก็สงบสุขและที่เป็นรูปแบบ ของธรรมาภิบาลที่เด่นชัดในประเทศไทย คือ ปี พ.ศ. 2540 ในขณะนั้นสังคมเศรษฐกิจไทยได้รับความบอบช้ำ

จากวิกฤติดังกล่าวอย่างมาก จนต้องรับความช่วยเหลือจาก IMF (International Monetary Fund) ซึ่งรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ให้คำมั่นสัญญากับ IMFว่าจะต้องสร้าง Good governance ขึ้นในการบริหารจัดการในภาครัฐ ดังที่กำหนดไว้ในหนังสือแสดงเจตจำนงที่รัฐบาล ไทยได้ทำไว้กับ IMF และได้เกิด ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ใช้ในการบริหารบ้านเมืองตามมา

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

แนวคิดธรรมาภิบาลได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากทั้งภาครัฐ และเอกชนในประเทศไทย อันเป็นที่มาของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เพื่อให้องค์กรของรัฐถือเป็นแนวปฏิบัติ เจตนารมณ์ของรัฐบาลในสมัยนั้น นำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้บริหารประเทศ เพื่อวัตถุประสงค์ในการเร่งรัดให้เกิดการปฏิรูป และเปลี่ยนแปลงการบริหารภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการปฏิรูประบบราชการ และการปฏิรูปการศึกษาเร่งรัดแก้ปัญหาการทุจริต และประพฤติมิชอบในภาครัฐและเอกชน

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2554) ได้ระบุที่มาของนโยบายการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดีว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างมาก บางเรื่องมีผลในทางขยายตัว และสร้างสรรค์ บางเรื่องมีผลในทางชะลอตัวหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ไม่พึงประสงค์ จนบางครั้งกลายเป็นภาวะวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ซึ่งภาควิชาการ และผู้ได้รับผลกระทบเห็นว่า สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากความหย่อนประสิทธิภาพของกลไกการบริหารกิจการบ้านเมือง การบริหารราชการ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการทุจริตประพฤติมิชอบในวงราชการ อันเป็นความรับผิดชอบของภาคราชการทั้งฝ่ายการเมือง และฝ่ายประจำขณะเดียวกัน ในภาคประชาชนอันเป็นพลังสำคัญ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความตื่นตัว และรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนความตระหนักในสิทธิ และหน้าที่ของแต่ละฝ่ายเพิ่มขึ้น หากความอ่อนแอ และหย่อนประสิทธิภาพดังกล่าว ไม่ได้รับการจัดการแก้ไขอย่างแท้จริง และรีบด่วนโอกาสที่จะนำประเทศให้ฟื้นตัวจากวิกฤติย่อมเป็นไปได้ยาก ทั้งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศยิ่งขึ้นอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อเสนอแนะจากการศึกษา และตรวจสอบทั้งในภาควิชาการ และภาคปฏิบัติการสอดคล้องกันว่า แนวทางการจัดระเบียบราชการ และวางมาตรการแก้ปัญหา ควรมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545)

1. สร้างกฎเกณฑ์ และกลไกที่ดีเพื่อการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคม เพื่อให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง สามารถส่งสัญญาณเตือนภัย และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนกลไกฟันเฟืองการทำงาน รวมถึงการประสานงานในภาครัฐและภาคเอกชนให้สามารถรองรับได้อย่าง ทันท่วงทีในยามที่มีปัญหา

2. พัฒนาศักยภาพของนักวิชาการให้สามารถศึกษาค้นคว้า และเสนอแนวทางแก้ไขจุดบกพร่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมอย่างถูกต้อง กล้าหาญ และมีจริยธรรม

3. ปรับปรุงระบบการตัดสินใจ และการบริหารจัดการทั้งของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ให้รวดเร็ว ชัดเจน และเป็นธรรม

4. ขยายโอกาสของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง เพื่อร่วมกับรัฐตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาของส่วนรวม

5. ขจัดการทุจริตประพฤติมิชอบ และการหลีกเลี่ยงกฎหมาย เพื่อแสวงหาประโยชน์ใส่ตน หรือกิจการที่ตนมีส่วนได้เสีย ทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกัน

ปาริชาติ เทพอารักษ์ (2550) ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาลแบบสากลเน้นกฎเกณฑ์ (Norm) ที่วางระบบ โครงสร้าง กระบวนการและความสัมพันธ์ของภาคส่วนต่างๆ 5 ภาคส่วน ที่มีบทบาทร่วมกันเพื่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยภาคที่เป็นหลัก 4 ภาค คือภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาคม ภาคประชาชน และครอบครัว โดยคุณลักษณะสำคัญดังนี้ เป้าหมายของธรรมาภิบาล คือ การพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของทุกภาคในสังคมหรือธรรมาภิบาลมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับทุกภาคในสังคมไม่ใช่ภาคใดภาคหนึ่ง โดยสาระของธรรมาภิบาล (Substance) คือ การบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ต้องสร้างความสมดุลระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีเสถียรภาพ ความสมดุล ที่สำคัญคือ การจัดสรรทรัพยากรของสังคมให้ทุกภาคมีส่วนได้ที่เหมาะสมและยอมรับได้ โดยขึ้นกับ 2 ปัจจัยคือ (1) โครงสร้างหรือกระบวนการที่ทุกภาคมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเพื่อจัดสรรทรัพยากร (2) เครื่องมือที่ใช้คือ กฎหมายต้องยุติธรรม และกระบวนการที่มีธรรมาภิบาลซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ การมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Public Participation) ความสุจริตโปร่งใส (Honesty and Transparency) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) และกฎเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน (Fair Legal Framework and Predictability)

อัษฎางค์ ปาณิกบุตร (2561) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างการบริหารจัดการที่ดีว่า เป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคม จำเป็นต้องร่วมดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะเฉพาะหน้า ระยะกลาง ระยะยาว โดยต้องมีการปฏิรูปใน 3 ส่วน ดังนี้

1. ภาครัฐ ต้องปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ซื่อตรง มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล โดยถือประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน และภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น

2. ภาคธุรกิจ เอกชนต้องปฏิรูปการทำงานโดยยึดกติกาที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น เป็นธรรมต่อลูกค้า รับผิดชอบต่อสังคม มีมาตรฐานการบริการมีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพ สามารถทา งานร่วมกับภาครัฐ และภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น

3. ภาคประชาชน ต้องสร้างเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความรู้ความเข้าใจหลักการของการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี

จะเห็นได้ว่าหลักของธรรมาภิบาล มุ่งเน้นให้ทราบถึงปัจจุบัน ที่มีการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล แล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความต้องการของประชาชนสูงที่สุด และเป็นการเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการบ้านเมือง ซึ่งการที่จะทำให้หลักธรรมาภิบาล หรือหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองเกิดผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะนำมายึดปฏิบัติเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และเพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น ต้องเร่งดำเนินการให้การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชน

2.3.1 ความหมายของธรรมาภิบาล

อนันท์ ปันยารชุน (2542) กล่าวถึง ธรรมาภิบาลว่า เป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรมซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปในหลายทาง มีลักษณะเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้

ประเวศ วะสี (2542) อธิบายว่าการที่สังคมประกอบด้วยภาคสำคัญๆ 3 ภาค คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เมื่อพิจารณาถึงธรรมาภิบาลก็จะรวมถึงโปร่งใสความถูกต้องของ 3 ภาคดังกล่าว ธรรมาภิบาลในทัศนะของนายแพทย์ประเวศ วะสี จึงเป็นเสมือนพลังผลักดันที่จะนาไปสู่การแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ

ป๋วย อึ้งภากรณ์ (2544) ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่า หมายถึง การบริหารจัดการบ้านเมือง สังคม องค์กร สถาบันหรือธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) ความเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ความชอบธรรมยุติธรรม (Fairness) ความมีคุณภาพประสิทธิภาพ (Quality and efficiency) และการมีมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมเป็นการทั่วไป (General ethical and moral standard) ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่มีคุณค่าและสำคัญมากควรได้รับการส่งเสริมจากทุกๆ ส่วนของสังคม เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างคุณภาพ และประสิทธิภาพให้แก่สังคมไทยในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ ธุรกิจ สังคม สาธารณสุข การศึกษาศาสนา วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม อันจะนำพาให้สังคมไทยโดยรวมมีความ เข้มแข็งมั่นคง และเจริญก้าวหน้าอย่างวัฒนาสถาพร

ไชยวัฒน์ ค้ำชู และคณะ (2545) กล่าวถึงธรรมาภิบาลว่าจัดเป็นสภาวะของการพัฒนาและการบริหารกิจกรรมและนโยบายสาธารณะของชาติขั้นสูงสุด มีส่วนเสริมสร้างให้เกิด การเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาหรือทรัพยากรมนุษย์ และความเป็นธรรมทางสังคม ในส่วน ของการปฏิรูประบบบริหารราชการ จะใช้ธรรมาภิบาลเป็นวิธีการหรือเครื่องมือในการพิจารณา จัดการประเด็นปัญหาค่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาโครงสร้างสถาบันการสร้างขีดความสามารถการกระจายอำนาจหน้าที่ออกจากศูนย์กลาง ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการ การประสานงานและบทบาทการส่งเสริมธรรมาภิบาล

ธีรยุทธ บุญมี (2546) ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาลเป็นกระบวนความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างภาครัฐ สังคม เอกชน และประชาชน ซึ่งทา ให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความร่วมมือของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทยต้องปฏิรูประบบ 4 ส่วน คือ ปฏิรูปภาคราชการ ภาคธุรกิจเอกชนภาคเศรษฐกิจสังคม และปฏิรูปกฎหมาย

เกษม วัฒนชัย (2546) ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาล เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Good Governance ซึ่ง Good แปลว่า ดี Governance แปลว่าการกำกับที่ดีการดูแลอย่างดีธรรมาภิบาล หรือ Good Governance จึงเป็นหลักคิดสำหรับการบริการจัดการที่ดีเพื่อประกันว่าองค์กรจะไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพ ธรรมาภิบาลของสถานศึกษาจะช่วยประกันเรื่องนี้ได้เพราะที่ผ่านมาการศึกษาของเรามีการโกงกินกันเหลือเกินในทุกระดับและไม่มีประสิทธิภาพด้วย

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2553, หน้า 39) อธิบายว่า ธรรมรัฐ หมายถึง การบริหารกิจการของ บ้านเมืองด้วยความเป็นธรรม เคารพสิทธิของผู้คนพลเมืองอย่างเสมอกันมีระบบตัวแทนประชาชน ที่สะท้อนความคิดของผู้คนได้อย่างเที่ยงตรง มีรัฐบาลที่ไม่ถืออำนาจเป็นธรรม แต่ใช้อำนาจอย่างที่ประชาชนจะตรวจสอบได้ ตัวรัฐบาลเองก็มีความเอื้ออาทรต่อผู้คนสามัญเป็นอาภรณ์ประจำตัว

ไม่ดูถูกประชาชนด้วยการเอาความเท็จมาใช้ และมีอารยะพอที่จะแสดงความรับผิดชอบหากการบริหารงานผิดพลาดหรือไร้ประสิทธิภาพ

สุธรรม ส่งศิริ (2553, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาล ไว้ดังนี้

ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการ ควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารการจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ในทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่าง กว้าง กล่าวคือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึงศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น

ธรรมาภิบาล คือการยึดมั่นในวัตถุประสงค์ขององค์กร และผลผลิตที่จะส่งมอบให้แก่ประชาชนและผู้มารับบริการ ต้องมีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในวัตถุประสงค์และผลผลิตที่ตั้งใจจะ ทำให้ผู้รับได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นเลิศคุ้มค่ากับภาษีที่เสียให้แก่รัฐบาลองค์กรจะต้องมี การประกาศ (Statement) พันธกิจและวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ชัดเจน และใช้เป็นแนวทางใน การวางแผน การปฏิบัติงานขององค์กรนั้นๆ

ธรรมาภิบาล คือการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในหน้าที่และบทบาทของตน บุคลากรต้องเข้าใจในหน้าที่ของผู้บริหาร เข้าใจอย่างแจ่มชัดในความรับผิดชอบของผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้บริหาร รวมทั้งต้องมั่นใจว่าทุกคนปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตน มีความเข้าใจอย่างชัดเจนในความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับประชาชนผู้รับบริการผู้บริหารควรแจ้งให้ประชาชนได้ทราบในการประกาศสาธารณะ (Public Statement) ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน โดยระบุให้ทราบถึงการปฏิบัติงานที่พอเหมาะกับขนาดและความซับซ้อน (Complexity) ขององค์กร

ธรรมาภิบาล คือ การส่งเสริมค่านิยม (Values) ขององค์กร และแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของธรรมาภิบาลโดยการปฏิบัติหรือพฤติกรรม นำค่านิยมขององค์กรมาใช้ปฏิบัติผู้บริหารองค์กร ประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดีผู้บริหารตัดสินและวินิจฉัยอย่างโปร่งใสและเปิดเผย บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารทำตัวเป็นตัวอย่างในการให้บริการแก่ประชาชน ทุกชนชั้นอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

ธรรมาภิบาล คือ มีการสื่อสารที่ดีมีการตัดสินใจอย่างโปร่งใส และมีการบริหาร ความเสี่ยงที่รัดกุมการตัดสินใจทุกครั้ง ต้องกระทำอย่างโปร่งใสและยุติธรรม ใช้ข้อมูลที่ดีรวมทั้งคำแนะนำและการสนับสนุนต้องมั่นใจว่ามีระบบบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระบบ การทำงาน ต้องมีระบบตรวจสอบการทำงานทุกอย่าง เพื่อให้แน่ใจว่า ทุกอย่างดำเนินไปตาม แผนการทำงาน มีการตรวจสอบความถูกต้องของรายงานบัญชีการเงินรวมทั้งข้อมูลต่างๆ ที่ผลิต โดยองค์กร

ธรรมาภิบาล คือการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของส่วนบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ต้องมั่นใจว่าผู้ที่ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นมาเป็นผู้บริหารจัดการนั้น มีทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในหน้าที่นั้นๆ พัฒนาความสามารถของผู้ที่ทำหน้าที่ในส่วนบริหาร รวมทั้งมีการประเมินผลงาน ไม่ว่าจะเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้มี ความเชื่อมโยงในการทดแทนบุคลากรในสายบริหารจัดการ เพื่อความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน ขององค์กรผู้บริหารจัดการจะต้องมีความรับผิดชอบในผลงาน โดยการประเมินผลงานเป็นระยะๆ ทั้งนี้รวมทั้งการประเมินความต้องการในการฝึกอบรม หรือการพัฒนาทักษะที่ต้องการใช้ใน การปฏิบัติหน้าที่

ธรรมาภิบาลคือการเข้าถึงประชาชนและต้องรับผิดชอบต่อการทำงานและผลงานอย่างจริงจัง ต้องมีความเข้าใจถึงขอบเขตของความรับผิดชอบ ริเริ่มการวางแผนที่จะติดต่อกับประชาชนเพื่อให้ทราบถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในผลงานของตน ริเริ่มการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อบุคลากรภายในองค์กรประสานงานกับหน่วยเหนือ หรือผู้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด

ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพ ของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2548) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลจึงเป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ ที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมิใช่หลักการที่เป็น รูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิด ความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดคือ ความเป็นธรรม, ความสุจริต, ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

สันถวันท์ พยาเลี้ยง (2552) ได้สรุปความหมายของธรรมาภิบาลไว้ว่า การบริหาร การจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบ 3 ส่วนของสังคมเข้าด้วยกัน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างสมดุล ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553) ได้ให้ความหมาย ของคำว่าธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การปกครองการบริหารการจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ ดี ซึ่งสามารถ

นำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่าง กว้าง กล่าวคือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น

ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และ ส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้ บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพ ของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2554, หน้า 93) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล มาจากคำว่า “ธรรม”+ “อภิบาล”(การรักษายิ่งธรรม) มาจาก ภาษาอังกฤษว่า Good Governance โดยคำว่า Governance (การอภิบาล) คือ วิธีการใช้อำนาจเพื่อ บริหารทรัพยากรขององค์การ Good Governance (ธรรม+ อภิบาล = ธรรมาภิบาล) เป็นวิธีการที่ดีใน การใช้อำนาจเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร โดยที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ อธิบายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุม ดูแล กิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถ นำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐ และเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หาได้มีความเพียงเพียง หลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึงศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซง จากองค์กรภายนอก เป็นต้น ในขณะที่ทศพร ศิริสัมพันธ์ กล่าวว่า ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องของการวาง ระบบและกลไกเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในขณะที่อีกด้านหนึ่งของเหรียญ คือ เรื่องตัว บุคคล เป็นเรื่องของการสร้างจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม ธรรมาภิบาลเน้นการวางระบบ เพื่อควบคุมให้คนไม่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีและให้ทำตามมาตรฐานที่ดี แต่จริยธรรมจะลึกกว่านั้น เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ต้องไม่ประพฤติมิชอบและต้องประพฤติชอบทั้งสองเรื่องหรือสองด้านของ เหรียญจะต้องไปด้วยกันจึงจะยั่งยืน ส่วน UNESCAP อธิบายว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็น เรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสถาบันทางการเมืองซึ่งครอบคลุม ทั้งในส่วนของสถาบันทางการเมืองที่มีลักษณะอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การตัดสินใจ จัดสรรทรัพยากรเพื่อบริหารกิจการของบ้านเมืองและแก้ไขปัญหาของสังคม ตลอดจนกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคส่วนหรือฝ่ายต่างๆ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายสาธารณะ ไปสู่การปฏิบัติภายใต้กรอบและ

กระบวนการทางกฎหมายอันชอบธรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้มั่นใจว่าข้อเรียกร้องของความต้องการของทุกฝ่ายในสังคมจะได้รับการรับฟัง และนำเข้ามาพิจารณา ไตร่ตรองในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายสาธารณะ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมทั้ง ในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งทำให้ปัญหาทุจริตหรือประพฤติมิชอบลดลงในท้ายที่สุด

UNESCAP (2005) หลักการของธรรมาภิบาล หรือ Good Governance ตามที่ UN ESCAP กำหนดไว้มี 8 หลักการ คือ การมีส่วนร่วม (Participatory) การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of Law) ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Responsiveness) ความสอดคล้อง (Consensus Oriented) ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) และการมีเหตุผล (Accountability) (สุทัศน์ สุทธิคุณสมบัติ, 2552)

สุดจิต นิมิตกุล (2543) ได้กล่าวว่า ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ให้คำนิยามธรรมาภิบาล ได้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคี และร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทา ป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติที่หากจะมีมาในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมาภิบาลนี้ เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงาน ในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากช่วยสร้างสรรค์ และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและ ประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่าง ซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผล ประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธา และเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความ เชื่อมั่นให้แก่นักลงทุน และประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น (สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, 2557)

ธนาคารโลก (World Bank) กล่าวถึง ธรรมาภิบาลว่า เป็นการบริหารประเทศที่มี นโยบายที่เป็นไปอย่างเปิดเผยและสามารถเกิดความสำเร็จได้ กลไกการบริหารของรัฐบาล มีความน่าเชื่อถือ มี

ประชาสังคมที่เข้มแข็ง มีส่วนร่วมในกิจการของภาครัฐและทุกนโยบาย อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย (Pierre, I., 2000)

องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JIGA) กล่าวถึงธรรมาภิบาลว่า การบริหารจัดการที่ดีเป็นต้นแบบของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยการกำหนดให้หน่วยงาน ภาครัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างบรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีความยุติธรรมทางสังคม (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี้, 2554)

สรุปจะเห็นว่าความหมายและคำนิยามของคำ ว่า “ธรรมาภิบาล” มีความหมายหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะการปกครอง วัฒนธรรม และวัตถุประสงค์ของประเทศและองค์กรที่จะนำแนวคิดนี้ไปใช้ แต่ก็สรุปได้ว่า “ธรรมาภิบาล” หมายถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมีความถูกต้องเป็นธรรม โปร่งใส สุจริต มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และตรวจสอบได้อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนได้ในอนาคต

จากความหมายของนักวิชาการที่ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับ Good Governance ดังกล่าว ข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า มีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะสรุปได้ว่า Good Governance จะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. ภาครัฐ (Public Sector) ซึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างและปฏิรูปการเมืองกฎหมาย และการ บริหารราชการ

2. ภาคเอกชน (Private Sector) ซึ่งจะมีส่วนในการประกอบธุรกิจที่ดีและดำเนินธุรกิจอย่างซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งจะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง

3. ภาคประชาชน หรือองค์กรต่างๆ (Civil Sector) จะมีส่วนในการเกื้อหนุนในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยการระดมกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ และสามารถตรวจสอบทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนให้ตั้งอยู่ในความถูกต้องได้กล่าวโดยสรุปแล้ว ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การบริหารจัดการที่ดีมี ประสิทธิภาพ เน้นการเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของสังคมให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความเป็นธรรมทั้งในความคิดและการปฏิบัติมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีความเสมอภาครับผิดชอบ โปร่งใส คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักอันจะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์การไปสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคง และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งประกอบไปด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

2.3.2 ความสำคัญของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลนับว่ามีความสำคัญต่อสังคมไทยและสังคมของทุกประเทศทั่วโลก ดังมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของธรรมาภิบาลไว้ดังนี้

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542) กล่าวว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีหรือธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน และเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทา ป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภยันตรายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความ ยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสอดคล้องกับความเป็น รัฐธรรมนูญและกระแสโลกปัจจุบัน

สถาบันพระปกเกล้าเห็นว่า ธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการเกื้อหนุน สังคมประชาธิปไตย เห็นได้จากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติมาตราต่างๆ ที่สัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาล ถ้าหากมีการนำแนวคิดธรรมาภิบาลสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ มีการตรวจสอบการทำงานของรัฐและระบบการบริหารของรัฐมีความยุติธรรม เป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งนำไปสู่การลดการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของบ้านเมือง (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558)

จรัสศรี ทีปิรัช (2545) ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง จะต้องเกิดขึ้นในองค์กรราชการ เป็นศูนย์การบริการภาครัฐ หากกลไกของรัฐสามารถเดินได้อย่างถูกต้องบริสุทธิ์ยุติธรรมและโปร่งใส ก็จะนำพาให้ประชาชนได้รับการดูแลหรือได้รับบริการที่ดี

เกษม วัฒนชัย (2546) กล่าวถึง ความสำคัญของธรรมาภิบาลเป็นหลักคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดีเพื่อประกันว่าในองค์การจะไม่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงไม่ด้อยประสิทธิภาพธรรมาภิบาลจะช่วยประกันในเรื่องนี้ได้

อรชร พรประเสริฐ (2549) กล่าวถึงความสำคัญของธรรมาภิบาลว่าระยะนี้ การศึกษาด้านบริหารทั้งภาครัฐและเอกชน ถือได้ว่าธรรมาภิบาลเป็นมิติใหม่ของการบริหาร ซึ่งมี องค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ การเน้นบทบาทของผู้บริหารงานในฐานะที่เป็นผู้ให้บริการที่มี คุณภาพตามที่ประชาชนต้องการ การสนับสนุนให้มีความเป็นอิสระในการบริหารงานแต่ละระดับมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดการควบคุมจากส่วนกลาง การเรียกร้องความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

Dahl (2000) ได้กล่าวว่า กระแสโลกาภิวัตน์เน้นกระบวนการความเป็น ประชาธิปไตยและสร้างธรรมาภิบาล เพราะเป็นการตอบสนองความชอบของประชาชนที่ถือว่า เป็นความเท่าเทียมของการเมือง ประชาชนต้องมีโอกาสในการกำหนดความพอใจของตนเองนั้น คือ ต้องประกันว่าประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกัน มีเสรีภาพในการแสดงออกและรวมถึงการ ลงคะแนน มีแหล่งทางเลือกของข้อมูล มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ผู้นำทางการเมืองมีสิทธิในการแข่งขัน เพื่อการเลือกตั้งและมีสถาบันที่มาจากการเลือกตั้ง และการแสดงออกของ ประชาชนเพื่อการดำเนินการ

ตามนโยบายประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมี ประสิทธิผล มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการควบคุมทางนโยบาย มีอิสระทางความคิด มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปกป้องความสิทธิส่วนบุคคล มีความเท่าเทียมกันทางการเมืองและ ประชาธิปไตยแนวทางใหม่นำมาซึ่งการแสวงหาเสรีภาพและความเจริญ

กล่าวโดยสรุป การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เน้นการเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของสังคมให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความเป็นธรรมทั้งในความคิดและการปฏิบัติมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีความเสมอภาครับผิดชอบ โปร่งใส คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักอันจะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์การไปสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคง และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งประกอบไปด้วย 1) หลักการตอบสนอง (Responsiveness) 2) หลักประสิทธิผล (Effectiveness) 3) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (Efficiency/Value for money) 4) หลักความเสมอภาค (Equity) 5) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) 6) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (Accountability) 7) หลักเปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) 8) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) 9) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 10) หลักนิติธรรม (Rule of Law) ที่สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดให้มีระบบควบคุมภายในและระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและขจัดการขัดแย้งกันแห่งผลประโยชน์ และการทุจริตและประพฤติมิชอบ

หลักเกณฑ์และแนวทางการประเมินตนเองของกรรมการสภามหาวิทยาลัย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันศึกษา ของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาและเป็นนิติบุคคล ดำเนินการได้โดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหาร และการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นและสังคม โดยมีสภามหาวิทยาลัยทำหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาให้สภาสถาบันปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดครบถ้วนและ มีการประเมินตนเองตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดล่วงหน้า ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ที่เหมาะสม จะนำมาปรับใช้ในภาครัฐมี 10 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักประสิทธิผล (Effectiveness)
2. หลักประสิทธิภาพ (Efficiency)
3. หลักการตอบสนอง (Responsiveness)

4. หลักภาระรับผิดชอบ (Accountability)

5. หลักความโปร่งใส (Transparency)

6. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)

7. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)

8. หลักนิติธรรม (Rule of Law)

9. หลักความเสมอภาค (Equity)

10. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented)

สุธรรม ส่งศิริ (2553, หน้า 41) ได้กล่าวถึงความหมายของ ธรรมาภิบาล ตามที่ UN ESCAP ได้กำหนดไว้ว่า ควรประกอบด้วย 8 หลักการ

1. หลักการมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กร มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล หรือผู้บริหาร การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การประเมินผลงานขององค์กร หรือหน่วยงาน

2. หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับการตรากฎหมายกฎข้อบังคับให้ทันสมัย และเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และชุมชนยอมปฏิบัติการตามกฎ

3. หลักความโปร่งใส (Participatory) หมายถึงการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบได้ โดยถือปฏิบัติในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบตามพระราชบัญญัติ (สถาบันคลังสมองของชาติ, 2552)

4. หลักความรับผิดชอบ (Responsiveness หมายถึง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนได้แก่การตระหนักในหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติต่อประชาชนใส่ใจต่อปัญหาของชุมชนมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ความเดือดร้อนของประชาชนให้บรรลุผล และกล้ายอมรับผลการกระทำ

5. หลักความสอดคล้อง (Consensus Oriented) หมายถึง การกำหนดและสรุปความต้องการของคนในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมาก โดยพยายามหาจุดสนใจร่วมกันและความต้องการที่สอดคล้องต้องกันของสังคมมาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคม การจะพัฒนาสังคมได้ ต้องทราบความต้องการที่สอดคล้องต้องกันของสังคมนั้นๆ ด้วยวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ก่อน

6. หลักความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) หมายถึงไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลำเอียง มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมกับประชาชนโดยเท่าเทียมกัน ทุกคนในสังคมอยู่ภายใต้ ข้อกำหนดของกฎหมายเดียวกัน

7. หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) หมายถึง การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากร/ งบประมาณ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ ประชาชน ได้แก่ การจัดซื้อ-จัดจ้างที่มุ่งให้เกิดการประหยัด มีการจัดลำดับขั้นการดำเนินงาน การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ

8. หลักการมีเหตุผลและอธิบายได้ (Accountability) หมายถึง ประชาชนทุกคนต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองด้วยเหตุด้วยผลที่สมเหตุสมผล การมีเหตุผลไม่สามารถกระทำได้ถ้าปราศจาก การปฏิบัติตามกฎหมายและความโปร่งใส

โดยสรุป หลักธรรมาภิบาลมีที่มาจากวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ที่ส่งผลกระทบไปถึงประชาชน ทำให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาการขาดการปกครองที่ดีเพื่อการบริหารประเทศ ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่มีความเชื่อพื้นฐาน ว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจทั้งยังเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยมีลักษณะเปิดให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ การพัฒนาภายใต้เศรษฐกิจเสรีนิยม ให้ความเป็นธรรมกับทุกภาคส่วนมากขึ้น และสามารถพัฒนาประเทศให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน รวมถึงจะทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากนานาประเทศมากขึ้น จึงได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการองค์กรระดับต่างๆ ของรัฐ

2.3.3 วัตถุประสงค์ของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้ าหมายขององค์การที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐกำหนด นอกจากจะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้ว ยังต้องมีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบต่อแนวทางการใช้อำนาจการดำเนินงานจากทุกภาคส่วน โดยมีเป้าประสงค์ ดังนี้

พัชรศรี ศรีเมือง (2549) ได้สรุปสาระสำคัญของเป้าหมายของพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ดังนี้

1. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน ได้แก่ การบริหารราชการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และพยายามมุ่งให้เกิดผลกระทบเชิงบวก (Positive impact) ต่อการพัฒนาชีวิตของประชาชน เป็นการกำหนดแนวทางการทางานของส่วนราชการ ให้เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง

2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ได้แก่ การบริหารเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Outcome) ตรงตามวัตถุประสงค์ (Objective) ที่ตั้งไว้ โดยใช้การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result-based Management) และทำข้อตกลงว่าด้วยผลงาน (Performance Agreement) ในทุกระดับส่วนราชการ

การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ หมายถึง การบริหารงานมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันกับภารกิจ และวัตถุประสงค์ของงานนั้นครอบคลุม

การวัดผลการปฏิบัติงาน (Performance measurement) การเทียบงาน (Benchmarking) เป็นการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ และกระบวนการทา งานโดยเทียบวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practices) คุณภาพการให้บริการ (Service Quality) เป็นการยกระดับคุณภาพของการให้บริการ ให้ผู้ใช้บริการมีความพอใจ การตรวจสอบ และการปฏิบัติงาน (Performance Auditing) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความถูกต้องของข้อมูล การประเมินผลโครงการ (Program Evaluation) การมอบอำนาจ และอิสระของการทำงาน (Devolution and Autonomy) การวางแผนองค์การ และแผนกลยุทธ์ (Corporate and Strategic Planning) และการทำสัญญาผลการปฏิบัติงาน (Performance Contracting) เป็นการสร้างข้อต่อรอง เพื่อกำหนดผลสัมฤทธิ์เงื่อนไขการทำงาน และสิ่งตอบแทนในระบบราชการ

3. มีประสิทธิภาพ และความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ได้แก่ การบริหารเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยที่นำเข้า และผลผลิตที่ได้ มีการจัดทำ Cost-benefit Analysis ให้สามารถวิเคราะห์ ถึงความเป็นไปได้ และความคุมค่าระหว่างแผนงาน รวมถึงการวัดผลงานของบุคคลเชื่อมกับระดับองค์กร

4. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินความจำเป็น ได้แก่ การกำหนดระยะเวลา และการลดขั้นตอนปฏิบัติงาน ให้กระจายอำนาจการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติเสร็จสิ้นที่จุดบริการ

5. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ ได้แก่ การทบทวนปรับปรุงกระบวนการ และลดขั้นตอนทำงานใหม่อยู่เสมอ ทบทวนลำดับความสำคัญของแผนงานทุกระยะ การพิจารณายกเลิกส่วนราชการที่ไม่จำเป็น ปรับปรุงกฎระเบียบให้ทันต่อเหตุการณ์

6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองความต้องการได้แก่ การทำงานที่เน้นความต้องการ และความพึงพอใจของประชาชนเป็นหลัก มีการสำรวจความต้องการความพึงพอของผู้รับบริการอยู่ประจำ

7. การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การตรวจสอบ และวัดผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดระบบการควบคุมตนเอง และเพิ่มระดับการทำงานให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การใช้หลักธรรมาภิบาล ทำให้องค์การสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการควบคุมติดตาม และตรวจสอบ โดยมีประชาชนหรือองค์การภายนอกมีส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์การเพราะการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์การ เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์การ จัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการบริหารงาน อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบเนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐนั้น จะเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง

2.3.4 องค์ประกอบของหลักการธรรมาภิบาล

การบริหารจัดการทางการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลจากหลายแหล่งเพื่อใช้ประกอบการดำเนินการ หรือเป็นแนวทางการดำเนินการขององค์การ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของสภาพปัญหา เป็นหลักการประกันความสำเร็จ จนนำไปสู่ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลขององค์กรหรือหน่วยงานทางการศึกษา โดยหลักการของแต่ละแหล่งอาจจะเหมือนและแตกต่างกันออกไปบ้าง ดังนี้

เกษม วัฒนชัย (2546) ได้กล่าวถึง หลักแห่งธรรมาภิบาลในโรงเรียนว่าหลักแห่งธรรมาภิบาลมี 3 ข้อ ดังนี้

1. เป้าหมายสอดคล้องต่อความต้องการ หรือความจำเป็นของสังคม หรือชุมชน (Relevance) คือ โรงเรียนจะมีกิจกรรมใดๆ ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน และชุมชน

2. มีความโปร่งใส (Transparency) คือ ไม่ว่าโรงเรียนจะบริหารอย่างไร กระบวนการบริหารต้องมีความโปร่งใส คือ ตรวจสอบได้ อธิบายได้

3. ทุกขั้นตอนต้องมีผู้รับผิดชอบ (Accountability) หมายถึง ความคาดหวัง หรือมุ่งหวังว่าจะรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตน

ระเบียบสานักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ระเบียบนี้มีผลใช้บังคับกับหน่วยงานของรัฐตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา โดยระเบียบนี้กำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐดำเนินการบริหารจัดการโดยยึดหลักการ 6 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545)

1. หลักนิติธรรม (The rule of law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบวิชาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส (Accountability) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการ ให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูล

ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก มีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นสำหรับการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่รวมถึงความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness or economy) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

หลักการของธรรมาภิบาล หรือ Good governance ตามที่ UNESCAP (2004, อ้างถึงใน สุทัศน์ สุทธิกุลสมบัติ, 2552) กำหนดไว้มี 8 หลักการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participatory) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งชายหญิง คือ การตัดสินใจที่สำคัญในสังคม และสร้างความสามัคคีให้เกิดกับประชาชน การมีส่วนร่วมสามารถทำได้โดยอิสระไม่มีการบังคับ สมาชิกเต็มใจให้ความร่วมมือด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมผ่านหน่วยงาน สถาบัน หรือผู้แทนตามระบอบประชาธิปไตย

2. การปฏิบัติตามกฎ (Rule of Law) ธรรมาภิบาลต้องการความถูกต้องตามกรอบของกฎหมาย ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลำเอียง มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมกับประชาชนโดยเท่าเทียมกัน ทุกคนในสังคมอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายเดียวกัน

3. ความโปร่งใส (Transparency) ความโปร่งใสเป็นการตรวจสอบความถูกต้องมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา สิ่งนี้ช่วยแก้ปัญหาการทุจริต และคอรัปชันได้ ทั้งในภาครัฐและเอกชน สื่อจะเข้ามามีบทบาทอย่างมาก สำหรับการตรวจสอบ และรายงานผลงานดำเนินงานโดยการนำเสนอข่าวสารที่ถูกต้องให้แก่สังคมได้รับทราบ

4. ความรับผิดชอบ (Responsiveness) ความรับผิดชอบเป็นการพยายามให้คนทุกฝ่ายทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติงาน กล้าที่จะคิด กล้าที่จะตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลการคิด และการตัดสินใจนั้นๆ

5. ความสอดคล้อง (Consensus Oriented) ความสอดคล้องต้องกันเป็นการกำหนดและสรุปความต้องการของคนในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยพยายามหาจุดสนใจร่วมกัน

และความต้องการที่สอดคล้องกันของสังคมมาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมการจะพัฒนาสังคมได้ต้องทราบความต้องการที่สอดคล้องต้องกันของสังคมนั้นๆ ด้วยวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้นๆก่อน

6. ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) ความเสมอภาคเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับจากรัฐบาล ทั้งการบริการด้านสวัสดิการตลอดจนสาธารณูปโภคด้านอื่นๆ

7. หลักประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) คือ วิธีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยการผลิต และจำหน่ายเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับเงินที่ลงทุน หรือการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงที่สุดต่อมวลมนุษยชาติ โดยพัฒนากระบวนการเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

8. การมีเหตุผล (Accountability) การมีเหตุผลเป็นความต้องการในทุกสังคม ประชาชนทุกคนต้องตัดสนใจ และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนด้วยผลที่สมเหตุสมผล การมีเหตุผลไม่สามารถกระทำได้ถ้าปราศจากการปฏิบัติตามกฎหมาย ความโปร่งใส และตรวจสอบได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ระบุว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลที่ดี (ถวิลวดี บุรีกุล, 2563, หน้า 173) ควรประกอบไปด้วย

1. หลักนิติธรรม (The rule of Law) หมายถึง หลักการที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ปฏิบัติงานภายในโรงเรียน โดยมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นธรรมมีการบังคับใช้กฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ อย่างเสมอภาค ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีมาตรการเชิงซ้อน (Double standard) มีการดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมาย ไม่ให้ใช้กฎหมายไปแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม คำนึงสิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของบุคคลในโรงเรียน

2. หลักคุณธรรม (Ethics) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ปลอดจากการทำผิดวินัย ปลอดจากการทำผิดกฎหมาย ปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การบริหารที่ยึดหลักการเปิดเผยตรงไปตรงมา และเข้าใจง่าย มีความชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารงานในทุกๆ ด้าน เช่น การมีระบบงานที่ชัดเจน มีระบบคุณธรรมในการเลือก หรือแต่งตั้งบุคลากร รวมถึงการให้คุณให้โทษการเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยองค์ประกอบเครื่องชี้วัดความโปร่งใสมี 4 ด้าน คือ ความโปร่งใสด้านโครงสร้างระบบงานด้านระบบการให้คุณ ด้านระบบการให้โทษ และด้านการเปิดเผยระบบงาน

4. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมในการรับรู้ การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา ร่วมวางแผนปฏิบัติการ ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ประกอบด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกัน การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

5. หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง หลักการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบ ซึ่งสะท้อนความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบในการตัดสินใจ ความรับผิดชอบในผลงาน หรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะและมีระบบติดตามผล

6. หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หรือหลักประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) หมายถึง การบริหารจัดการที่คำนึงถึงประโยชนสูงสุดแก่ส่วนรวม สำหรับการบริหารจัดการ และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยั่งยืน รวมทั้งป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อม และมีความสามารถที่จะแข่งขันกับภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Framework) ซึ่งประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2552, หน้า 65) ดังนี้

1. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย

1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมาย ถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดผลิตภาพที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ต้องมีการลดขั้นตอนและ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ล้าสมัยและ ไม่มีความจำเป็น

2) ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อ ตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุ วัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาด หวัง ของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้น ผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3) การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้ อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วาง ใจ รวมถึง ตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

2. ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย

1) ภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้อง สามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและ ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คุณ ให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

2) เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความ ซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้ รับทราบ อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

3) หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติและคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆ

4) ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มี การแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่นๆ อีก ทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความ เท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3. ประชารัฐ (Participatory State) ประกอบด้วย

1) การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ต้องมีความพยายามในการ แสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ โดยตรงจะต้องไม่มีข้อคัดค้านที่หาข้อยุติไม่ ได้ในประเด็นที่สำคัญ

2) การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมาย ถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจ และกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและ การดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ ได้อย่าง เหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาค ส่วนอื่นๆ ในสังคม

4. ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย

1) คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็น ไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้ง ยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการ เมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวล จริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพตลอดจน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ (I AM READY) ได้แก่ 6 I - Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง A - Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ M - Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม R - Responsiveness คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง E - Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ A - Accountability ตรวจสอบได้ D - Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย Y - Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

สุดจิต นิมิตกุล (2558, หน้า 24) ได้เสนอองค์ประกอบของธรรมาภิบาลสำหรับการบริหารการปกครอง การพัฒนา และการกระจายอำนาจของกระทรวงมหาดไทยไว้ 11 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของทั้งประชาชน และเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่ม และพลังการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายของการให้บริการประชาชน

2. ความยั่งยืน (Sustainability) มีการบริหารงานที่อยู่บนหลักการของความสมดุลทั้งในเมือง และชนบท ระบบนิเวศ และทรัพยากรธรรมชาติ

3. ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimacy) และให้การยอมรับ (Acceptance) การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนพร้อมที่จะยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตนไป เพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

4. มีความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลต่างๆ ต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการดำเนินการ และสามารถตรวจสอบได้ มีการดา เนินการที่เปิดเผยชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดไว้

5. ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) และความเสมอภาค (Equality) มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และมีระบบการรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่ชัดเจน

6. มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากร และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้ และทักษะ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานได้ และมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

7. ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promoting Gender Balance) เปิดโอกาสให้สตรีทั้งในเมือง และชนบทเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน และสังคมในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น

8. การอดทน อดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนะคติที่หลากหลาย(Diverse Perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผล หาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้

9. การดำเนินการตามหลักนิติธรรม (Operating by Rule of Law) พัฒนาปรับปรุง แก้ไขและเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัย และเป็นธรรม

10. ความรับผิดชอบ (Accountability) เจ้าหน้าที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน ความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงาน จะเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการประเมินความสำเร็จของหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่

11. การเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) แทนการควบคุม โอนงานบางอย่างไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนที่สุด หรืองานบางอย่างก็ต้องแปรรูปให้เอกชนดำเนินการแทน

Agere (2002) ได้กล่าวถึง หลักการของธรรมาภิบาลไว้ว่า หลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาลประกอบด้วย 5 หลัก คือ

1. ภาระรับผิดชอบ หมายถึง การกำหนดให้บุคคล และองค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐต้องมีความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ทั้งเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำกิจกรรมการตัดสินใจซึ่งมีผลต่อสาธารณะ

2. ความโปร่งใส คือ การที่สาธารณชนมีโอกาสรับรู้นโยบายด้านต่างๆ ของรัฐและมีความมั่นใจว่า รัฐมีความตั้งใจจริงที่จะดำเนินตามนโยบายนั้น

3. การปราบปรามการทุจริต และการประพฤติมิชอบ โดยการปรับปรุงประสิทธิภาพและความโปร่งใสของนโยบายเศรษฐกิจและการปฏิรูประบบราชการ

4. การจัดวิธีการปกครองแบบมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาท และอิทธิพลเพื่อการตัดสินใจ ดำเนินนโยบาย และมีส่วนร่วมในการควบคุมสถาบันตลอดจนการจัดสรรการใช้ และรักษาทรัพยากรต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตของตน

5. การสร้างกรอบทางกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมที่เข็มแข็ง คือ กฎหมายมีความชัดเจน และนำมาใช้อย่างเป็นเอกภาพในทุกระดับ

ดังนั้น หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good

Governance -Framework) ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้ 1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New. Public. Management) ประกอบด้วย หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หลักประสิทธิผล (Effective) และหลักการตอบสนอง (Responsive) 2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบ ด้วยหลักภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบ ได้ (Accountability) หลักความเปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หลักนิติธรรม (Rule of Law) และหลัก ความเสมอภาค (Equity) 3) ประชารัฐ (Participatory State) ประกอบด้วยหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และ หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ (Participation/ Consensus Oriented) 4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วยหลักคุณธรรม/ จริยธรรม (Morality/Ethics)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4

จากพระอภิธรรมปิฎก วิภงค (อภิ.วิ.), หน้า 294 และ ทีฆนิกาย ปาฏิกวคค (ที.ปา.), หน้า 208 ได้กล่าวว่า อิทธิบาท 4 คือ

1. ภิกษุในศาสนานี้ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร
2. เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร
3. เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร
4. เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร

อิทธิบาท 4 อย่าง

1. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร

2. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร

3. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร

4. ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร ฯ

แนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยศึกษาถึง ความหมายของอิทธิบาท 4 องค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 และประโยชน์ของอิทธิบาท 4 ดังนี้

2.4.1 ความหมายของอิทธิบาท 4

ความหมายของอิทธิบาท 4 นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้มากผู้วิจัยได้รวบรวมและขอนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2541) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณเครื่องให้บรรลุความสำเร็จ 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ หมายถึง ความเพียรในสิ่งนั้น
3. จิตตะ หมายถึง เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
4. วิมังสา หมายถึง ใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนแล้วแสดงความต่างกันเพียงฝ่ายพระอภิธรรมเจริญโลกุตตรฌานประกอบด้วยอิทธิบาท

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลง่ายๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำเอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน

อิทธิบาท มาจากคำ 2 คำ คือ อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ ความสัมฤทธิ์ การบรรลุผล และบาท หมายถึง วิถีทาง เป็นรากฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จ

อิทธิ แปลว่า ความยิ่งใหญ่ บาท แปลว่า ทางเดิน อิทธิบาท จึงแปลว่า ทางเดินที่จะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่นั่นเอง ถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการงานก็ดี การศึกษาก็ดี หรือ กิจการงานใดๆ ก็ตาม เราต้องใช้อิทธิบาท 4

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2546) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่จะทำให้เกิดความสำเร็จถ้าพูดภาษาง่ายๆ ก็ว่าบันไดแห่งความสำเร็จถ้าเราเดินไปตามบันไดนี้แล้วจะก้าวไปสู่ความสำเร็จเคยมีคนถามพระพุทธเจ้าว่า ที่พระองค์ได้ตรัสรู้สัจธรรมนี่เพราะอะไร พระองค์ก็บอกว่าเพราะเรามีอิทธิบาท 4 ประการ สมบูรณ์อิทธิบาท 4 ประการสมบูรณ์เมื่อใดแล้วก็เกิดฤทธิ์ทางใจเกิดอำนาจที่จะกระตุ้นเตือนเร่งเร้าให้มีความก้าวหน้าให้มีการปฏิบัติทันท่วงทีไม่ชักช้า ไม่เสียเวลา

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายว่า อิทธิ หมายถึง ความเจริญ ความงอกงาม ความสำเร็จ บาท หมายถึง ทางเส้นทางอุบายเครื่องบรรลุรวมกันเป็น อิทธิบาท หมายถึง ทางหรืออุบายเป็นเครื่องบรรลุความรุ่งเรืองหรือความสำเร็จ

ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ. (2546) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง อิทธิ แปลว่า ฤทธิ์ บาท แปลว่า ทางปฏิบัติ รวมกันเข้าเป็นศัพท์เดียว อิทธิบาท แปลว่า ทางปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดฤทธิ์ ฤทธิ์ของคนสามัญก็คือการทำงานให้สำเร็จสมประสงค์ เพราะฉะนั้นอิทธิบาทจึงแปลว่า คุณเครื่องสำเร็จ ความประสงค์ หรืออีกอย่าง คือ ปฏิปทาแห่งความสำเร็จ

พุทธทาสภิกขุ (2547) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แยกออกเป็น อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่า ฐาน เชิงรอง ดังนั้นอิทธิบาท จึงแปลว่ารากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

บุญมี แท่นแก้ว และคณะ (2548) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นทางแห่งความสำเร็จปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เรียกว่า “อิทธิบาท” มี 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ หมายถึง พอใจในสิ่งนั้น
2. วิริยะ หมายถึง เพียรประกอบในสิ่งนั้น
3. จิตตะ หมายถึง เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
4. วิมังสา หมายถึง หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตฌาโณ) (2548) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่จะนำ ผู้ประพฤติปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ซึ่งต้องไม่เหลือวิสัยคือสิ่งที่ตนประสงค์นั้นต้องอยู่ในวิสัยที่อาจใช้ความเพียรพยายามทำให้เกิดขึ้นได้มิใช่เป็นความเพ้อฝันที่ไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จคุณธรรมกลุ่มนี้เรียกว่าอิทธิบาท 4

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) (2549) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ทางจะไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ และวิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำ ก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้นถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549) กล่าวไว้ว่า หลักอิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่ายๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ (ความไม่พอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับ มีใจรักพากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2549) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สึกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สึกตัว

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 453) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี 4 ประการคือฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือความเพียรพยายาม จิตตะคือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสาคือความไตรตรองสอบสวนพิจารณาหรือหมายความว่าพากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ ใช้ปัญญาสอบสวน นี่เป็นอิทธิบาท 4

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2551, หน้า 81-82) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมนำทางสู่ความสำเร็จที่ตนประสงค์ต้องมีความพึงพอใจมีความเพียรมีสมาธิจึงทำให้เกิดปัญญาและหัวใจของการบริหารเชิงพุทธที่สำคัญที่สุดคือพรหมวิหาร 4 ต้องมีทั้งเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือสั่งสอนผู้น้อยให้เรียนรู้ที่จะอยู่ได้ด้วยตนเองมีมุทิตา ปล่อยให้เขาเติบโตได้ไม่เข้าการแทรกแซงและอุเบกขา รู้จักความพอดีปล่อยวางฝึกจิตให้พอเพียงในสิ่งที่มีที่เป็นนี้คือหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตและบริหารงานได้อย่างที่ประเสร และบริสุทธิ์

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยฺมงคโล) (2552, หน้า 130) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำ กิจการงานหรือการอาชีพ ประการแรกอิทธิบาทแปลความว่าทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพนั่นเอง

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมฺโม) (2552, หน้า 159) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 เป็นหัวข้อธรรมที่น่าศึกษาเหตุเพราะประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าได้ใช้หมวดธรรมข้อนี้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมซึ่งมาจากคำว่าอุตสาหะ แปลว่าความเพียรพยายามและคำว่า กรรม แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันแล้วได้คำว่าประเทศอุตสาหกรรมซึ่งแปลว่า ประเทศที่ใช้ความเพียรพยายามในการสร้างกรรมให้เกิดขึ้นหรือประเทศที่ใช้อิทธิบาท 4 ในการสร้างประเทศสูง

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง เครื่องที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสาคือ การไตร่ตรอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานต่างๆ ตามที่มุ่งหวังไว้

2.4.2 องค์ประกอบของอิทธิบาท 4

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2529) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท คือคุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ มี 4 อย่าง คือ

1. ฉันทะ คือ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
2. วิริยะ คือ เพียรประกอบสิ่งนั้น
3. จิตตะ คือ เอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้นไม่วางธุระ
4. วิมังสา คือ หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

คุณ 4 อย่างนี้มีบริบูรณ์แล้ว อาจชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่ต้องประสงค์ซึ่งไม่เหลือวิสัย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2541) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แปลว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ (ความพอใจ คือ ต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป)

2. วิริยะ (ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย)

3. จิตตะ (ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป)

4. วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง)

พุทธทาสภิกขุ (2542) ได้อธิบายว่า อิทธิบาท เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่มุ่งสู่ความสำเร็จ เมื่อแยกเป็นองค์ประกอบ คือ อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่า ฐาน เชิงรอง ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) (2543) ได้อธิบายว่า อิทธิบาทมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่ในสิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2545) กล่าวว่า อิทธิบาท มีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้

ฉันทะ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งๆ นั้นให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดมุ่งหมาย กล่าวให้เข้าใจโดยง่ายว่ารักงานและจุดมุ่งหมายของงาน กล่าวให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งๆ นั้นเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งาม ที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้ภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ เกิดมีจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้สิ่งนั้นๆ มาเสพเสวยหรืออยากเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆ บรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมันหรือพูดแยกออกไปว่าขณะเมื่อสิ่งนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความอิ่มเอิบใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อย หรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตน เป็นความฉ่ำชื่นในที่เศร้าหมองหมกหมักตัวกีดกั้นกักตนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดายและหวั่นกลัวหวาดระแวง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545) ได้ให้ความหมายของฉันทะว่า หมายถึง ความพอใจ ใฝ่รัก ใฝ่หาความรู้ ใฝ่สร้างสรรค์ ความชอบใจ ความยินดี มีความพอใจในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือให้บรรลุเป้าหมาย กล่าวว่า รักงานและรักจุดหมายของงานด้วย เป็นความอยากและ

ความต้องการอย่างหนึ่ง ซึ่งความอยากของฉันทะ จะทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งหรืองานนั้นบรรลุความสำเร็จ ดังนั้นหากการทำงานมีจุดเริ่มต้นของการทำงานเกิดขึ้นที่ใจ เมื่อใจรักงานก็อยากจะทำเต็มใจที่จะทำงานนั้น ก็จะมีความต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้สำเร็จผลที่ดีที่สุดในสิ่งนั้น โดยจะไม่ภวังค์กับสิ่งล่อใจหรือผลตอบแทนอื่นๆ จิตใจจะแน่วแน่ในการทำงาน ฉันทะ จึงไม่เป็นเพียงแค่รักในงานที่ทำเท่านั้น แต่ยังคลอบคลุมถึงการอยากทำให้ดีด้วย นั้นคือ เมื่อจะทำอะไรแล้วจะต้องทำให้ดีที่สุดให้เรียบร้อยสมบูรณ์ ฉันทะจะเกิดการทำงานอย่างสม่ำเสมองานก็จะสำเร็จได้ดีด้วยและมีความสมบูรณ์ในงาน

ฉันทะ คือความพอใจ ความเต็มใจในการทำงานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงาน เมื่อใจรักแล้วก็อยากจะทำเต็มใจที่จะทำงานนั้น งานก็ย่อมสำเร็จ ฉันทะ พอใจรักใครในสิ่งนั้น ถ้าไม่ฉันทะแล้วก็ไปไม่รอด ไม่ว่าจะทำอะไร คนเจริญก้าวหน้าก็ต้องมีใจรักทุ่มเทศึกษาค้นคว้าเรื่องนั้นโดยเฉพาะทุ่มเทความรักทุ่มเทความสามารถลงไปในเรื่องนั้นก็ก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี ฉันทะ คือ ความรัก จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราเล็งเห็นผลของงานว่าถ้าทำงานนี้แล้วจะได้อะไร ฉันทะ คือ ความพึงพอใจหรือต้องการที่จะทำ หรือใฝ่ใจในสิ่งที่ทำนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549) กล่าวว่า ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อย่างทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พูดง่ายๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พูดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรักความใฝ่ปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้นๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงามที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้สภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น เกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้สิ่งนั้นๆ มาเสพเสวยหรืออยากเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าเป็นตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆ บรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์ อยู่ในภาวะอันดีงามของมัน หรือพูดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อทำสิ่งนั้น หรืองานนั้นกำลังเดินหน้าไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความยากจนของตัณหาทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อยหรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่ พองขยายของตัวตนเป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักกีดกั้นตนไว้ในความคับแคบ และมักติดมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดายและหวั่นกลัวหวาดระแวง ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว คนก็จะทุ่มเทจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้นเมื่อรักแท้ก็มอบใจให้ อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ เจ้า ขุนนาง เศรษฐี พราหมณ์ คนหนุ่มสาวมากมาย ในพุทธกาล

ยอมสละวัง ทรัพย์สมบัติ และโลกามิสมากมายออกบวชได้ ก็เพราะเกิดฉันทะในธรรม เมื่อใดสดับซาบซึ้งคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้คนทั้งหลายที่ทำงานด้วยใจรักก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้ผลสำเร็จอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้น ของงานนั้น ไม่ห่วงพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งแน่วแน่คงเดินไปสู่จุดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอ ไม่ซ่าน ไม่ส่าย ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย สรุปได้ว่า ฉันทะ คือความชอบ ความพอใจ ใฝ่ใจในการทำงานอยู่เสมอ จึงทุ่มเทความสามารถทุ่มเทชีวิตจิตใจ เพื่อทำงานให้สำเร็จและได้ผลดียิ่งๆขึ้นไป โดยมีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด ไม่ยึดติดกับวัตถุสิ่งของที่เป็นสิ่งเร้า หรือผลตอบแทน

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2553, หน้า 12) กล่าวอธิบาย ฉันทะ ว่า คือ ความรัก ผู้บริหารควรมีความรัก ความพอใจในงานบริหาร รักในวิชาชีพ รักศิษย์ รักที่จะเห็นเพื่อนร่วมงานมีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต การให้คำปรึกษา บริการทำไปด้วยใจรักในวิชาชีพไม่ได้ทำไปเพราะพอให้เสร็จไปพอให้ผ่านไปเพราะเป็นหน้าที่

การใช้อิทธิบาท 4 ที่ใช้เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับฉันทะว่า “.. ให้มีความพอใจ เรียกว่าฉันทะ พอใจในการที่จะกระทำ พอใจในการที่จะศึกษาค้นคว้าให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สิ่งใดเรารักเราพอใจก็มักจะทำสิ่งนั้นให้ดี แต่สิ่งใดเราไม่ชอบไม่ค่อยพอใจทำสิ่งนั้นก็ไม่ได้ดี คนที่เก่งในเรื่องอะไรก็ตามถ้าเราศึกษาดูแล้วก็จะพบความจริงข้อหนึ่งว่าคนนั้นเขาชอบมากในเรื่องนั้นจึงเก่งในเรื่องนั้นเพราะฉะนั้นเราจะต้องเพาะบ่มความพอใจในการที่จะปฏิบัติให้เกิดขึ้นในการที่พิจารณาตัวเองตักเตือนตนเองให้เกิดขึ้นอย่างนี้เรียกว่าเป็นฐานขั้นต้นที่เรามีไว้..”

ฉันทะ คือ ความชอบใจ ความรัก ความพอใจในงาน ในสิ่งที่เราจะกระทำ ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจ ความรักและความเต็มใจเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่ง เพราะมีฉันทะในกิจการงานใด ถือว่าเป็นผู้เริ่มงานที่ดี ผู้เริ่มงานที่ดี ถือว่าทำงานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง การมีความรักการงานใด ก็ทำงานนั้น พอใจที่จะทำการงานใด ก็ทำการงานนั้น และเก็บใจในการงานใด ก็ทำการงานนั้น ผลงานย่อมเกิดขึ้น หากไม่รักไม่เต็มใจ ไม่พอใจในการงาน ผลงานก็จะไม่เกิด ผู้บริหาร ต้องยึดหลัก ฉันทะ 3 ประการ คือ

รักอาชีพบริหาร พอใจในการบริหาร และเต็มใจที่จะเป็นผู้บริหาร รักอาชีพบริหาร คือ อยากเป็นผู้บริหารที่มีเจตคติที่ดีต่อการบริหาร ชอบวิธีการบริหาร และพยายามศึกษาหาความรู้เรื่องการบริหาร ฝึกฝนอบรมตนเรื่องการบริหารอยู่เสมอ พอใจในการบริหาร คือ ไม่บ่นหรือปริปากพูดเมื่อมีปัญหา เกี่ยวกับการบริหาร พยายามหาทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้สำเร็จลุล่วงไปจนได้ พึงพอใจให้กับการบริหารอย่างเต็มที่ หากผู้บริหารรักและเต็มใจ ในการบริหารครบถ้วนทั้งสามประการแล้ว ผลงานย่อมเกิดขึ้น ผู้บริหารจะต้องหาทางให้ผู้ใต้บังคับบัญชา รัก พอใจ และเต็มใจในการทำงานด้วย การทำงานจึงจะบังเกิดประสิทธิผล

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ฉันทะ คือ ความพอใจ รักใคร่ชอบเต็มใจ ใฝ่ใจในการทำงานอยู่เสมอ และทุ่มเทความสามารถ ทุ่มเทชีวิตจิตใจ เพื่อทำงานนั้นให้สำเร็จและให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุดโดยไม่พะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย

2. วิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแกล้วกล้าบากบั่นก้าวไปใจสู่ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุถึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านั้นปี เท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ ส่วนผู้ขาดความเพียรอยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรง ถอยหลัง คนที่มีความเพียรเท่ากับแรงหมุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545, หน้า 15) กล่าวว่า วิริยะ หมายถึง ความเพียร ความบากบั่น ความพยายามทำหน้าที่อย่างไม่ท้อถอย มีใจสู้โดยไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบากในการทำงานแม้ว่างานจะถูกใจ แต่ถ้าไม่ขยันฝึกฝนจนชำนาญหรือมีความเพียรพยายาม งานย่อมไม่เกิดผลสำเร็จขึ้นได้ ต้องมีความกล้าที่จะทำงานนั้น ต้องมีจิตใจที่แน่วแน่ มั่นคง มุ่งตรงต่อจุดหมาย ในการสร้างเสริมวิริยะจะต้องสร้างที่ฐานรากของจิตใจ คือ ต้องจุดจิตสำนึกในการฝึกฝน โดยมองเห็นว่างานเป็นสิ่งที่ท้าทายใจสู้เมื่อทำแล้วก็จะไม่ท้อถอย วิริยะจึงมีความจำเป็นยิ่งสำหรับงานทุกอย่างรวมทั้งงานบริหารการศึกษา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549, หน้า 243) กล่าวว่า วิริยะ คือ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดนั้นจะลุถึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านั้นปีเท่านี้เดือนเขาไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้เสร็จ เช่นนักบวชนอกศาสนาหลายท่านในสมัยพุทธกาล เมื่อสดับพุทธธรรมเลื่อมใส ขอบรรพชาอุปสมบท ครั้นได้รับทราบว่า ผู้เคยเป็นนักบวชนอกศาสนาจะต้องประพฤติวัตรทดสอบตนเองก่อน เรียกว่าอยู่ปริวาสเป็นเวลา 4 เดือน ใจก็ไม่ท้อถอย กลับกล้าเสนอตัวประพฤติวัตรทดสอบเพิ่มเป็นเวลาถึง 4 ปี ส่วนผู้ที่ขาดความเพียร อยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลานานเป็นปี ก็หมดแรง ถอยหลัง ถ้าอยู่ระหว่าปฏิบัติก็ฟุ้งซ่าน จิตใจวุ่นวาย จิตใจจะแน่วแน่ มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน สรุปได้ว่า วิรยะ คือ ความพากเพียร ความขยัน เข้มแข็งอดทน ความบากบั่น มุมานะที่จะทำงานให้สำเร็จ ด้วยความอุตสาหะ อย่างเต็มที่เต็ม

กำลังความสามารถ แม้ว่าจะมีอุปสรรค ความยากลำบากในงานมากเพียงใด ก็ไม่ท้อถอย ไม่ลดละความพยายาม สามารถทำงานต่อเนื่องจนกว่าจะประสบความสำเร็จ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2553, หน้า 33) กล่าวอธิบายวิริยะ ไว้ ดังนี้ วิริยะ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความขยันแข็งแรง มีความมานะพยายาม พากเพียรที่จะค้นหาความรู้ เทคนิคที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของการบริหารมาบริหารเพื่อที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงจูงใจ มีความรู้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายเพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลดี ตรงตามหลักสูตรผู้บริหารตั้งไว้ หมั่นร่วมประชุมเพื่อปรึกษา เพื่อวางจุดมุ่งหมายร่วมกัน หรือประชุมเพื่อจะให้คำปรึกษาทั้งในส่วนที่เป็นหมู่และเป็นรายบุคคล

ความเพียร ความบากบั่น ความก้าวไปข้างหน้า มุมานะที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ บุคคลที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่อความยากลำบาก ไม่กลัวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น มีความคิดแต่เพียงว่าต้องทำให้สำเร็จ จะไม่เลิกละเป็นอันขาด แต่ถ้าขาดความเพียรแล้วก็จะทำอะไรไม่สำเร็จ ความเบื่อหน่ายคือศัตรูของความเพียร วิริยะ คือความพากเพียร ความไม่ท้อถอย เป็นคุณธรรมทางใจ เรียกความรู้สึกนี้ว่าความกล้า ที่กล่าวว่าความกล้าคือ ตรงข้ามกับความเกียจคร้านทุกคนคือ คนขลาด คนกลัว กลัวหนาว กลัวร้อน กลัวแดด กลัวฝน จะทำงานแต่ละครั้งมักมีข้ออ้าง

การใช้อิทธิบาท 4 ที่ใช้เป็นพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับวิริยะว่า ความเพียรให้มั่น ความเพียรนี่สำคัญมาก ถ้าขาดแล้วมันไม่ก้าวหน้า เพราะความเพียรนี่เป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดกำลัง ให้เกิดความคิดความอ่าน ที่จะก้าวไปข้างหน้า คนที่มีความเพียรนั้น ไม่กลัวต่ออุปสรรค เช่นว่า ไม่กลัวความหนาว ไม่กลัวความร้อน ไม่กลัวความหิว ไม่กลัวความยากลำบากไม่ว่าประเภทใดๆ จะเหน็ดเหนื่อยก็ทนได้ ถ้าขาดความเพียรแล้วกำลังจะไม่เกิดขึ้นเป็นอันขาด จะไม่ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเลย วิริยะ คือความขยันหมั่นเพียร ความอุตสาหะพยายาม การทำงานของเราให้สมบูรณ์

ความเพียร เมื่อมีความรัก ความพอใจ และมีความเต็มใจในการประกอบอาชีพ ทางการงานแล้วจะต้องมีความขยันหมั่นเพียร ช่วยกันสนับสนุน เพราะขณะทำงานอาชีพย่อมมีความเกียจคร้านครอบงำทำให้ท้อถอย บางครั้งสละทั้งการงาน โดยมีเหตุผลข้ออ้างต่างๆ เช่น หนาวนัก ร้อนนัก แล้วจึงไม่ทำงาน มีผลัดวันประกันพรุ่งอยู่ร่ำไป การกระทำเช่นนี้ ถือว่า เป็นการประมาทย่อมทำให้การงานเสียหายได้ วิริยะ จึงเป็นธรรมที่ทำให้การงานสำเร็จตามความประสงค์ในการประกอบการงานได้ ผู้บริหารจะต้องวิริยะอุตสาหะในการทำงาน ไม่ประมาทวัน เวลา หรือการผลัดวันประกันพรุ่ง อ้างเหตุความไม่พร้อมหรือไม่เหมาะต่างๆ ต้องเพียรพยายามทำงานในความรับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากมีงานล้นมือก็จะต้องใช้วิธีเสริมแรง หรือศิลปะการพูดจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความพากเพียรในการทำงานในหน้าที่ของตนนั้นๆ ให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปด้วย เพราะผลงานหรือความสำเร็จของผู้ใต้บังคับบัญชาก็คือความสำเร็จของผู้บริหารนั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า วิริยะ คือ ความพากเพียร ขยัน อุตสาหะ บากบั่น เอาธุระ มีความเข้มแข็งอดทน มุมานะที่จะทำงานให้สำเร็จไม่ท้อถอย ไม่เลิกละ ทำงานได้อย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องจนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ มีความอาจหาญแกล้วกล้า ใจสู้ ไม่หวั่นกลัว ไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรค และความยากลำบากต่างๆ ในงาน มองความลำบากและอุปสรรคในงานเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเอาชนะเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้

3. จิตตะ ความคิดจดจ่อหรือเอาใจใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืออย่างใดอย่างหนึ่งคนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจแต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อเช่นนี้ย่อมนำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมาเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกเป็นจิตสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545) กล่าวว่า วิมังสา คือ การสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำ เป็นต้น รู้จักทดลองคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง คนที่มีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลองการคิดหาเหตุผลและชอบทดลองอย่างนี้ย่อมช่วยรวมจิตให้คอยกำหนดและติดตาม เรื่องที่พิจารณาอย่างติดแจตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลัง เรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิ วิมังสาคือความไตร่ตรองหรือทดลอง ได้แก่หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำ มีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงาน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2545) กล่าวว่า จิตตะ หมายถึง จิตใจที่จดจ่อ เอาใจใส่ ตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ และเป็นความคิดไม่ฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ในการทำงานจะต้องเอาใจใส่กับงานไม่ปล่อยปะละเลยงานของตน คอยตรวจตรางานอยู่เสมอ เป็นการอุทิศตนกับงานที่ทำในการสร้างเสริมจิตตะให้เกิดในตัวบุคคลนั้น จะต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของงานที่ทำว่า งานนั้นมีความสำคัญต่อชีวิต ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ ต่อโลก จิตตะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำงานนั้นสำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการมุ่งมั่นในงานที่ทำนั้น

จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ เฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรืองานใดงานหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรในเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้นงานนั้น ขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอนความมีใจจด

จ่อฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมทำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า จิตตสมาธิ จิตตะ คือ ความคิดหรือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยให้จิตใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

การใช้อิทธิบาท 4 ที่เป็นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวกับจิตตะไว้ว่า คำว่าเอาใจใส่หมาย ความว่า ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องนั้น เช่นในเรื่องที่เราจะคิดจะค้นจะปฏิบัติในเรื่องอะไรเอาใจคิดไว้เสมอพูดกับตัวเองไว้บ่อยๆ คิดไว้บ่อยๆ กำลังใจมันก็เกิดขึ้นในการที่จะศึกษาในการที่จะปฏิบัติในการที่จะก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบเพราะมีความคิดจดจ่ออยู่ในเรื่องนั้น เราจะตั้งจุดไว้ ตั้งเข็มไว้ แล้วใจก็อยู่กับเรื่องนั้น อยู่ด้วยปัญญาอยู่ด้วยเหตุผล จิตตะ คือ ความจดจ่อใส่ใจ หรือความตั้งมั่นของจิตใจ คือการมีสมาธิ จิตตะ คือ ความเอาใจใส่จดจ่อ ได้แก่ การทำใจให้เข้มแข็ง การทำงานต้องทำงานตามเวลา มีใจจดจ่ออยู่กับงาน มุ่งให้งานสำเร็จ ไม่ทำงานแบบหยุดๆ ทำๆ หากกำลังทำงานอย่างใด ก็ต้องทำงานอย่างนั้นให้สำเร็จก่อน จึงทำงานอย่างอื่นต่อไป ผู้บริหารจะต้องอุทิศเวลาให้กับงาน มีใจจดจ่อกับงาน มีการกำหนดตารางในการทำงาน มีปฏิทินปฏิบัติงาน จัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงาน ทำงานอย่างมีระบบและมีแบบแผน มีพลังจิตที่เข้มแข็งไม่ย่นย่อ ท้อแท้ต่อการทำงานติดตามประเมินผลตลอด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549) กล่าวว่า จิตตะ คือ ความจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ เฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้น งานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้นขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย สรุปได้ว่า จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน หรือความตั้งมั่นของจิต มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปจากงาน บางทีอาจทำงานขลุกง่วนอยู่กับงานได้ทั้งวันทั้งคืน จนไม่สนใจรับรู้สิ่งอื่นรอบข้าง จะสนใจรับรู้แค่เพียงเรื่องที่เกี่ยวกับงานที่ตนกำลังทำเท่านั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549) กล่าวว่า วิมังสา คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใครครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็พิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้ ถ้าชักองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้

เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน ฯลฯ หรือในการปฏิบัติธรรมก็ชอบพิจารณาใคร่ครวญสอบสวน เช่นว่า ธรรมข้อนี้ๆ มีความหมายว่าอย่างไร มีจุดหมายอย่างไร ควรใช้ในโอกาสอย่างใด ควบคู่สัมพันธ์กับข้อธรรมอื่นข้อใด ปฏิบัติธรรมคราวนี้ไม่ค่อยก้าวหน้า อินทรีย์ใดอ่อนไป อินทรีย์ใดเกินไป คนปัจจุบันในสภาพอย่างนี้ ขาดแคลนธรรมข้อใดมาก จะนำธรรมข้อนี้เข้าไปควรใช้วิธีการอย่างใดควรเน้นความหมายด้านไหน เป็นต้น การคิดหาเหตุผลสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวมจิตให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และกำลังเรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิซึ่งก็มีปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ สรุปได้ว่า วิมังสา คือการใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลแห่งความสำเร็จในการทำงาน เป็นการพินิจพิเคราะห์ไตร่ตรอง และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ โดยรู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีทำงานให้ดีและก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2553, หน้า 45) กล่าวว่า จิตตะ ไว้ดังนี้ จิตตะ ผู้บริหารต้องใส่ใจฝักใฝ่รับผิดชอบทุกอย่างในโรงเรียน ผู้บริหารต้องมีความ ตั้งใจ มีความมั่นใจแน่แน่วในอันที่จะวางตัวให้เป็นตัวอย่างทางคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดทั้งทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม ผู้บริหารต้องหนักแน่นและซื่อสัตย์ต่อตัวเองและผู้อื่นเสมอ

สรุปได้ว่า จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปะละเลยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อยลอยไปจากงาน บางที่อาจทำงานขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนจนไม่เอาใจใส่หรือไม่สนใจสิ่งอื่น สนใจที่จะรับรู้แค่เพียงเรื่องเกี่ยวกับงานที่กำลังทำเท่านั้น

4. วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญหาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่อง หรือข้อข้องใจเป็นต้น ในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลองเมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบนี้เข้าไป จะเกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมายเป็นเพราะอะไรจะแก้ไขจุดไหน ฯลฯ การคิดหาเหตุผลและสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวมจิตให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติดแจตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก และมีกำลังเรียกว่า เป็นวิมังสาสมาธิ ซึ่งก็จะมีปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย ผู้ทำงานทั่วๆ ไปอาจจำสั้นๆ ว่า รักงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา

การใช้อิทธิบาท 4 ที่เป็นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวกับวิมังสาไว้ว่า วิมังสาหมายความว่า ไตร่ตรองค้นคว้าหาเหตุผลในเรื่องนั้น ให้มันรู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริง อะไรก็ตามที่มันเกิดขึ้นแล้วต้องเอามา

พิจารณาแยกแยะวิเคราะห์วิจัยออกไปว่าสิ่งนั้นคืออะไร มันมาจากอะไร เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไรถูกต้องตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริงๆ วิมังสา คือความใคร่ครวญ การใช้เหตุผล ใช้สติ ใช้ปัญญา รู้จักคิด รู้จักอ่านว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือผิดอย่างไร ถ้าสิ่งที่ทำไปได้ผลดีก็ควรจะทำให้มากขึ้น ถ้าสิ่งไหนผิดก็ควรจะแก้ไขมันก็จะนำไปสู่ผลหรือความสำเร็จนั่นเอง

การตรึกตรองหาเหตุผลในงานนั้นๆ เป็นลักษณะการใช้ปัญญาหาเหตุผล ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว รู้แจ้ง ปัญญาเกิดจากการฟัง การคิด การสั่งสอน อบรม เมื่อมีปัญญาแล้วก็นำมาพินิจพิจารณาหาเหตุผล คือ พิจารณาทางก้าวหน้า มิฉะนั้นจะเป็นคนล้าหลังเขา เมื่อบริหารจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ในด้านการบริหาร อาจจะมาจากการฟัง การศึกษาดูงาน การเข้าอบรมในสถานที่และโอกาสต่างๆ หรืออาจมาจากการสังเกตแล้วนำมาพิจารณาปรับปรุง แก้ไข ประยุกต์ให้เหมาะสมกับองค์การหรือหน่วยงานของตน ผู้บริหารจะต้องเป็นคนหูไว ตาไว ทันสมัย ทันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข่าวสารหรือที่เรียกว่า IT (Information technology) นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้บริหารแทนกำลังคนซึ่งขาดแคลน

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2553, หน้า 48) กล่าวว่า วิมังสา คือ การไตร่ตรองและให้เหตุผล ใช้สติปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุผล รู้จักวิธีการบริหารงาน ให้สำเร็จไปด้วยความเรียบร้อยและทันต่อเหตุการณ์เมื่อเจอปัญหาใดๆ ผู้บริหารต้องใช้ปัญญา ไตร่ตรอง ไม่วู่วาม รู้จักใช้เหตุผลด้วยตนเอง ก็ควรที่จะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักคิด รู้จักไตร่ตรอง พิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถี่ถ้วน และมีเหตุผลอีกด้วย

วิมังสา หมายความว่า การหาเหตุผลในเรื่องนั้นว่ามีอุปสรรคขัดข้องเราก็ต้องค้นหาเหตุผล จะปรับปรุงงานอย่างไรให้งานก้าวหน้าไปกว่านี้ ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นไปกว่านี้ให้รวดเร็วกว่านี้ การค้นคว้าเป็นเหตุให้เกิดปัญญา เกิดความก้าวหน้าในหลักวิชาที่จะใช้บริหารงานต่อไป การค้นคว้าจะได้ความรู้และทำให้งานก้าวหน้า สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ คือ วิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์หมายความว่า การทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมอง ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้รักงานแค่ไหน บากบั่นปานใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลาแต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คั่งค้างจนได้ ต้องทำกันใหม่ร่ำไป คนที่ทำงานด้วยปัญญานั้นต้องทำให้ถูกกาล ไม่ทำก่อนหรือหลังเวลา ทำให้ถูกลักษณะของงาน

สรุปได้ว่า วิมังสา คือ การสอบสวน ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น หาทางแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ องค์ประกอบทั้ง 4 ของอิทธิบาท เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนกัน บุคคลที่จะสามารถบรรลุถึงความสำเร็จของงานได้ จะต้องมีครบในคุณลักษณะทั้ง 4 ประการ จะขาดในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องต่อกัน หรือกล่าวถึงอิทธิบาท 4 ได้สั้นๆ ว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝักใฝ่ และใช้ปัญญาสอบสวน” แต่หาก

จะให้ความหมายที่ลึกซึ้งของอิทธิบาท 4 กล่าวเป็นหลักปฏิบัติได้ว่า “อยากทำมันให้ดีที่สุด มีอะไรต้องทำมันให้สำเร็จ ทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ และใช้ปัญญาจัดการ นำงานสู่จุดหมาย”

กล่าวโดยสรุป หลักอิทธิบาทในพุทธศาสนา คือ ฉันทะ ความพอใจ, มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบาก บากบั่น ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดๆ ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ ใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั้นๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตึกตรองหาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผลการศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท

2.4.3 ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539) ในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ได้กล่าวถึง อิทธิบาท ในอิทธิปาทสูตร ดังนี้ (ที.ป. 11/306/277) อิทธิบาท (คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ) 4 ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม 4 ประการเพื่อรู้ยิ่งราคะ ธรรม 4 ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

1. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์)

2. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)

3. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)

4. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเจริญธรรม 4 ประการเพื่อรู้ยิ่งราคะ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาถึงอิทธิบาท 4 ประการ คือ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย (องฺ.เอกก. (ไทย) 1/398/445)

1. ฉันทสมาธิปธานสังขาร1 หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรที่มุ่งมั่น เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย

2. วิริยสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาทประกอบด้วย

3. จิตตสมาธิ ปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย

4. วิมังสาสมาธิปธานสังขาร หมายถึง สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพราะมีการวางเงื่อนไข และการที่พฤติกรรมใดจะมีความเข้มข้นรุนแรงนั้น มิใช่เป็นเพราะรางวัล หรือการเสริมแรงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะการเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับสิ่งเร้า คือ สิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนมีความต้องการเรียนรู้ มีอิทธิบาทสมบูรณ์ก็เพราะสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกที่ทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นที่จะเรียนรู้ มีสิ่งกระตุ้นที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ แรงจูงใจที่อยากจะเรียน ภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ฉันทะ ความพอใจหรือความต้องการ มีความสัมพันธ์กับความเพียรพยายาม (วิริยะ) สนใจในการเรียนรู้โดยมิเห็นแก่ความยากลำบาก คือ ตั้งใจเรียนรู้ (จิตตะ) และ การหาวิธีการหรือการพิจารณา (วิมังสา) สิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ละสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จการศึกษาได้เพราะมีสิ่งเร้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต (2545) กล่าวว่า ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ว่า อิทธิบาท 4 นี้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวก็ไม่สามารถสร้างผลแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความรู้บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละ เลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตน

ปิ่น มุทุกันต์ (2546) กล่าวว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่จะขัดขวางให้การทำงานนั้นล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จมีหลายทางคือ เกิดจากตัวเองก็มี เกิดจากการเหตุการณ์แวดล้อมก็มี เกิดจากเนื้องานที่ทำนั้นเองก็มี แต่อุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่งที่เกิดจากตัวเราที่ทำงานให้ล้มเหลวมี 4 อย่าง คือ ความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน ความทอดธุระ ความโง่เขลา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงสอนวิธีการทำงานไว้มี 4 ข้อ เรียกว่า อิทธิบาท แปลว่าทางแห่งความสำเร็จ คือฉันทะ ความพอใจวิริยะ ความเพียร จิตตะ ความใส่ใจ วิมังสา ความคิดค้น ถ้ามีอิทธิบาท 4 นี้ครบแล้ว ย่อมบรรลุถึงความสำเร็จได้สมประสงค์หากสิ่งนั้นไม่เหลือวิสัย

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 238) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า การฝึกหัดคนให้มีคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 นี้จัดเป็นการใช้ปัญญาในการพิจารณาหาเหตุผลและกระบวนการทำงาน โดยวิมังสาเป็นผลของจิตตะ คือเมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่า การทำงานของตนยังบกพร่องอยู่หรือผิดวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งคือพิจารณาหาเหตุผลในการทำงานตามขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้นๆ อย่างไร เป็นการทบทวนผลว่าเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลที่ไม่พึงปรารถนา ก็จัดการแก้ไขหรือปรับปรุงตามกระบวนการอิทธิบาท 4 นั้น

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2551, หน้า 81-82) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรมคือ ธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า “ยสฺส กสฺสจิ อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนท์ อิทธิบาท 4 บุคคลใดเจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้ อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนาก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอด

กัปหรือเกินกว่ากัป” พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกัป หมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ 100 ปีหรือมากกว่านั้น

สรุปได้ว่า ความสำคัญของอิทธิบาท 4 ว่า มีความสำคัญต่อปฏิบัติงานของบุคคล การเรียนการศึกษา หลักอิทธิบาท 4 ย่อมทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในการเรียน เพราะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัติ เกิดความพอใจในหน้าที่การงานของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ในหน้าที่ของตน และกลับมาทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป

2.4.4 ประโยชน์ของอิทธิบาท 4

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2550, หน้า 239) กล่าวไว้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่คอยสกัดกั้นอุปสรรคต่อความสำเร็จ และเป็นแรงเสริมกำลังใจที่คอยผลักดันการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งประโยชน์ของอิทธิบาท 4 สรุปได้ดังนี้

1. ประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกต่อความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องาน ไม่ท้อแท้ มีกำลังต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบา ที่ยากก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า

2. ประโยชน์ของวิริยะ คือ กำจัดความเกียจคร้าน ทำให้งานต่อเนื่อง ถ้าขาดวิริยะจะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาแต่ที่ง่าย ทำอะไรไม่สำเร็จ ขาดความก้าวหน้า มีแต่งานค้าง กลายเป็นคนหย่อนสมรรถภาพ

3. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาสามารถแก้ไขเหตุการณ์ได้ทันท่วงที ถ้าขาดจิตตะงานอาจเสียหายได้โดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้เสียแล้ว

4. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ช่วยทำให้งานไม่ผิดพลาด และทำให้มองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดี ถ้าขาดวิมังสาจะทำงานผิดๆ ถูกๆ เปลืองทุนเปลืองแรงเปลืองเวลา และทำให้โง่เขลา

จากประโยชน์ของอิทธิบาท 4 ที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า ฉันทะและวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิมังสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากขึ้นนั่นเอง

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 คือ ทางไปสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่ให้ถึงความสำเร็จในการทำงาน ช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งทางแห่งความสำเร็จนั้น ประกอบไปด้วย

1. ฉันทะ คือ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้น หรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดี

ยิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งจะแสดงออกมาด้วยการกระทำด้วยความพอใจ เต็มใจ และสนใจในสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่ หรืองานที่ได้รับมอบหมายให้กระทำ ทำงานด้วยใจรัก

2. วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย ซึ่งแสดงออกมาด้วยความเพียร พยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้สึกไม่ท้อถอย และมีความกล้าที่จะกระทำงานนั้นๆ ถ้าเห็นอะไรเป็นอุปสรรคหรืองานที่มาอยู่ข้างหน้าแล้วจะต้องเอาชนะทำให้สำเร็จ ทำงานให้เป็นเรื่องที่ท้าทายจะสู้และจะพยายามเพื่อทำให้สำเร็จ

3. จิตตะ คือ ความตั้งใจ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ เฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ซึ่งแสดงออกมาด้วยการเอาใจใส่ จดจ่อ ตั้งใจในการทำงานอย่างจริงจัง ไม่ปล่อยให้ความคิดฟุ้งซ่าน

4. วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น ชอบคิด ค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ซึ่งแสดงออกด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งที่กระทำด้วยความพินิจพิเคราะห์ มีการวางแผน และวัดผลงานที่กระทำเสมอ

ดังนั้น อิทธิบาท 4 หมายถึง เครื่องที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสาคือ การไตร่ตรอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานต่างๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ 4 ประการ คือ (1) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (2) วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย (3)จิตตะ (ความคิด) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น (พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 19 หน้า 277 ข้อที่ 1138) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550)

2.5 การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 เป็นกระบวนเชื่อมโยงหลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่างๆ โดยอาศัยอิทธิบาท 4 เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความพากเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ และวิมังสาคือ การไตร่ตรอง ซึ่งหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย (1) หลักประสิทธิผล (2) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (3) หลักการตอบสนอง (4) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (5) หลัก

เปิดเผย/โปร่งใส (6) หลักการมีส่วนร่วม (7) หลักการกระจายอำนาจ (8) หลักนิติธรรม (9) หลักความเสมอภาค และ(10) หลักการมุ่งฉันทามติ ในการดำเนินงานเป็นสำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างถูกต้องและทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2554) มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (Efficiency/Value for money)

ความหมายหลักความคุ้มค่า มีบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ให้ความหมายหลักความคุ้มค่าไว้ดังนี้

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551, หน้า 9) ให้ความหมายว่า หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ด้วยความประหยัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทำให้งานมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

ณรงค์ฤทธิ์ เชื่อมาก และคณะ (2551, หน้า 22) กล่าวว่า หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยความประหยัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล มีการรายงานผลการทำงานและแสดงประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรต่อสาธารณะ

อัมพร พุดมี (2551, หน้า 50) กล่าวว่า หลักความคุ้มค่า หมายถึงการปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ทรัพยากรในการบริหารอย่างจำกัดใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และนักเรียนมีศักยภาพในการแข่งขันในระดับต่างๆ ตามขอบข่ายภารกิจงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552, หน้า 5) ให้ความหมายว่า หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักความคุ้มค่า หมายถึงการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับเป้าหมายงบประมาณ และเวลาที่ใช้ไป มีการนำข้อมูลสารสนเทศเป็นหลักสำคัญในการบริหารงาน สามารถแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการทำงาน หรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น จากการทำงานของหน่วยงาน

2. หลักประสิทธิผล (Effectiveness)

หลักประสิทธิผลนั้นโดยปกติแล้ว เมื่อกล่าวคู่กันไปกับหลักประสิทธิภาพโดยที่หลักประสิทธิผลนั้นจะมุ่งสู่การปฏิบัติงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติราชการก็จะต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและอยู่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางองค์การ มีกระบวนการปฏิบัติงานอย่าง

เป็นระบบที่มีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงมุ่งเน้นการปฏิบัติงานเป็นเลิศ มีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย

1. ความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย
2. ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจ
3. กระบวนการปฏิบัติงานที่มีมาตรฐาน
4. ติดตามประเมินผลและพัฒนาต่อเนื่อง

การตั้งเป้าหมายต้องตอบสนองความต้องการ/ความคาดหวังของประชาชนเป้าหมาย ดังกล่าวต้องตั้งไว้อย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือ ไม่เป็นนามธรรม จึงจะทำให้การปฏิบัติงานถูกต้อง ไม่เสียเวลา เสียงบประมาณที่ไม่จำเป็น การตั้งเป้าหมายหลักประสิทธิผล ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย
   - วัดได้ (Measurable)
   - ทำได้ (Achievable)
   - เป็นไปได้ (Realities)
   - กำหนดได้ (Time)
   - ชัดเจน (Specific)
2. การวางแผน แผนที่ดีช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดความผิดพลาดของ
   - ผลงาน
   - เวลา
   - งบประมาณ
3. การเปิดเผย/โปร่งใสของการกระบวนการ
   - เปิดเผยแผนงาน/กระบวนการปฏิบัติงาน
   - ตรวจสอบได้
4. เป็นไปตามกฎหมาย
5. มีการประเมินความเสี่ยง
   - เพื่อให้สามารถปรับปรุงข้อบกพร่องและรับกับการเปลี่ยนแปลงได้ดี การประเมินประสิทธิผล คือ การประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ ประกอบด้วย

ตัวชี้วัดระดับความสำเร็จในการบรรจุเป้าหมาย

- ระดับกระทรวง
- ระดับกลุ่มภารกิจ
- ระดับกรม

ตัวชี้วัดระดับความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาล

ตัวชี้วัดร่วมระหว่างกระทรวง

การประเมิน ผู้ดำเนินการ คือ คณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลราชการ การติดตามและประเมินผลนี้กับโครงการต่างๆด้วย แน่นอนว่าการดำเนินงานโครงการทุกโครงการที่ใช้งบประมาณทุกประเภท งบประมาณแผ่นดินจะต้องได้วัดการตรวจประเมิน

สรุปได้ว่า หลักประสิทธิผลหมายถึง การบริหารมีผลการปฏิบัติงานที่บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายของแผนการปฏิบัติงานตามงบประมาณที่ได้รับ มีกระบวนการปฏิบัติงานและระบบงานที่เป็นมาตรฐาน มีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

3. หลักการตอบสนอง (Responsiveness)

หลักการตอบสนองหมายถึง การให้บริการกับประชาชนผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้กับส่วนเสียในระยะเวลาที่กำหนด การสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ สามารถตอบสนองต่อความขัดแย้งหรือความต้องการของผู้รับบริการที่มีความหลากหลายและความแตกต่างกันหรือความหมายสั้นๆ ตามที่ ESCAP : T

United Nation

ESCAP = Economic and Social Commission For Asia and The Pacific

ESCAP ให้ความหมาย หลักการตอบสนองว่า คือ การตอบสนองความต้องการของประชาชน

กล่าวโดยสรุป การดำเนินแผนงานหรือโดยการภายใต้ธรรมาภิบาลตามหลักการตอบสนอง คือ ต้องสามารถรับทราบ และสามารถแก้ปัญหาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้กรอบเวลาที่สมเหตุสมผล และเป็นไปตามแนวทางที่ตกลงกัน

หลักการตอบสนอง (Responsiveness) ประกอบด้วย

1. การรับรู้ความคาดหวังหรือความต้องการของประชาชนผู้รับบริการและและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
2. การตอบสนองการให้บริการ และการแก้ไขข้อร้องเรียน
3. การจัดให้มีช่องทางเครือข่ายการให้บริการที่มีความครบถ้วนและมีประสิทธิผล
4. ระบบการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิผล

- การกำหนดกลยุทธ์และนโยบายของรัฐ นั้นเป็นไปเพื่อเสนอต่อความต้องการของประชาชนและก่อให้เกิดต่อประชาชนด้วย
- สื่อสาธารณะทุกคนมีหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบนโยบาย และการดำเนินโครงการต่างๆของรัฐว่าดำเนินไปเพื่อให้เกิดประโยชน์จากประชาชนแค่ไหน อย่างไร

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่ช่วยในการตอบสนองประชาชนเป็นไปอย่างกว้างขวางและคนอื่น จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ติดต่อกับผู้บริหาร หัวหน้างาน ปฏิบัติงานได้

เสมอ และที่สำคัญ ต้องวางแนวความคิดทางการจัดการแบบประชาธิปไตย ที่ให้อธิการและตอบสนองอย่างเสมอภาค ไม่ละทิ้งคนกลุ่มน้อย หรือมีความคิดต่างด้วย

หลักการตอบสนอง (Responsiveness) คือ การให้บริการที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองความคาดหวัง หรือความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่าง

สรุปได้ว่าหลักการตอบสนอง หมายถึง สามารถดำเนินการด้านการให้บริการให้บริการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด สามารถสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจให้แก่ผู้รับบริการ สามารถตอบสนองความคาดหวัง ความต้องการของผู้รับบริการ และผู้มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่าง

4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (Accountability)

ความหมายหลักความรับผิดชอบ มีบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ให้ความหมาย หลักความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551) ให้ความหมายว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่น และตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถให้บรรลุความสำเร็จ สอดคล้องตามกฎ ระเบียบ และหลัก เกณฑ์ของทางราชการที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกต่อหน้าที่ สังคม ประชาชน และประเทศ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับบริการและส่วนรวมเป็นสำคัญรวมทั้งผล ที่เกิดจากการปฏิบัติงานดังกล่าว ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ตลอดจนพร้อมแสดงข้อเท็จจริงในการ ประกอบภารกิจต่อสาธารณชน สามารถชี้แจงเหตุผลได้และพร้อมต่อการรับตรวจสอบจากสาธารณะ

ณรงค์ฤทธิ์ เชื่อมาก และคณะ (2551) กล่าวว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีหลักความรับผิดชอบ คือ ตระหนักในสิทธิ หน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา การเข้าใจในปัญหา และกระกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาต่างๆของ สถานศึกษา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและกล้าที่จะยอมรับผลจากสิ่งที่ตนเองได้กระทำ

อัมพร พุดมี (2551) กล่าวว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน มีเป้าที่ชัดเจนในการดำเนินงานบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ เต็มความสามารถ ยอมรับผลดีผลเสีย มีระบบติดตามประเมินผล ตามขอบข่ายภารกิจงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552) ให้ความหมายว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของ บ้านเมือง และการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและ ความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

สรุปได้ว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ยอมรับผลดีและผลเสียจากการดำเนินงาน สามารถชี้แจงเหตุผล พร้อมแสดงข้อเท็จจริง และพร้อมรับการตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

สรุปได้ว่าหลักการตรวจสอบได้หมายถึง มีระบบให้บุคลากรตระหนักในความรับผิดชอบต่อหน้าที่และศักยภาพของตนเอง มีการกำกับติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน อย่างทัดเทียมกัน ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และยอมรับผลการดำเนินงาน ทั้งรับผิดและรับชอบ

5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส (Transparency)

ความหมายหลักความโปร่งใส มีบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ให้ความหมาย หลักความโปร่งใส ไว้ดังนี้

อัมพร พุดมี (2551) กล่าวว่า หลักความโปร่งใส หมายถึงการปฏิบัติงานหรือบริหารจัดการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้ระบบตรวจสอบภายในเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา มีความโปร่งใสในการตัดสินและ มีการสื่อสารที่ดีตามขอบข่ายภารงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ณรงค์ฤทธิ์ เชื่อมาก และคณะ (2551, หน้า 17) กล่าวว่า หลักความโปร่งใส หมายถึงการสร้างความไวว้างใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานของสถานศึกษา มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา และมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน ผู้บริหารต้องสื่อสารให้เจ้าหน้าที่เข้าใจนโยบาย เป้าหมาย การปฏิบัติงานส่วนต่างๆ ก่อให้เกิด ความเชื่อมั่นศรัทธาทุกคนจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551, หน้า 22) ให้ความหมายว่า หลักความโปร่งใส หมายถึงการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของหน่วยงานและผู้รับบริการโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรให้ทุกภาคส่วนสามารถตรวจสอบได้

ธีรวัฒน์ ชูญาติ (2552, หน้า 5) ให้ความหมายว่า หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้ตรวจสอบได้ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการใช้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจนได้

สรุปได้ว่า หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายในสถานศึกษา มีการปรับปรุงการทำงานให้ตรวจสอบได้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีระบบการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของการตัดสินใจและการดำเนินงานภายในสถานศึกษา

สรุปได้ว่าหลักเปิดเผย/โปร่งใส หมายถึง มีระบบตรวจสอบการทำงานภายในหน่วยงาน มีการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานอย่างเปิดเผย และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีตามความ

เหมาะสม มีการสื่อสารหรือแจ้งข้อมูลที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ในการทำงานอย่างสม่ำเสมอและถูกต้อง

6. หลักนิติธรรม (Rule of Law)

ความหมายหลักนิติธรรม มีบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ให้ความหมายหลักนิติ ธรรม ไว้ดังนี้

หลักนิติธรรม (Rule of Laws) ประกอบด้วย 7 หลักการ ดังนี้

1) หลักการแบ่งแยกอำนาจ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจการตรวจสอบอำนาจและการถ่วงดุลอำนาจ

2) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นหลักการสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

3) หลักความชอบด้วยกฎมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง การใช้กฎหมาย ของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครองที่เป็นการจากัดสิทธิของประชาชนมีผลมาจากกฎหมายที่ได้รับ ความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนโดยฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลพินิจโดยปราศจากข้อบกพร่อง

4) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นตามหลักความแน่นอนของกฎหมายหลัก ห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรแก่เหตุ

5) หลักการอิสระของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสามารถทำภาระหน้าที่ในทางตุลาการ ได้โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและทำการพิจารณาพิพากษาภายใต้มโนธรรมของตนเท่านั้น โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก 3 ประการกล่าวคือ ความอิสระจากคู่ความ ความอิสระจากรัฐ และความอิสระจากสังคม

6) หลัก “ไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” เมื่อไม่มีข้อบัญญัติทางกฎหมายให้เป็นความผิดแล้วจะเอาผิดกับบุคคลนั้นๆ มิได้

7) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญได้รับ การยอมรับให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น และหากกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญกฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับ

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์ (2551, หน้า 9) ให้ความหมายว่า หลักนิติธรรม คือ ระเบียบและหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นข้อตกลงของหน่วยงาน โดยที่ระเบียบและหลักเกณฑ์การบังคับ เหล่านั้น ตั้งเป็น

ธรรม เป็นที่ยอมรับของสมาชิกระเบียบและหลักเกณฑ์เหล่านั้นต้องนำมาซึ่งความเสมอภาคของสมาชิกในหน่วยงานและผู้รับบริการ รวมทั้งมีสภาพเอื้อต่อการควบคุมและพัฒนาผู้รับบริการด้วยการกำหนดและการปฏิบัติตามกฎกติกาที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด

สรุปได้ว่า หลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับภายใน สถานศึกษา ร่วมถึงการทำประชาพิจารณ์ หรือข้อตกลงร่วมกันอันเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกทุกฝ่าย ก่อให้เกิดความเสมอภาค เอื้อต่อการควบคุมและการพัฒนาสถานศึกษา

7. หลักความเสมอภาค (Equity)

ความหมายตามหลักสิทธิมนุษยชน หมายถึง ความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคนในการได้รับสิทธิพื้นฐาน ตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยผ่านการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ ด้วยความเคารพต่อสิทธิและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ความหมายตามหลักกฎหมาย หมายถึง หลักการพื้นฐานของความยุติธรรม ที่กำหนดให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ความหมายตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ในที่นี้ สิ่งที่จำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ ปัจจัยสี่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการ สาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมาย

ความหมายตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ในที่นี้ สิ่งที่จำเป็น ขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ ปัจจัยสี่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย จำแนกประเภทตามแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชน และ แนวทางของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังนี้

1. ความเสมอภาคในโอกาส หมายถึง ความเท่าเทียมกันของโอกาสในการได้รับบริการสาธารณะของรัฐ และไม่ถูกกีดกันออกจากกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เช่น โอกาสได้รับการศึกษา โอกาสได้รับการจ้างงาน โอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ได้แก่ โอกาสในการได้รับการฉีดวัคซีน และ โอกาสในการเข้าถึงยารักษาโรค เป็นต้น

2. ความเสมอภาคทางสังคม หมายถึง ความเท่าเทียมกันทางสังคมของสมาชิกทุกคนในสังคม การไม่เลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างทางอัตลักษณ์ของบุคคล หรือ กล่าวได้ว่า ถิ่นกำเนิด ชาติพันธุ์ ภาษา ผิวสี เพศ ศาสนา รายได้หรือทรัพย์สิน ชนชั้น วรรณะ ความสมบูรณ์ของร่างกาย สุขภาพ

3. ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง สิทธิที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน มีความหมายรวมถึงกระบวนการทางกฎหมายที่มีผลต่อประชาชนโดยรวมตั้งแต่การออกกฎหมายที่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน การบังคับใช้กฎหมายและการพิจารณาคดีต้องเป็นไปอย่างเสมอภาคเท่าเทียมต่อประชาชนทุกคน การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

4. ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง การมีสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน ในที่นี้รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทางตัวแทน และการมีส่วนร่วมทางตรง โดยการกำหนดในกฎหมายให้ผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์มีสิทธิในการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียม และรัฐต้องจัดให้เกิดความสะดวกและการเท่าเทียมในโอกาสออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

สรุปได้ว่า หลักความเสมอภาค หมายถึง การบริหารงาน โดยคำนึงถึงบุคลากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวให้ได้รับการปฏิบัติอย่างทัดเทียมกัน มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อตกลงต่างๆ ของสถานศึกษามีความเป็นธรรม เสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ สามารถป้องกันคนดีลงโทษคนไม่ดี เปิดโอกาสให้บุคลากรหรือทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น ร่วมแก้ไขปัญหา และนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการบริหารงาน

8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented)

การที่คนเราอยู่ร่วมกันในบ้าน ในโรงเรียน ทำงาน ในเมือง ในประเทศ ย่อมมีความคิดและความต้องการที่ต่างกันแล้ว เป็นเรื่องธรรมดา เมื่อใดที่ต้องมีการตัดสินใจร่วมกัน แต่ผู้ร่วมตัดสินใจมีความเห็นที่แตกต่างกัน เพราะคนเรามีวิธีคิดและมีทัศนคติที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งหรือเกิดการปะทะกันก็ได้ หากการหาข้อยุติใช้วิธีการลงคะแนน “Vote” สิ่งที่อาจเกิดขึ้นตามมาคือ การแตกแยก การไม่ยอมรับกัน โครงการอาจหยุดชะอักหรือเดินหน้าต่อไปไม่ได้

ดังนั้น จึงต้องใช้หลักฉันทามติ หากถ้าเราเข้าสู่การตัดสินใจร่วมกันแบบการมุ่งเน้นฉันทามติเมื่อมีฉันทามติในเรื่องใดแล้ว แสดงว่าทุกคนมีความเป็นร่วมกันจะเลือกทางนั้นแม้ว่าบางครั้งทางเลือกที่เลือกจะไม่ใช่ทางเลือกของคนส่วนใหญ่ก็ตามด้วยทางเลือกนี้อาจมีบางกลุ่มที่พอใจมากหรือบางกลุ่มที่พอรับได้บางกลุ่มที่พอรับได้บางกลุ่มที่ไม่ชอบแต่จะให้ความร่วมมือบางกลุ่มที่ไม่ให้การสนับสนุนทางเลือกนี้แต่ไม่ต่อต้าน

CODM Model ของ Dr. Tim Hartnett ได้นำเสนอ 7 ขั้นตอนของการทำฉันทามติว่า

ขั้นตอนที่ 1 Framing the Issue

- นำเสนอปัญหา /ตั้งประเด็นปัญหา
- กำหนดเกณฑ์การตัดสินใจ

คือ นำเสนอปัญหาและตั้งประเด็นปัญหาให้ชัดเจนและควรจะร่วมกำหนดเกณฑ์การตัดสินใจ หรือ Decision Rule เช่น จะเลือกข้อเสนอที่มีการคัดค้านน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 Having an Opening Decision

- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำเสนอข้อมูล

- รวบรวมแนวคิดและข้อเสนอทุกข้อ

คือ จัดการประชุมเพื่อปรึกษา เสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างกันอย่างเปิดใจโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาซึ่งจะต้องทำการเก็บรวบรวมไว้แม้ว่าจะเป็นวิธีที่แปลกหรือดูแล้วว่าไม่น่าทำได้ก็ตาม

ขั้นตอนที่ 3 Identifying Underlying Concerns

- ระบุประเด็นปัญหา ข้อจำกัดและอุปสรรค

คือ เป็นการระบุประเด็นปัญหา ข้อจำกัดและอุปสรรค ในขั้นตอนนั้นจะเริ่มคิดการแยกแยะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องการตัดสินใจครั้งนี้ว่ามีกลุ่มใดบ้าง และได้รวบรวมปัญหาไปแต่ละกลุ่มหยิบยกขึ้นมา เช่น โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งประเด็นปัญหาอาจจะเป็น ต้องไม่ทำให้เกิดมลพิษหรือใช้จ่ายงบประมาณให้น้อยที่สุดเป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 Developing proposals

-แต่ละกลุ่มปรับปรุงข้อเสนอโครงการได้ละเอียดพร้อมนำไปสู่การปฏิบัติ

คือ แต่ละกลุ่มกลับไปดูข้อเสนอโครงการที่โดยเริ่มกลับไปดูข้อเสนอในขั้นตอนที่ 2 กันอีกครั้งและปรับปรุงข้อเสนอได้ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่ได้พิจารณากันในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งข้อเสนอที่ได้รับปรับปรุงแล้วนี่จะมีรายละเอียด และมีความรัดกุมพร้อมที่จะนำไปสู่ปฏิบัติมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 Choosing a Direction

เลือกข้อเสนอโครงการที่ดีที่สุด หรือเหมาะสมที่สุดใช้เกณฑ์ในการเลือกตามที่กำหนดในขั้นที่ 1

คือ ตัดสินใจเลือกข้อเสนอที่ดีที่สุด หรือเหมาะสมที่สุด ซึ่งทำได้โดยการกลับไปทบทวนทุกข้อเสนอกันอีกครั้ง แสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้วในขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 6 Develop a Furred Solution

ปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอที่ได้รับการคัดเลือก

คือ เป็นข้อเสนอที่ได้รับการคัดเลือกปรับปรุงโดยการนำประเด็นต่างๆจากข้อที่ 3 มาใช้

ขั้นตอนที่ 7 Closing (ฉันทามติ)

คือ เป็นขั้นตอนสุดท้าย ซึ่ง ณ จุดนี้ น่าจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีความสบายใจกับ “ฉันทามติ”

อย่างไรก็ตาม ดร.ชาเด็ด ก็ย้ำว่า การนำโมเดลนี้ไปใช้ผู้ใช้ต้องมีความยืดหยุ่นไม่จำเป็นจะต้องดำเนินการตามรายละเอียดนั้นทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีแนวทางปฏิบัติอย่างอื่นอีก เช่น

Crowd Wise = คราวไวท์

Democracy และ Sociocracy

ขอเน้นย้ำว่า ในปัญหาบาลประการ ผู้เกี่ยวข้องไม่มีทางที่จะเห็นด้วยกับข้อเสนอใดข้อเสนอหนึ่งด้วยกันทั้งหมดนั้น เราควรช่วยกันพิจารณาว่าจะมุ่งเน้นฉันทามติ ซึ่งเป็นการหาข้อสรุปจากความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและต้องไม่มีผู้ใดคัดค้าน โดยมุ่งเน้นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

สรุปได้ว่า หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ หมายถึงการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ มีการใช้กระบานการตัดสินใจ จากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง มีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนและนำไปปรับปรุงการบริหารงาน

9. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)

Humes Samuel IV (1991) เสนอว่า ควรให้เป็นเรื่องของการจัดสรรแบ่งปันอำนาจ (Distribution of Power) กล่าวคือ เมื่อพูดถึงการกระจายอำนาจภายใต้บริบทของการบริหารปกครองในพื้นที่เรียกว่า ท้องถิ่น (Local Governance) ควรเป็นเรื่องของ? จัดสรรหรือแบ่งปันอำนาจ? (Distribution) มิใช่การแบ่งแยกอำนาจ? (Division) คำดังกล่าวมักนำไปสู่ความสับสนหรือปะปนกับการใช้แนวคิดเรื่อง รัฐธรรมนูญกับการแบ่งแยกอำนาจ (Constitutional Division of Power Between Nation and State) ขณะที่คำว่าจัดสรร/แบ่งปันอำนาจ มีความสอดรับและอยู่ในขอบวงของแนวคิดต่างๆ ในเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นมากกว่า เช่น แนวคิดในเรื่อง (De)centralization, (De)concentration, Devolution และ Delegation

การกระจายอำนาจในความหมายกว้างๆ คือ การจัดสรรหรือแบ่งปันอำนาจการตัดสินใจ (หรือในภาษากฎหมายของไทยเรียกว่า การวินิจฉัยสั่งการ) อันเกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะ (Public Affairs) ของรัฐส่วนกลางไปยังหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ในรูปแบบของการกระจายอำนาจ มีอยู่ด้วยกันหลายระดับและหลายรูปแบบ การกระจายอำนาจ ควรเป็นเรื่องของ ?ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในระบบการเมืองหนึ่งๆ (Manor, 2003) สามารถแจกแจงขอบข่ายหรือรูปแบบของการกระจายอำนาจได้ 5 ลักษณะ ได้แก่

1) การกระจายอำนาจโดยจำเป็นหรือโดยปริยาย (Decentralization by Default) เกิดจากสภาวการณ์ที่สถาบันหรือองค์กรของรัฐเกิดความล้มเหลวในการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ มิอาจสามารถจะเข้าไปใช้อำนาจหรืออิทธิพลในดินแดนที่ตนปกครองอยู่ได้ และจากสภาวะที่ประชาชนในระดับรากหญ้าเกิดความไม่เชื่อใจในรัฐบาล เหล่านี้จึงเป็นผลให้ประเทศที่มีภาคประชาสังคมมีความตื่นตัวและเข้มแข็ง จำเป็นต้องลุกขึ้นมาดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อชุมชนของตนด้วยตนเองโดยที่รัฐบาลเองก็ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น

2) การแปรรูปกิจการของภาครัฐ (Privatization) ได้แก่ การโยกโอน (Handover) กิจการบางอย่างที่เคยจัดทำโดยหน่วยงานของรัฐไปให้ภาคเอกชนเป็นผู้จัดทำแทน เช่น กิจการขนส่งมวลชน กิจการโทรคมนาคม การไฟฟ้า และการประปา เป็นต้น

3) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการแบ่งอำนาจ (De concentration) หมายถึง การแบ่งอำนาจของรัฐบาลกลางไปยังองค์กรในระดับรองที่ออกไปทำงานในพื้นที่นอก ศูนย์กลางหรือท้องถิ่น โดยที่องค์กรภายใต้หลักการแบ่งอำนาจนี้จะมีอิสระตามสมควรในการตัดสินใจต่างๆ ภายในพื้นที่ที่ตนดูแล แต่ทั้งนี้อำนาจการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ยังคงอยู่ที่ส่วนกลาง บางครั้งจึงเรียกการกระจายอำนาจในลักษณะนี้ว่า? การกระจายอำนาจทางการบริหาร? (Administration Decentralization) (Moore, B.N., & Parker, R (1992)

4) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการมอบอำนาจ (Delegation) มีระดับของการกระจายอำนาจที่ให้อิสระสูงกว่าการแบ่งอำนาจ การกระจายอำนาจเน้นในเชิง? ภารกิจหน้าที่? มีการกำหนดภารกิจเฉพาะที่ชัดเจนให้องค์กรเหล่านั้นสามารถตัดสินใจและใช้ อำนาจหน้าที่ภายในขอบเขตของตนได้โดยอิสระ แต่รัฐส่วนกลางก็ยังคงมีอำนาจอยู่เหนือองค์กรเหล่านี้โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นกรอบในการควบคุมและกำกับบทบาทองค์กรภายใต้หลักการมอบอำนาจ รวมถึงอำนาจในการจัดตั้งและยุบเลิกองค์กรภายใต้หลักการมอบอำนาจ

5) การกระจายอำนาจภายใต้หลักการโอนอำนาจ (Devolution) ถือเป็นการกระจายอำนาจที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับของการกระจายอำนาจที่กว้าง ขวางมากที่สุด ถูกใช้เพื่ออธิบายถึงสภาวะที่รัฐส่วนกลางมีการถ่ายโอนหรือยกอำนาจการตัดสิน ใจในเรื่องต่างๆ ไปยังองค์กรตัวแทนของพื้นที่ ชุมชน หรือท้องถิ่นต่างๆ อย่างกว้างขวาง ส่วนกลางจะไม่เข้ามามีบทบาทหรือแทรกแซงการทำงานขององค์กรภายใต้หลักการโอน อำนาจหรือการแทรกแซงจะเกิดขึ้นต้องเป็นไปอย่างจำกัด ดังนั้น จึงมีการเรียกการกระจายอำนาจในลักษณะนี้ว่าการกระจายอำนาจในทางการเมือง หรือการกระจายอำนาจที่เน้นความเป็นประชาธิปไตย (Political of Democratic Decentralization) ทั้งนี้การโอนอำนาจเท่าที่ปรากฏมีอยู่ด้วยกันใน 2 ระดับ ได้แก่

ระดับที่หนึ่ง การโอนอำนาจในทางการปกครอง (Administration Devolution) สอดคล้องกับการจัดรูปการปกครองท้องถิ่นตามหลักการปกครองตนเอง (Local-self Government) เป็นหลักการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้อง ถิ่นที่เป็นของตนเองโดยตนเอง และเพื่อตนเอง โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระเป็นอย่างสูงในการดูแลชีวิตความเป็น อยู่และสามารถจัดทำกิจการต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความจำเป็นภายในชุมชนของตนได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมีความเป็นอิสระทั้งในทางการคลังและบุคลากร

ระดับที่สอง การโอนอำนาจในทางนิติบัญญัติ (Legislative Devolution) เป็นรูปแบบของการกระจายอำนาจขั้นสูงสุดที่เป็นไปภายใต้การจัดรูปแบบการ ปกครองในระบบรัฐเดี่ยว

(Unitary System) จนมีลักษณะเข้าใกล้กับระบบสหพันธรัฐ (Federal System) (Andrew Heywood, 2004) เป็นการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางไปยังพื้นที่หรือท้องถิ่นหนึ่งๆ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนที่ได้รับการโอนอำนาจสามารถที่จะกำหนดชะตากรรมในทางการ เมืองได้ด้วยตนเอง (Home Rule) ผ่านการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองในรูปสภา (Assembly) ที่เป็นของตนเอง

จากรูปแบบการกระจายอำนาจทั้งห้าลักษณะ เมื่อนำมาใช้ภายใต้บริบทของการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น การกระจายอำนาจจึงควรจะครอบคลุมเฉพาะรูปแบบที่สามถึงรูปแบบที่ห้าเท่านั้น ขณะที่สองรูปแบบแรกควรจัดแยกออกไป เนื่องจากว่า การกระจายอำนาจในรูปแบบแรก เป็นการเกิดขึ้นเองโดยประชาชนมิใช่เป็นผลจากการดำเนินการจัดสรรหรือแบ่งปันอำนาจจากรัฐบาลส่วนกลาง ขณะที่การกระจายอำนาจในลักษณะของการแปรรูปกิจการภาครัฐนั้นท้ายที่สุดมิได้นำไปสู่สภาวะของการกระจายอำนาจที่เป็นจริง

จากความหมายและขอบข่ายโดยกว้าง เมื่อจำกัดกรอบการมองโดยอยู่บนฐานคิดเรื่องการบริหารปกครองในพื้นที่ท้อง ถิ่น ทำให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากหลักการกระจายอำนาจ แต่เนื่องจากการกระจายอำนาจนั้นมีหลายระดับ หมายความว่า ระบบการปกครองท้องถิ่นในประเทศหนึ่งๆ ย่อมมีอำนาจและความเป็นอิสระที่มากน้อยแตกต่างกันออกไป อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นมีลักษณะของการผสมผสานแนวคิด การกระจายอำนาจที่ต่างรูปแบบกัน

จาก UNDP แบ่งการกระจายอำนาจมี 4 ประเภทดังนี้

1. การกระจายอำนาจบริหาร Admin’s Troriue Decen Talization

เป็นการโอนอำนาจการตัดสินใจหน้าที่ความรับผิดชอบไปสู้ส่วนภูมิภาคของท้องถิ่น

2. กระจายงบประมาณ Fiscal Decentralization

เป็นการโอนงบประมาณให้แก่ภูมิภาคและท้องถิ่นนำไปบริหารจัดการและตัดสินใจ

3. กระจายอำนาจการเมืองการปกครอง Political Decentralization

การเมืองการปกครองมีตัวอย่างได้อย่างชัดเจนคือในส่วนของ กทม.ที่เกิดโอกาสให้คุณในสิทธิมีการเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการเพื่อมาบริหารจัดการความเป็นมาเป็นอยู่ของคน กทม.

4. การที่รัฐถอนตัวออกจากการดำเนินการเงื่อนไขที่เหมาะสมก็จะทำให้เกิดผลดีอย่างเช่น 1) ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขึ้น 2) เศรษฐกิจกระจายตัวมากขึ้น 3) กิจกรรมทางสังคมขยายออกไป 4) สามารถจัดบริการได้เหมาะสมความตามต้องการของแต่ละพื้นที่และเกิดนวัตกรรมการบริการ 5) ลดขั้นตอนการให้บริการประชาชน

จาก UNDP ได้รวบรวมปัจจัยแห่งความสำเร็จของการกระจายอำนาจเอาไว้ดังนี้

1. เป็นกระบวนการระยะยาวและมีความเสี่ยงสูงจึงต้องมีกลยุทธ์ในการจัดการที่ดี
2. ต้องทำความเข้าใจปัญหาก่อนที่จะออกแบบและดำเนินการกระจายอำนาจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
3. การกระจายอำนาจจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี
4. ต้องระมัดระวังเรื่อง “ความดาดหวัง” ของผู้ที่เกี่ยวข้อง
5. แนวปฏิบัติในการมีส่วนร่วมต้องยืดหยุ่น ปรับตัวตามลักษณะของพื้นที่
6. เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่อาศัยนวัตกรรมทางความคิด และกล้าที่จะลองทำ
7. ต้องใช้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรวมทั้งความสามารถหลายอย่างหลายมติ
8. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย
9. ต้องดำเนินการไปพร้อมๆกับการปรับเปลี่ยนด้านอื่นๆ
10. ความมีประสิทธิภาพและยั่งยืนอยู่กับความสามารถด้านการเงินและการคลังท้องถิ่น

สรุป การกระจายอำนาจ หมายถึง มีการกำหนดภาระหน้าที่หรือขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงาน และมอบหมายงานแก่บุคลากรในหน่วยงานได้เหมาะสมกับปริมาณ และคุณภาพของงานที่ทำมีการมอบหมายและความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินให้แก่บุคลากรในหน่วยงาน มีการรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงาน มีส่วนในการตัดสินใจเบื้องต้นและนำไปปรับปรุงการปริหารงาน

10. คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics)

ความหมายคุณธรรม จริยธรรม คำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” นี้ เป็นคำที่คนส่วนใหญ่จะกล่าวควบคู่กันเสมอ จนทำให้เข้าใจผิดได้ว่า คำทั้งสองคำมีความหมายอย่างเดียวกันหรือมีความหมายเหมือนกัน แท้ที่จริงแล้วคำว่า “คุณธรรม” กับคำว่า “จริยธรรม” เป็นคำแยกออกได้ 2 คำ และมีความหมายแตกต่างกันคำว่า “คุณ” แปลว่า ความดี เป็นคำที่มีความหมายเป็นทางนามธรรม ส่วนคำว่า “จริย” แปลว่า ความประพฤติกริยาที่ควรประพฤติเป็นคำที่มีความหมายทางรูปธรรม ดังนั้น จึงควรที่ผู้บริหารจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำสองคำนี้ให้ถ่องแท้ก่อน

เมตตา คือ ความรักปรารถนาดี เป็นมิตร อยากให้ผู้อื่นมีความสุข

กรุณา คือ ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นมีความสุข

มุทิตา คือ ความพลอยยินดีพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จให้มีความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ดีงาม

อุเบกขา คือ การวางตัววางใจเป็นกลาง เพื่อรักษาธรรมเมื่อผู้อื่นควรจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาตามเหตุและผล

จาคะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2538, หน้า 15-16) กล่าวว่า คุณธรรมคือคุณสมบัติที่ดีของจิตใจ ถ้าปลูกฝังเรื่องคุณธรรมได้จะเป็นพื้นฐานจรรยาบรรณ จรรยาบรรณนี้เป็นเรื่องพฤติกรรมในการที่จะพัฒนาต้องตีความออกไปว่า พฤติกรรมเหล่านี้มีพื้นฐานจากคุณธรรมข้อใด เช่น เบญจศีลเป็นจริยธรรม เบญจธรรมเป็นคุณธรรมคือ ความเมตตากรุณา ถ้ามีความเมตตากรุณาจะมีฐานของศีลข้อที่ 1 เป็นต้น ส่วนจริยธรรม ราชบัณฑิตสถาน (2538, หน้า 216) ให้ความหมายว่า “จริยธรรมหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม”

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2538, หน้า 81-82) กล่าวว่าจริยธรรม คือหลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางการปฏิบัติ หมายถึง แนวทางของการปฏิบัติ หมายถึง แนวทางของการประพฤติปฏิบัติจนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม นอกจากนี้พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2538, หน้า 2) ยังให้แนวคิดว่าจริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อปฏิบัติทั่วไป เรียกว่าจริยธรรม ถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มีสาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เราเรียกว่า ศีลธรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จริยาธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้นยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี แม้นักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล คานท์ มหาตมะคานธี ก็มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง

วศิน อินทสระ (2541, หน้า 106, 113) กล่าวตามหลักจริยศาสตร์ว่า คุณธรรม คืออุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน คุณธรรมสัมพันธ์กับหน้าที่อย่างมาก เพราะการทำหน้าที่จนเป็นนิสัย จะกลายเป็นอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมในดวงจิตเป็นบารมี มีลักษณะอย่างเดียวกันนี้ ถ้าเป็นฝ่ายชั่วเรียกว่า “อาสวะ” คือ กิเลสที่หมักหมุ่มในดวงจิต ย้อมจิตให้เศร้าหมองเกรอะกรังด้วยความชั่วนานาประการกลายเป็นสันดานชั่ว ทำให้แก้ไขยากสอนยาก กล่าวโดยสรุป คุณธรรมคือความล้ำเลิศแห่งอุปนิสัยซึ่งเป็นผลของการการะทำหน้าที่จนกลายเป็นนิสัยนั่นเอง

จากทัศนะของพระเมธีธรรมภรณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าจริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจากศีลธรรม แต่มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยความประพฤติชอบส่วนจริยธรรม หมายถึง หลักแห่งความประพฤติดีประพฤติชอบอันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี ท่านผู้นี้มองจริยธรรมในฐานะที่เป็นระบบ อันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่ก็มีแนวคิดปรัชญา ค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยจากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า คำว่า คุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านคุณงามความดี กล่าวคือ จริยธรรมคือความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมีความสุข สงบ เยือกเย็น จริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มีความ

ประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึกในด้านดีอยู่ตลอดเวลา คือ มี “คุณธรรม“ อยู่ในจิตใจหรืออาจกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนคุณธรรมเป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจ ซึ่งทั้งสองส่วนต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและวาจานั้น ย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์และเป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจและสติปัญญา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลจึงต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ควบคู่กันไป คือ การพัฒนาด้านสติปัญญา ด้านจิตใจและด้านพฤติกรรม

2.6 สภาพพื้นที่ในการวิจัย

2.6.1 ประวัติความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ถูกจัดตั้งขึ้นทุกจังหวัด เมื่อ พ.ศ. 2498 โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย สภาจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัด โดยสภาจังหวัดประกอบด้วยสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติ กำหนดนโยบายการบริหารและควบคุมฝ่ายบริหาร อันมีหัวหน้าฝ่ายบริหาร คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงาน ด้วยการนำมติหรือนโยบายของสภาจังหวัดไปพิจารณาดำเนินการ โดยมีพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดได้แก่พื้นที่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของเทศบาลและสุขาภิบาล

ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งกำหนดให้สภาตำบลซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่มีรายได้เฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปีตั้งแต่ 150,000 บาทขึ้นไป จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นราชการส่วนท้องถิ่น และเป็นนิติบุคคล ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีพื้นที่ในการดำเนินกิจการ สมควรปรับปรุงบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้สอดคล้องกันและปรับปรุงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 โดยกำหนดให้พื้นที่จังหวัดเป็นพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีผู้บริหารสูงสูด คือ ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นผู้ปกครองและบังคับบัญชาข้าราชการส่วนจังหวัด และดำเนินกิจการส่วนจังหวัดควบคู่ไปกับสภาจังหวัด

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2562 (ฉบับที่ 5) กำหนดให้มีหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งเรียกว่า "องค์การบริหารส่วนจังหวัด" โดยอยู่ในทุกจังหวัดๆ ละ 1 แห่ง รวม 76 แห่ง มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีพื้นที่รับผิดชอบทั่ว

ทั้งจังหวัด โดยทับซ้อนกับพื้นที่ของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นอื่น คือ เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนั้น ความเป็นนิติบุคคลก่อให้เกิดความสามารถในการทำนิติกรรม ความเป็นหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นก่อให้เกิดอำนาจหน้าที่และขอบเขตพื้นที่ในการใช้อำนาจหน้าที่นั้น

วิสัยทัศน์ (Vision)

"องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นองค์กรหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ สร้างภูมิคุ้มกันประสานพลังทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น "

พันธกิจ (Mission)

1. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ การผังเมืองรวม และสาธารณูปโภค สาธารณูปการขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่จังหวัด

2. ยกระดับให้มีคุณภาพชีวิตของคนให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สร้างโอกาส สร้างอาชีพ สร้างรายได้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด สร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น น้อมนำแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

4. การส่งเสริม พัฒนา ปรับปรุง อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์

5. สนับสนุนการยกระดับการศึกษา ส่งเสริม สืบสาน อนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น

6. ส่งเสริมและสนับสนุนการให้บริการภาครัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic issue)

1. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมที่ตอบสนองความต้องการและศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย

2. สนับสนุนส่งเสริมระบบบริการเชิงรุกของหน่วยบริการแบบไร้รอยต่อ

3. สร้างรูปแบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง

4. เสริมสร้างศักยภาพภาคีเครือข่ายให้เข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการดูแล ฟื้นฟูสมรรถภาพ

5. ส่งเสริมให้เกิดกลไกระบบบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักธรรมมาภิบาล

เป้าประสงค์ (Goal)

1. คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในระยะที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มมากขึ้น

2. หน่วยบริการสาธารณสุขมีทีมสหวิชาชีพและจัดบริการดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ใน ระยะที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในชุมชนครอบคลุมทุกพื้นที่

3. ศูนย์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในระยะที่จำเป็นต้องได้รับ การฟื้นฟูสมรรถภาพต้นแบบที่มีคุณภาพ

4. ภาคีเครือข่ายมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ การให้บริการ การดูแลฟื้นฟูสมรรถภาพ

5. เพิ่มขีดความสามารถของครอบครัวและชุมชนในการฟื้นฟูสมรรถภาพ

6. เพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการให้บริการและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ที่อยู่ในระยะที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ

ประวัติความเป็นมาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

1. ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง
2. ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
3. ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

1. ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วย

1.1 สำนักนายกรัฐมนตรี

1.2 กระทรวงหรือทบวง ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง

1.3 ทบวง ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง

1.4 กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวงทั้งหมดมีฐานะเป็นนิติบุคคล การจัดตั้งหรือยุบต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ

2. ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย

2.1 จังหวัด รวมท้องที่หลายๆ อำเภอตั้งขึ้นเป็นจังหวัด มีฐานะเป็นนิติบุคคล การตั้งยุบและเปลี่ยนแปลงเขตจังหวัดให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ

2.2 อำเภอ เป็นหน่วยงานราชการรองจากจังหวัด ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล การตั้งยุบและเปลี่ยนแปลงเขตอำเภอ ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

3. ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

3.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

3.2 เทศบาล

3.3 องค์การบริหารส่วนตำบล

3.4 ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนด (กรุงเทพมหานคร, เมืองพัทยา)

2.5.2 อำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

1. อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 5 พ.ศ. 2562

(1) ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย

(2) จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

(3) สนับสนุนสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น

(4) ประสานให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น

(5) แบ่งสรรเงิน ซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่สภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น

(6) อำนาจหน้าที่ของจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 เฉพาะภายในเขตสภาตำบล

(7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บำรุงรักษาศิลปะจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

(8) จัดทำกิจการใดๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด และกิจการนั้นเป็นการสมควรให้ราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ที่อยู่ร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการ แต่ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(9) จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

บรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลาง หรือราชการส่วนภูมิภาคอาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปฏิบัติได้ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2. อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

(1) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

(2) การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น

(3) การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

(4) การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

(5) การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

(6) การจัดการศึกษา

(7) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(8) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น

(9) การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม

(10) การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม

(11) การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลรวม

(12) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ

(13) การจัดการและดูและสถานีขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ

(14) การส่งเสริมการท่องเที่ยว

(15) การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุน และการทำกิจการไม่ว่าจะดำเนินการเองหรือร่วมกับบุคคลอื่นหรือจากสหการ

(16) การสร้างและบำรุงรักษาทางบก และทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

(17) การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง

(18) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

(19) การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัด การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ

(20) การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ

(21) การขนส่งมวลชนและการวิศวกรรมจราจร

(22) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(23) การจัดให้มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัด

(24) จัดทำกิจการใดอันเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขต และกิจการนั้นเป็นการสมควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการ หรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(25) สนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วนราชการ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น

(26) การให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

(27) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส

(28) จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

(29) กิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

3. ตามกฎกระทรวง (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ให้กิจการดังต่อไปนี้เป็นกิจการที่ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นสมควรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ

(1) จัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร

(2) กำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

(3) บำบัดน้ำเสีย

(4) บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(5) วางผังเมือง

(6) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ซึ่งอย่างน้อยต้องเป็นทางหลวงชนบทตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวง

(7) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำ

(8) จัดให้มีท่าเทียบเรือ ท่าข้าม ที่จอดรถ และตลาด

(9) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(10) รักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

(11) จัดการศึกษา ทำนุบำรุงศาสนา และบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

(12) จัดให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬา สถานพักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะและสวนสัตว์ ตลอดจนสถานที่ประชุมอบรมสำหรับราษฎร

(13) จัดให้มีการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณูปการ

(14) ป้องกันและบำบัดโรค

(15) จัดตั้งและการบำรุงสถานพยาบาล

(16) ส่งเสริมการท่องเที่ยว

(17) ส่งเสริมและแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพ

(18) กิจการที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด

4. ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2541) ออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดอาจจัดทำกิจการใดๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นอื่นหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นที่อยู่นอกเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ เมื่อ

(1) การนั้นจำเป็นต้องกระทำและเป็นการที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในองค์การบริหารส่วนจังหวัด

(2) ได้รับความยินยอมจากสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ

(3) ได้รับความยินยอมจากสภาแห่งราชการส่วนท้องถิ่นหรือสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณี

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศดังนี้

2.7.1 งานวิจัยในประเทศ

พระทนงศักดิ์ ฐานรโต (มุ่งแก้วกลาง) (2558, หน้า 122) ได้ศึกษา การบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลู พลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านสวัสดิการและอาชีพมีระดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และที่อยู่ในระดับสุดท้าย คือ ด้านการบริหาร การเมืองการปกครอง 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อเกี่ยวกับการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน 3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการบริหารการเมือง การปกครอง พบว่า การจัดทำแผนและนโยบายไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประชาชนไม่ได้มีการแสดงความคิดเห็นในการจัดทำโครงสร้างพื้นฐาน ด้านอาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม มีปัญหาความยากจน ด้านสวัสดิการ และอาชีพมีความล่าช้าในการให้บริการ ด้านเศรษฐกิจสังคมและชุมชน ปัญหารายได้ไม่เพียงพอ ต่อการยังชีพ และข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการบริหารการเมืองการปกครอง ควรเปิดโอกาส ให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดแผน และนโยบาย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรมีการกำหนด งบประมาณ ให้สอดคล้องกับแผนงานเพื่อที่จะไม่เกิดปัญหาในเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ควรมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่พึงจะได้รับ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ควรมีทุนเพื่อการศึกษาอย่างทั่วถึง ด้านสวัสดิการและอาชีพ ควรเพิ่มค่ายังชีพให้กับผู้สูงอายุ ด้านเศรษฐกิจสังคมและชุมชน การส่งเสริม การสร้างรายได้ให้เพียงพอกับการยังชีพ

พระมหาประภาส โชติเมธี (รักไร่) (2558, หน้า 134) ได้ศึกษาการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.69) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบังคับ บัญชาสั่งการ ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการ บูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานที่พึงประสงค์ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรม เพื่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกันมีควาคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย สำหรับสถานภาพส่วนบุคคลที่เหลือไม่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากร จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. ปัญหาและอุปสรรคต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานในโครงการต่างๆ ไม่สามารถทำได้ตามแผนงานที่ได้แจ้งกับประชาชน หรือมีการเปลี่ยนแปลงแผนงานแล้วไม่แจ้งประชาชนให้รับทราบ อีกทั้งยังมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกทำให้เกิดความไม่สามัคคีในหมู่คณะ ข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะเร่งดำเนินโครงการต่างๆ ใหสำเร็จเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ และควรที่จะมีนโยบายหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ประชาชนได้ทำงานร่วมกัน ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันละกันเพื่อให้ประชาชนทุกคนในพื้นที่เกิดความรักความสามัคคีกันอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข และควรที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงให้มีอาชีพเสริมนอกจากทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก

มณฑิรา มีรส (2558, หน้า 111) ได้ศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรณีศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำหลักธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ ผู้นำการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ การมีส่วนร่วมภาคส่วนต่างๆ และบุคลากร 2. รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี เป็นรูปแบบที่ผู้นำเน้นการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนต่างๆ และการให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม

วรลักษณ์ วรรณกูล (2559, หน้า 59) ได้ศึกษาการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับมาก และ 2) ประชาชนที่มี เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน

ผอบทอง สุจินพรัหม (2559, หน้า 102) ได้ศึกษาการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทรรศนะของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษจังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ผลการวิจัยพบว่า 1) ทรรศนะของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหาร งานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทรรศนะของบุคลากร ที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก 2) บุคลากรที่มีเพศ อายุ และตำแหน่งต่างกัน มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของ ผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ (1) ด้านฉันทะ ผู้บริหารควรมีความพอใจ รักใคร่ในการบริหารงานทุกด้านอย่างเท่าเทียมกันเพื่อพัฒนางานพร้อมกันในทุกๆ ด้าน (2) ด้านวิริยะ ผู้บริหารควรแสดงภาวะผู้นำในทุกสถานการณ์ สามารถนิเทศแนะนำผู้ร่วมงานได้ (3) ด้านจิตตะ ผู้บริหาร ควรเอาใจใส่ติดตามการทำงานตามแผนงาน/โครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย (4) ด้านวิมังสา ผู้บริหารควรพิจารณาไตร่ตรองหาวิธีการแก้ไขปัญหาในการทำงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มนธกานต์ สุดาเดช (2560, หน้า 2) ได้ศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านหลักความรับผิดชอบ มีระดับมาก รองลงมาคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านหลักความโปร่งใส มีระดับมาก 2) การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อการใช้หลักธรรมาภิบาล ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบโดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความคุ้มค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านหลักความโปร่งใสไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบโดยจำแนกตามประสบการณ์ ทำงาน พบว่าโดยรวม ด้านหลักนิติธรรมและด้านหลักความคุ้มค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยประสบการณ์การทำงาน ระหว่าง 5-10 ปีและมากกว่า 10 ปีมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การ บริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารควรอบรมให้บุคลากรได้ทราบในระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการบริหารงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารควรสร้างทัศนคติด้านคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่บุคลากร เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารควรเปิดเผย การใช้จ่ายงบประมาณให้มีความชัดเจนในการนำงบประมาณไปใช้จ่ายและนำงบประมาณไปใช้ให้คุ้มค่า กับประโยชน์ที่ได้รับ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการ บริหารงานเพื่อให้การบริหารงานมีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้านหลักความคุ้มค่า ควรจัดสรรงบประมาณในการบริหารให้มีความคุ้มค่า เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนให้มากที่สุด

ประจักษ์ ขุราษี อภินันท์ จันตะนี ประเสริฐ ธิลาว (2560, หน้า 255) ได้ศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบูรณาการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานครทั้ง 4 ด้าน คือด้านพรหมวิหาร 4 ด้านสังคหวัตถุ 4 ด้านสัปปุริสธรรม 4 และด้านอิทธิบาท 4 คิดเป็นร้อยละ 88.7 (.887) โดยจำแนกตามหลักพุทธธรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้เชิงทฤษฎี กล่าวคือ หลักพรหมวิหาร 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.782) ผู้นำแบบสนับสนุน (.780) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.799) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.775) ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.760) ผู้นำแบบสนับสนุน (.778) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.797) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.770) หลักสัปปุริสธรรม 7 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบบงการ (.860) ผู้นำแบบสนับสนุน (.888) ผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม (.893) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.867) และหลักอิทธิบาท 4 ที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำแบบ บงการ (.866) ผู้นำแบบสนับสนุน (.873) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (.867) และผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (.866) 2.การบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของ กรุงเทพมหานคร โดยหลักพรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการ ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ มุทิตา คือ ความพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุข และอุเบกขา คือ ความ

วางใจเป็นกลาง ไม่ยินดี ยินร้าย ปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 มี ทาน คือต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือ แบ่งปันให้ความรู้และคำแนะนำ ปิยวาจา คือ การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน น่าฟัง และการแสดงออกด้วยการจริงใจ อัตถจิริยา คือ ทำประโยชน์ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวด้วย ความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน และ สมานัตตา คือ การวางตัวเหมาะสมถูกกาลเทศะ หลักอิทธิบาท 4 มี ฉันทะ คือ ความพอใจ ต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักและทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ วิริยะ คือ ความเพียรขยัน หมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อ จิตตะ คือ ความคิดตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดและวิมังสาคือ ความไตร่ตรองหรือทดลองหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาหา เหตุผล ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวผู้นำหรือผู้บริหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของภาวะผู้นำองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ รู้หลักการ รู้หน้าที่ รู้จุดหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้จักผล รู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี รู้จักเวลา รู้คุณค่าเวลา รู้จักการ บริหารเวลาอย่างเหมาะสม รู้ชุมชน รู้สังคม รู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่ร่วมงานด้วยกัน 3.รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร ในด้านการพัฒนาตน ผู้นำควรใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งหลักธรรมนี้มีครบด้านเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ผู้นำจะต้องมีและยึดถือในการปฏิบัติงาน ในด้านการพัฒนาคนต้องใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ผู้นำต้องมีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน การพูดจาต้องมีความไพเราะ วางตัวเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ความยุติธรรมกับผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านการพัฒนางานผู้นำต้องใช้หลักพุทธธรรมสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เช่น รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้กาลเวลา รู้ชุมชน ในด้านการบริหารองค์กรผู้นำต้องนำหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาบริหารองค์กร ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เพราะฉะนั้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมทั้ง 4 ด้านผู้นำควรนำหลักธรรมต่างๆ เหล่านี้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้มีจิตสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Putnam (1993, p.167) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประชาธิปไตยในการปกครองท้องถิ่นของประเทศอิตาลี พบว่า แม้ในประเทศเดียวกนมีกฎหมายและการกระจายอำนาจเหมือนกัน แต่การบริหารท้องถิ่น ในภาคใต้ของอิตาลีกลับมีปัญหาอิทธิพลและการทุจริตมากผิดกับการปกครองท้องถิ่นทางตอนเหนือ ที่ประสบความสำเร็จสูงกว่าและมีการทุจริตน้อยมาก โดยความสัมพันธ์แนวราบที่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มและบุคคลต่างๆ ตลอดจนความร่วมมือกนและความเข้มแข็งของกลุ่มประชาคม (Civil society) ในภาคเหนือ ทำให้การบริหารท้องถิ่นภาคเหนือของอิตาลีทั้งในการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มีการใช้ธรรมาภิบาลในการปกครองดีกว่าในภาคใต้ ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบแนวดิ่ง (Vertical relation) ระหว่างเจ้าพ่อหรือผู้มีอิทธิพลกับบริวารและคนในท้องถิ่น

Blumel (2000, p. 25) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ความร่วมมือกัน ระหว่างนักสังคมสงเคราะห์และการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ (ประเทศเคนยา) งานวิจัยนี้พบว่า หลักธรรมาภิบาลมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความร่วมมือ ต่องานความช่วยเหลือระหว่างประเทศของนักสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่ช่วยเสริมสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างนักสังคมสงเคราะห์เหล่านี้ในประเทศเคนยา (Kenya) ก็คือ ความสามารถของนักสังคมสงเคราะห์ในการเข้าถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและรวมไปถึงการปรับตัวเข้าหากันเพื่อที่จะสร้างความร่วมมือเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ท้ายที่สุดนักสังคมสงเคราะห์จากความร่วมมือกันระหว่างประเทศที่มีจำนวนมากในประเทศเคนยา ยังก่อให้เกิดการสร้างสภาพสังคมใหม่ๆ โดยการนำกิจกรรมและความมีส่วนร่วมต่างๆ เข้ามาเป็นปัจจัยในการเชื่อมต่อ

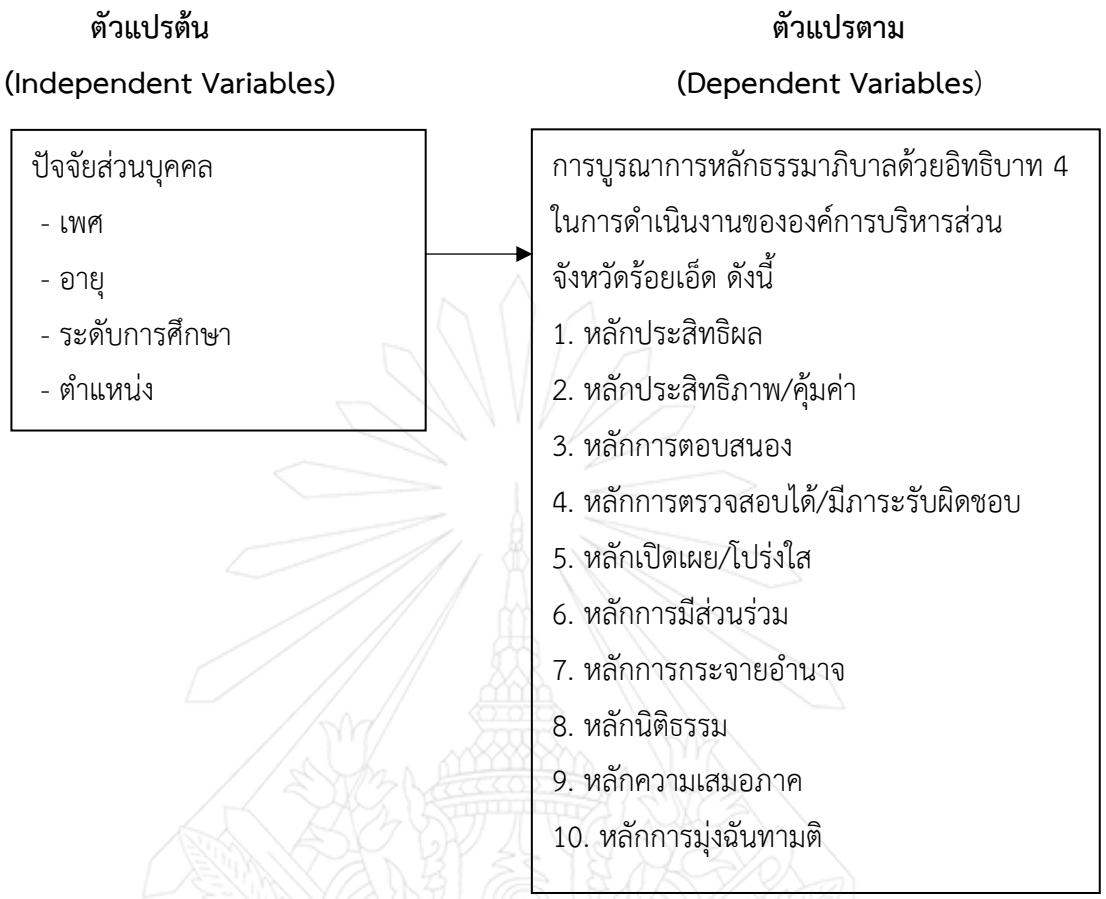
Clarke (2001, p. 88) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้หลักธรรมาภิบาลในการกระจายอำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศกาน่า พบว่า ในประเทศที่ด้อยพัฒนาการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยได้มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น โดยประชาชนมีส่วนร่วม มากขึ้นทำให้เกิดกลยุทธการพัฒนาที่เป็นจริงเป็นจัง มีการปรับตัวในการปฏิบัติต่างๆ ของท้องถิ่นโดยใช้หลักธรรมาภิบาลให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจนถือเป็นกุญแจสำคัญการใช้หลักธรรมาภิบาล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแต่ยังคงมีปัญหาอยู่ จากการที่ยังคงมีการถือพรรคถือพวกพ้อง

Kimmet (2005, p. 32) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในระบอบการเมือง การปกครองในอาเซียน 4 ประเทศงานวิจัยนี้พบว่าในประเทศที่พัฒนาแล้วหลักธรรมาภิบาลได้ถูก นำไปใช้ในเชิงของกลยุทธ์ทางการเมืองมากกว่าการนำเนื้อหาสาระไปประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยนี้เกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ประเทศนี้ได้แก่ ฟิลิปปินส์ ไทย มาเลเซียและอินโดนีเซียโดยพิจารณาเป็นประเทศไปและเปรียบเทียบกับกรณีศึกษา โดยศึกษาว่าประเทศเหล่านี้มีการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้อย่างไรบ้าง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของหลักธรรมาภิบาล ในการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งพบว่า หลักธรรมาภิบาลได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวาง และเป็นประเด็นสำคัญในการปฏิรูป รูปแบบ การปกครอง นอกจากนั้นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้กล่าวมานี้ยังได้เรียนรู้ในการนำหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาการเมืองการปกครองโดยเน้นการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้พัฒนาบ้านเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะที่บ้านเมืองมีความไม่แน่นอน และเศรษฐกิจคับขัน เพื่อเป็นรูปแบบและเป็นหนทางในการบริหารประเทศใหม่ๆ เนื่องจากหลักธรรมาภิบาลช่วยสนับสนุน การเมืองการปกครอง ซึ่งแนวคิดของหลักธรรมาภิบาลมีที่มาจากชาติตะวันตก ซึ่งก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารใหม่ๆ และก่อให้เกิดการพัฒนาทางประชาธิปไตย ซึ่งนั่นก็คือหนึ่งในจุดประสงค์สำคัญของหลักธรรมาภิบาลนั่นเอง

จากงานวิจัยทั้งหมดที่ได้กล่าวมา พบว่า บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดและหน่วยงานภาครัฐ มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการและแนวคิดในงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้มาใช้ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเกิดประโยชน์และเพื่อเป็นการพัฒนาระบบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดให้ดียิ่งขึ้นไป

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2554) ดังนี้ (1) หลักประสิทธิผล (2) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (3) หลักการตอบสนอง (4) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (5) หลักเปิดเผย/โปร่งใส (6) หลักการมีส่วนร่วม (7) หลักการกระจายอำนาจ (8) หลักนิติธรรม (9) หลักความเสมอภาค และ(10) คุณธรรม/จริยธรรม โดยการบูรณาการด้วยอิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) ฉันทะ (ความพอใจ) (2) วิริยะ (ความเพียร) (3) จิตตะ (ความคิด) (4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) (พระไตรปิฎก เล่มที่ 37 พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ 2 หน้า 305-317) ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้เสนอวิธีการดำเนินการ ตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากร/เจ้าหน้าที่ภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดที่ปฏิบัติงานในปงบประมาณ พ.ศ. 2566 ทั้งหมด จำนวน 460 คน (กองการเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด, 2566)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากร/เจ้าหน้าที่ภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ปฏิบัติงานในปงบประมาณ พ.ศ. 2566 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง 210 คน

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับฉลาก ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มแบบตัวอย่าง ดังนี้

1) จัดทำบัญชีสมาชิกรายชื่อ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

2) เขียนชื่อบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ลงในแผ่นกระดาษโดยใช้ 1 ชื่อ ต่อ 1 แผ่น แล้วม้วนแผ่นกระดาษลงในกล่องแล้วเขย่าให้คละกัน

3) จับขึ้นมาทีละแผ่น โดยแต่ละครั้งที่หยิบมาได้ต้องนำมาแผ่นฉลากมาจดบันทึกไว้ ว่าเป็นของใคร

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักวิธีการของลิเคิร์ต (R.A. Likert) โดยการแบ่งระดับในการวัดออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดค่าระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	มาก
3	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	น้อย
1	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Opened from) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างตามกรอบที่จะได้ทำการวิจัย โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดและเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.4.2 นำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้นไปขอคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับกรอบที่กำหนดไว้

3.4.3 นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมตามแนวทางการสร้างเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

1) พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

ตำแหน่ง : อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

วุฒิการศึกษา : พธ.ด. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พธ.ม. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร.

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการร้อยเอ็ด,
อาจารย์ผู้รับผิดชอบลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา : ร.ด. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พธ.บ. (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) นายเอกภพ โรจนธรรม

ตำแหน่ง : นิติกรชำนาญการพิเศษ องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา : น.บ. (นิติศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
นบ.ท. (เนติบัณฑิตไทย) เนติบัณฑิตยสภา
น.ม. (นิติศาตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สำเร็จการอบรมกฎหมายปกครอง “หลักสูตรกฎหมายปกครอง
และวิธีพิจารณาคดีปกครอง” ตามมาตรฐานที่ ก.ศป.รับรอง
รุ่นที่ 6 จากมูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
ทางปกครอง ร่วมกับสำนักงานศาลปกครอง

เพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามแต่ละข้อโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of Consistency) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนตามดัชนีความสอดคล้อง ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามศัพท์

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามศัพท์

-1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้อง ไม่เป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะได้

นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC หมายถึง ดัชนีความสอดคล้อง

∑R หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00

3.4.5 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจและปรับปรุงแก้ไขให้ตรงตามวัตถุประสงค์และแนวคิดทฤษฎี ทั้ง สำนวนการใช้ภาษาและคำชี้แจงแล้วนำมาทำความสอดคล้องและปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะอีกครั้งหนึ่ง

3.4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปทำการทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่ สำนักงานเทศบาลเมืองร้อย อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อนเอ็ด เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก ได้ค่าระหว่าง 0.446-0.933 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าเท่ากับ 0.954 โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

3.4.7 นำแบบสอบถามที่ทำการทดลองและปรับปรุงแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้าย และขอคำแนะนำการจัดทำฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาในโอกาสต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 ประสานงานกับงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลถึงผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลทำการวิจัย

3.5.2 ทำการแจกเอกสารแบบสอบถาม โดยทำการชี้แจงรายระเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างฟังโดยให้เวลาในการตอบแบบสอบถามและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาอีกครั้ง

3.5.3 เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการตอบแล้วทั้งหมดเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจความสมบูรณ์ทั้งฉบับ

3.6.2 นำแบบสอบถามที่เลือกไว้แล้ว ดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

3.6.3 นำคะแนนที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

3.6.4 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยใช้ความถี่และร้อยละ

3.6.5 วิเคราะห์ข้อมูลระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งในภาพรวม รายด้านและเป็นรายข้อ แล้วแปรผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์แต่ละข้อ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 121) ดังต่อไปนี้

4.51 - 5.00	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	มากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	มาก
2.51 - 3.50	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	ปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	น้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง	มีการบูรณาการอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

3.6.6 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความต่างของการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ และอายุโดยการหาค่า t-test (Independent) ในการเปรียบเทียบตัวแปร 2 กลุ่ม

3.6.7 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความต่างของการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยใช้ค่า F-test (One-way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

3.6.8 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่

3.7.1 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) สถิติร้อยละ (Percentage) เพื่อหาค่าความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถาม

2) ค่าเฉลี่ย (Mean)

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อหาระดับโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4) ใช้ค่า t-test (Independent) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่า 2 กลุ่ม

5) ใช้ค่า F-test (One-way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

3.7.2 สถิติที่ใช้หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับใช้ สัมประสิทธิ์อัลฟ่า (Cronbach's alpha coefficient) ของครอนบาซ (Cornbach)

3.7.3 สถิติที่ใช้หาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Conguence Index) หรือ IOC

3.7.4 สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้การวิจัย ได้แก่

1) การหาค่าร้อยละ (Percentage)

$$P = \frac{X \times 100}{n}$$

P = ค่าร้อยละ

X = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

n = จำนวนประชากร

2) การหาค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{n}$$

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ย

$\sum fx$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

n = จำนวนประชากร

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((Standard Deviation)

$$S = \frac{\sqrt{N\sum fx2-(\sum N\sum fx)2}}{N\,(N-1)}$$

$\underline{\sum fx}$ = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

n = จำนวนประชากร

4) สูตรคำนวณค่า t-test

$$t = \frac{\overline{X}_1 - \overline{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

$$df = \frac{\left((S_1^2/n_1)^2 + (S_2^2/n_2)^2\right)^2}{\frac{(S_1^2/n_1)^2}{n_1-1} - \frac{(S_2^2/n_2)^2}{n_2-1}}$$

5) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) หรือ F-test

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

F = อัตราส่วนของความแปรปรวน

MS_b = ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w = ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548,)

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ให้ความหมายสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

t แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม (t-test)

F แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบนัยสำคัญของค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่ม (F-test)

SS แทน ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)

MS แทน ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Square)

df แทน ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (degree of freedom)

Sig แทน ค่านัยสำคัญทางสถิติ .05 (Significant level)

* แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ มีจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	147	70.00
หญิง	63	30.00
รวม	**210**	**100.00**
อายุ		
1. 18-40 ปี	120	57.14
2. 41-60 ปี	90	42.86
รวม	**210**	**100.00**
ระดับการศึกษา		
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	40	19.05
2. ปริญญาตรี	131	62.38
3. สูงกว่าปริญญาตรี	39	18.57
รวม	**210**	**100.00**
ตำแหน่ง		
1. คณะผู้บริหาร (นายกฯ/รองนายกฯ/สมาชิกสภาฯ/ปลัดฯ รองปลัดฯ/ ผอ.กอง /หน.ฝ่าย)	25	11.90
2. ข้าราชการ	98	46.67
3. พนักงาน/ลูกจ้าง	87	41.43
รวม	**210**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 โดยรวมพบว่า ประชาชนในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งหมด 210 คน เป็นชาย จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 เป็นหญิง จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 อายุ 18-40 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็น ร้อยละ 57.14 อายุ 41-60 ปี จำนวน 90 คน คิดเป็น ร้อยละ 42.86 ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 19.05 ปริญญาตรี จำนวน 131 คน คิดเป็น ร้อยละ 62.38 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็น ร้อยละ 18.57 คณะผู้บริหาร (นายกฯ/รองนายกฯ/สมาชิกสภาฯ/ปลัดฯ/รองปลัดฯ/ผอ.กอง/หน.ฝ่าย) จำนวน 25 คน คิดเป็น ร้อยละ 11.90ข้าราชการ จำนวน 98 คน คิดเป็น ร้อยละ 46.67 พนักงาน/ลูกจ้าง จำนวน 87 คน คิดเป็น ร้อยละ 41.43

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผลปรากฏดังตารางที่ 4.2– 4.11

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. หลักประสิทธิผล	4.07	0.27	มาก	10
2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	4.27	0.27	มาก	4
3. หลักการตอบสนอง	4.25	0.26	มาก	6
4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	4.33	0.37	มาก	2
5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส	4.23	0.39	มาก	7
6. หลักนิติธรรม	4.15	0.26	มาก	9
7. หลักความเสมอภาค	4.17	0.32	มาก	8
8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	4.27	0.33	มาก	5
9. หลักการกระจายอำนาจ	4.28	0.26	มาก	3
10. ด้านคุณธรรม/จริยธรรม	4.36	0.39	มาก	1
รวม	**4.24**	**0.10**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.2 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.10) โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม/จริยธรรม ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.39) รองลงมา คือ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.37) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักประสิทธิผล ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0.27)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักประสิทธิผล

หลักประสิทธิผล	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีความรักใคร่ในการปฏิบัติราชการ ที่มีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (ฉันทะ)	3.87	0.47	มาก	5
2.ท่านปฏิบัติหน้าที่โดยเอาใจใส่ในสิ่งนั้นตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (จิตตะ)	4.12	0.71	มาก	2
3.ท่านมีกระบวนการปฏิบัติงานด้วยความเพียรพยายามอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐาน (วิริยะ)	4.35	0.65	มาก	1
4.ท่านมีการไตร่ตรองจัดการความเสี่ยงมุ่งเน้นการปฏิบัติงานเป็นเลิศ (วิมังสา)	4.10	0.55	มาก	3
5.ท่านมีความเพียรพยายามติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย (วิริยะ)	3.92	0.77	มาก	4
รวมเฉลี่ย	**4.07**	**0.27**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.3 โดยรวมพบว่า ระดับความเห็น การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักประสิทธิผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0.27) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ท่านมีกระบวนการปฏิบัติงานด้วยความเพียรพยายามอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐาน (วิริยะ) ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.65) รองลงมา ท่านปฏิบัติหน้าที่โดยเอาใจใส่ในสิ่งนั้นตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.12, S.D. = 0.71) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความรักใคร่ในการปฏิบัติราชการ ที่มีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (ฉันทะ) ($\overline{X}$ = 3.87, S.D. = 0.47)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า

หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านปฏิบัติราชการที่มีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (ฉันทะ)	3.95	0.59	มาก	5
2.ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความเพียรพยายาม (วิริยะ)	3.85	0.73	มาก	6
3.ท่านมีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน โดยเอาใจฝักใฝ่ใส่ในสิ่งนั้น (จิตตะ)	4.65	0.54	มากที่สุด	1
4.ท่านหมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเพื่อสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน (วิมังสา)	4.46	0.55	มาก	2
5.ท่านมีความเพียรพยายามในการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ (วิริยะ)	4.32	0.47	มาก	4
6.ท่านมีการติดตามประเมินผลและเอาใจฝักใฝ่ใส่ในสิ่งนั้นเพื่อพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (จิตตะ)	4.38	0.52	มาก	3
รวมเฉลี่ย	**4.27**	**0.27**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.4 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.27) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน โดยเอาใจฝักใฝ่ใส่ในสิ่งนั้น (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ ท่านหมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเพื่อสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน (วิมังสา) ($\overline{X}$ = 4.46, S.D. = 0.55) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความเพียรพยายาม (วิริยะ) ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.59)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการตอบสนอง

หลักการตอบสนอง	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีความรักความพอใจในการให้บริการทำให้งานออกมาอย่างมีคุณภาพ (ฉันทะ)	4.16	0.37	มาก	3
2.ท่านเพียรพยายามสามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด (วิริยะ)	4.32	0.47	มาก	1
3.ท่านสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจรวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของ ประชาชนผู้รับบริการ ด้วยความเต็มใจ (ฉันทะ)	4.26	0.44	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**4.25**	**0.26**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.5 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการตอบสนอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = 0.26) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเพียรพยายามสามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด (วิริยะ) ($\overline{X}$ = 4.32, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ท่านสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจรวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของ ประชาชนผู้รับบริการ ด้วยความเต็มใจ (ฉันทะ) ($\overline{X}$ = 4.26, S.D. = 0.44) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความรักความพอใจในการให้บริการทำให้งานออกมาอย่างมีคุณภาพ (ฉันทะ ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.37)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ

หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจรักและทุ่มเทกับผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ฉันทะ)	3.95	0.65	มาก	3
2.ท่านมีความรับผิดชอบใฝ่หาความรู้ต่อความคาดหวังของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (จิตตะ)	4.60	0.71	มากที่สุด	1
3.ท่านตั้งจิตรับรู้มีสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ (จิตตะ)	4.42	0.52	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**4.33**	**0.37**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.6 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.37) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีความรับผิดชอบใฝ่หาความรู้ต่อความคาดหวังของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.71) รองลงมา คือ ท่านตั้งจิตรับรู้มีสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.52) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจรักและทุ่มเทกับผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ฉันทะ) ($\overline{X}$ = 3.95, SD = 0.65)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักเปิดเผย/โปร่งใส

หลักเปิดเผย/โปร่งใส	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีความไตร่ตรองกับกระบวนการทำงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบได้และสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย (วิมังสา)	4.01	0.75	มาก	4
2.ท่านมีการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานอย่างเปิดเผย และเอาใจใส่ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีตามความเหมาะสม (จิตตะ)	4.39	0.53	มาก	2
3.ท่านเอาใจใส่ในระบบตรวจสอบการทำงานภายในหน่วยงาน (จิตตะ)	4.41	0.52	มาก	1
4.ท่านมีการสื่อสารหรือแจ้งข้อมูลที่จำเป็นและหมั่นตริตรองพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการทำงานอย่างสม่ำเสมอและถูกต้อง (วิมังสา)	4.11	0.83	มาก	3
รวมเฉลี่ย	**4.23**	**0.39**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.7 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักเปิดเผย/โปร่งใส โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.39) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเอาใจใส่ในระบบตรวจสอบการทำงานภายในหน่วยงาน (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.41, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ ท่านมีการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานอย่างเปิดเผย และเอาใจใส่ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีตามความเหมาะสม (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.39, S.D. = 0.53) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความไตร่ตรองกับกระบวนการทำงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบได้และสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย (วิมังสา) ($\overline{X}$ = 4.01, SD = 0.75)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีการพิจารณาการใช้อำนาจตามกฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานในการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ (วิมังสา)	4.10	0.54	มาก	3
2.ท่านมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม (วิมังสา)	4.20	0.40	มาก	1
3.ท่านมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานตามสิทธิอันพึงมีอย่างเหมาะสม (วิมังสา)	4.16	0.80	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**4.15**	**0.26**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.8 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.15, S.D. = 0.26) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม (วิมังสา) ($\overline{X}$ = 4.20, S.D. = 0.40) รองลงมา คือ ท่านมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานตามสิทธิอันพึงมีอย่างเหมาะสม (วิมังสา) ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.80) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีการพิจารณาการใช้อำนาจตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานในการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ (วิมังสา) ($\overline{X}$ = 4.10, SD = 0.54)

ตารางที่ 4.9 **ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักความเสมอภาค**

หลักความเสมอภาค	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านเอาใจใส่ให้ผู้รับบริการได้รับการปฏิบัติและได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน (จิตตะ)	4.23	0.49	มาก	3
2.ท่านมีความขยันหมั่นเพียรในการให้บริการที่ทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ (วิริยะ)	4.23	0.42	มาก	2
3.ท่านมีการปฏิบัติอย่างทัดเทียมกันโดยเอาจิตฝักไผ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เพื่อให้เป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับ ข้อตกลงต่างๆ (จิตตะ)	4.27	0.46	มาก	1
4.ท่านเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงปัญหาร่วมกัน และนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการบริหารงาน(วิมังสา)	3.95	0.82	มาก	4
รวมเฉลี่ย	**4.17**	**0.32**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.9 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักความเสมอภาค โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.32) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการปฏิบัติอย่างทัดเทียมกันโดยเอาจิตฝักไผ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เพื่อให้เป็นไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อตกลงต่างๆ (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.46) รองลงมา คือ ท่านมีความขยันหมั่นเพียรในการให้บริการที่ทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ (วิริยะ) ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.42) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงปัญหาร่วมกัน และนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการบริหารงาน(วิมังสา) ($\overline{X}$ = 3.95, SD = 0.82)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ

หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีความเต็มใจในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ (ฉันทะ)	3.96	0.76	มาก	4
2.ท่านมีความเพียรพยายามในการใช้กระบวนการตัดสินใจจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปข้อคิดเห็น (วิริยะ)	4.30	0.75	มาก	2
3.ท่านมีการบริหารงานโดยยึดหลักฉันทามติโดยตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น (วิมังสา)	4.20	0.72	มาก	3
4.ท่านตั้งจิตรับรู้ในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนร่วมและนำไปปรับปรุงการบริหารงาน (จิตตะ)	4.60	0.49	มากที่สุด	1
รวมเฉลี่ย	**4.27**	**0.33**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.10 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.33) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านตั้งจิตรับรู้ในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนร่วมและนำไปปรับปรุงการบริหารงาน (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.49) รองลงมา คือ ท่านมีความเพียรพยายามในการใช้กระบวนการตัดสินใจจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปข้อคิดเห็น (วิริยะ) ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.75) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความเต็มใจในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ (ฉันทะ) ($\overline{X}$ = 3.96, SD = 0.76)

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการกระจายอำนาจ

หลักการกระจายอำนาจ	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีการตริตรองพิจารณากำหนดภาระหน้าที่หรือขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานและมอบหมายงานแก่บุคลากรในหน่วยงานได้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงานที่ทำ (วิมังสา)	4.34	0.47	มาก	1
2.ท่านได้เอาใจใส่ต่อการรับถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากร และภารกิจ จากผู้บริหาร เพื่อให้ดำเนินการแทนโดยมีอิสระตามสมควร (จิตตะ)	4.27	0.47	มาก	2
3.ท่านมีการตั้งจิตรับรู้รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนในการตัดสินใจเบื้องต้นและนำไปปรับปรุงการปริหารงาน (จิตตะ)	4.24	0.43	มาก	3
รวมเฉลี่ย	**4.28**	**0.26**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.11 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักการกระจายอำนาจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.26) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการตริตรองพิจารณากำหนดภาระหน้าที่หรือขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานและมอบหมายงานแก่ บุคลากรในหน่วยงานได้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงานที่ทำ (วิมังสา) ($\overline{X}$ = 4.34, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ท่านได้เอาใจใส่ต่อการรับถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากร และภารกิจ จากผู้บริหาร เพื่อให้ดำเนินการแทนโดยมีอิสระตามสมควร (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.47) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีการตั้งจิตรับรู้รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนในการตัดสินใจเบื้องต้นและนำไปปรับปรุงการปริหารงาน (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.24, SD = 0.43)

ตารางที่ 4.12 **ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักคุณธรรม/จริยธรรม**

หลักคุณธรรม/จริยธรรม	ระดับ			
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1.ท่านมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคมด้วยความขยันหมั่นเพียร (วิริยะ)	4.25	0.72	มาก	3
2.ท่านยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการ เมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเอาใจใส่ในสิ่งนั้น (จิตตะ)	4.53	0.66	มากที่สุด	1
3.ท่านพอใจรักใคร่ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบราชการไทยทุกประการ (ฉันทะ)	4.30	0.46	มาก	2
รวมเฉลี่ย	**4.36**	**0.39**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.12 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด หลักคุณธรรม/จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.39) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการ เมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเอาใจใส่ในสิ่งนั้น (จิตตะ) ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ท่านพอใจรักใคร่ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบราชการไทยทุกประการ (ฉันทะ) ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.46) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคมด้วยความขยันหมั่นเพียร (วิริยะ) ($\overline{X}$ = 4.25, SD = 0.72)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบที

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	เพศ				t	Sig
	ชาย		หญิง			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. หลักประสิทธิผล	4.07	0.27	4.08	0.27	-.244	.807
2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	4.26	0.27	4.30	0.28	-1.036	.301
3. หลักการตอบสนอง	4.23	0.26	4.28	0.28	-1.048	.296
4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	4.33	0.38	4.32	0.37	.201	.841
5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส	4.27	0.39	4.15	0.39	2.054	.041
6. หลักนิติธรรม	4.16	0.25	4.13	0.28	.620	.536
7. หลักความเสมอภาค	4.17	0.32	4.17	0.32	-.163	.871
8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	4.26	0.33	4.29	0.31	-.584	.560
9. หลักการกระจายอำนาจ	4.28	0.26	4.30	0.26	-.441	.660
10. ด้านคุณธรรม/จริยธรรม	4.37	0.38	4.34	0.43	.597	.551
รวม	**4.24**	**0.10**	**4.23**	**0.11**	**.275**	**.783**

จากตารางที่ 4.13 โดยรวมพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยการทดสอบที

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	อายุ				t	Sig
	18 - 40 ปี		41 - 60 ปี			
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
1. หลักประสิทธิผล	4.09	0.27	4.05	0.27	1.090	.277
2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	4.27	0.26	4.27	0.29	.024	.981
3. หลักการตอบสนอง	4.24	0.28	4.26	0.24	-.641	.522
4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	4.28	0.38	4.39	0.36	-2.022	.044*
5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส	4.25	0.38	4.21	0.41	.724	.470
6. หลักนิติธรรม	4.15	0.26	4.15	0.26	.051	.959
7. หลักความเสมอภาค	4.13	0.32	4.22	0.33	-1.974	.050*
8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	4.22	0.31	4.33	0.34	-2.520	.012*
9. หลักการกระจายอำนาจ	4.28	0.26	4.29	0.27	-.228	.820
10. หลักคุณธรรม/จริยธรรม	4.26	0.37	4.50	0.39	-4.403	.000*
รวม	**4.22**	**0.10**	**4.27**	**0.11**	**-3.484**	**.001***

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.14 โดยรวมพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดจำแนกระดับการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ระดับการศึกษา								
	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			สูงกว่าปริญญาตรี		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักประสิทธิผล	4.06	0.29	มาก	4.07	0.27	มาก	4.10	0.26	มาก
2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	4.28	0.30	มาก	4.26	0.27	มาก	4.30	0.27	มาก
3. หลักการตอบสนอง	4.23	0.26	มาก	4.25	0.27	มาก	4.23	0.24	มาก
4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	4.34	0.40	มาก	4.30	0.33	มาก	4.40	0.46	มาก
5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส	4.27	0.46	มาก	4.21	0.38	มาก	4.27	0.37	มาก
6. หลักนิติธรรม	4.09	0.28	มาก	4.17	0.26	มาก	4.13	0.24	มาก
7. หลักความเสมอภาค	4.28	0.34	มาก	4.11	0.31	มาก	4.24	0.31	มาก
8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	4.20	0.38	มาก	4.28	0.31	มาก	4.28	0.33	มาก
9. หลักการกระจายอำนาจ	4.33	0.26	มาก	4.25	0.26	มาก	4.36	0.26	มาก

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ระดับการศึกษา								
	ต่ำกว่าปริญญาตรี			ปริญญาตรี			สูงกว่าปริญญาตรี		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
10. หลักคุณธรรม/จริยธรรม	4.24	0.45	มาก	4.43	0.37	มาก	4.27	0.37	มาก
รวม	**4.23**	**0.12**	**มาก**	**4.23**	**0.09**	**มาก**	**4.26**	**0.11**	**มาก**

จากตารางที่ 4.15 โดยรวมพบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ปรากฏดังนี้

1. ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.23, S.D.= 0.12) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =4.34, S.D.=0.40) รองลงมา ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ ($\overline{X}$ =4.33, S.D.=0.26) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หลักประสิทธิผล ($\overline{X}$ =4.06, S.D.=0.29)

2. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.23, S.D.= 0.09) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ หลักคุณธรรม/จริยธรรม ($\overline{X}$ =4.43, S.D.=0.37) รองลงมา ได้แก่ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =4.30, S.D.=0.33) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หลักประสิทธิผล ($\overline{X}$ =4.07, S.D.=0.27)

3. ระดับการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.26, S.D.=0.11) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =4.40, S.D.=0.46) รองลงมา ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ ($\overline{X}$ =4.36, S.D.=0.26) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หลักประสิทธิผล ($\overline{X}$ =4.10, S.D.=0.26)

ตารางที่ 4.16 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. หลักประสิทธิผล	ระหว่างกลุ่ม	.045	2	.023	.307	.736
	ภายในกลุ่ม	15.255	207	.074		
	รวม	15.300	209			
2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	.073	2	.037	.488	.615
	ภายในกลุ่ม	15.587	207	.075		
	รวม	15.660	209			
3. หลักการตอบสนอง	ระหว่างกลุ่ม	.025	2	.012	.177	.838
	ภายในกลุ่ม	14.486	207	.070		
	รวม	14.511	209			
4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	.338	2	.169	1.212	.300
	ภายในกลุ่ม	28.871	207	.139		
	รวม	29.209	209			
5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	.183	2	.092	.595	.552
	ภายในกลุ่ม	31.866	207	.154		
	รวม	32.049	209			
6. หลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.224	2	.112	1.684	.188
	ภายในกลุ่ม	13.768	207	.067		
	รวม	13.992	209			
7. หลักความเสมอภาค	ระหว่างกลุ่ม	1.138	2	.569	5.713	.004*
	ภายในกลุ่ม	20.611	207	.100		
	รวม	21.749	209			
8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	ระหว่างกลุ่ม	.213	2	.107	.990	.373
	ภายในกลุ่ม	22.299	207	.108		
	รวม	22.512	209			

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
9. หลักการกระจายอำนาจ	ระหว่างกลุ่ม	.444	2	.222	3.321	.038*
	ภายในกลุ่ม	13.826	207	.067		
	รวม	14.269	209			
10. หลักคุณธรรม/จริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	1.446	2	.723	4.805	.009*
	ภายในกลุ่ม	31.141	207	.150		
	รวม	32.587	209			
โดยรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.022**	**2**	**.011**	**1.021**	**.362**
	ภายในกลุ่ม	**2.192**	**207**	**.011**		
	รวม	**2.213**	**209**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.16 โดยรวมพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา หลักความเสมอภาค หลักการกระจายอำนาจ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา หลักความเสมอภาค

อายุ	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.28)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.11)	สูงกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =4.24)
ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.28)	-	.16865*	.03766
ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.11)	-	-	-.13099
สูงกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =4.24)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา หลักความเสมอภาค พบว่าระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา หลักการกระจายอำนาจ

อายุ	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.33)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.25)	สูงกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =4.36)
ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.33)	-	.07564	-.03397
ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.25)	-	-	-.10961*
สูงกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.36)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา หลักการกระจายอำนาจ พบว่าระดับการศึกษา ปริญญาตรี กับ สูงกว่าปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.19 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านคุณธรรม/จริยธรรม

อายุ	ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.24)	ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.43)	สูงกว่าปริญญาตรี($\overline{X}$ =4.27)
ต่ำกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.24)	-	-.18581*	-.03184
ปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.43)	-	-	.15398
สูงกว่าปริญญาตรี ($\overline{X}$ =4.27)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.19 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านคุณธรรม/จริยธรรม พบว่าระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี กับ ปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ตำแหน่ง								
	คณะผู้บริหาร			ข้าราชการ			พนักงาน/ลูกจ้าง		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักประสิทธิผล	4.10	0.27	มาก	4.03	0.27	มาก	4.11	0.27	มาก
2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	4.27	0.28	มาก	4.24	0.28	มาก	4.30	0.26	มาก
3. หลักการตอบสนอง	4.29	0.26	มาก	4.27	0.27	มาก	4.21	0.25	มาก
4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	4.43	0.44	มาก	4.36	0.34	มาก	4.25	0.39	มาก
5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส	4.24	0.45	มาก	4.20	0.38	มาก	4.26	0.38	มาก
6. หลักนิติธรรม	4.05	0.27	มาก	4.19	0.26	มาก	4.13	0.25	มาก
7. หลักความเสมอภาค	4.44	0.28	มาก	4.09	0.31	มาก	4.18	0.31	มาก
8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	4.11	0.44	มาก	4.33	0.33	มาก	4.23	0.27	มาก
9. หลักการกระจายอำนาจ	4.36	0.25	มาก	4.24	0.26	มาก	4.31	0.26	มาก
10. หลักคุณธรรม/จริยธรรม	3.85	0.29	มาก	4.65	0.22	มากที่สุด	4.18	0.31	มาก
รวม	**4.21**	**0.11**	**มาก**	**4.26**	**0.10**	**มาก**	**4.22**	**0.10**	**มาก**

จากตารางที่ 4.20 พบว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง ปรากฏดังนี้

1. คณะผู้บริหาร โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.21, S.D.= 0.11) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ หลักความเสมอภาค ($\overline{X}$ =4.44, S.D.=0.28) รองลงมา ได้แก่ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =4.43, S.D.=0.44) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หลักคุณธรรม/จริยธรรม ($\overline{X}$ =3.85, S.D.=0.29)

2. ข้าราชการ โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.26, S.D.= 0.10) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ หลักคุณธรรม/จริยธรรม ($\overline{X}$ =4.65, S.D.=0.22) รองลงมา ได้แก่ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ($\overline{X}$ =4.36, S.D.=0.34) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หลักประสิทธิผล ($\overline{X}$ =4.03, S.D.=0.27)

3. พนักงาน/ลูกจ้าง โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.22, S.D.=0.10) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ ($\overline{X}$ =4.31, S.D.=0.26) รองลงมา ได้แก่ หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า ($\overline{X}$ =4.30, S.D.=0.26) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หลักประสิทธิผล ($\overline{X}$ =4.11, S.D.=0.27)

ตารางที่ 4.21 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. หลักประสิทธิผล	ระหว่างกลุ่ม	.264	2	.132	1.816	.165
	ภายในกลุ่ม	15.036	207	.073		
	รวม	15.300	209			
2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	.116	2	.058	.774	.462
	ภายในกลุ่ม	15.544	207	.075		
	รวม	15.660	209			
3. หลักการตอบสนอง	ระหว่างกลุ่ม	.201	2	.100	1.452	.236
	ภายในกลุ่ม	14.310	207	.069		
	รวม	14.511	209			
4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	.860	2	.430	3.138	.045*
	ภายในกลุ่ม	28.349	207	.137		
	รวม	29.209	209			
5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	.199	2	.100	.648	.524
	ภายในกลุ่ม	31.849	207	.154		
	รวม	32.049	209			
6. หลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.428	2	.214	3.265	.040*
	ภายในกลุ่ม	13.564	207	.066		
	รวม	13.992	209			
7. หลักความเสมอภาค	ระหว่างกลุ่ม	2.427	2	1.213	13.000	.000*
	ภายในกลุ่ม	19.322	207	.093		
	รวม	21.749	209			
8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ	ระหว่างกลุ่ม	1.160	2	.580	5.623	.004*
	ภายในกลุ่ม	21.352	207	.103		
	รวม	22.512	209			

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
9. หลักการกระจายอำนาจ	ระหว่างกลุ่ม	.382	2	.191	2.846	.060
	ภายในกลุ่ม	13.887	207	.067		
	รวม	14.269	209			
10. หลักคุณธรรม/จริยธรรม	ระหว่างกลุ่ม	17.530	2	8.765	120.496	.000*
	ภายในกลุ่ม	15.057	207	.073		
	รวม	32.587	209			
โดยรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.109**	**2**	**.055**	**5.372**	**.005***
	ภายในกลุ่ม	**2.104**	**207**	**.010**		
	รวม	**2.213**	**209**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง โดยรวมและหลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ

ตำแหน่ง	คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.43)	ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.36)	พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.25)
คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.43)	-	.06272	.17379*
ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.36)	-	-	.11107*
พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.25)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ พบว่า ตำแหน่งคณะผู้บริหาร กับ พนักงาน/ลูกจ้าง และข้าราชการ กับ พนักงาน/ลูกจ้าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักนิติธรรม

ตำแหน่ง	คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.05)	ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.19)	พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.13)
คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.05)	-	-.13714*	-.07693
ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.19)	-	-	.06021
พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.13)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักนิติธรรม พบว่า ตำแหน่งคณะผู้บริหาร กับ ข้าราชการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.24 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักความเสมอภาค

ตำแหน่ง	คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.44)	ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.09)	พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.18)
คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.44)	-	.34816*	.26184*
ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.09)	-	-	-.08632
พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.18)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.24 การวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักความเสมอภาค พบว่า ตำแหน่งคณะผู้บริหาร กับ ข้าราชการ และตำแหน่งคณะผู้บริหาร กับ พนักงาน/ลูกจ้าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.25 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ

ตำแหน่ง	คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.11)	ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.33)	พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.23)
คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =4.11)	-	-.22418*	-.12276
ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.33)	-	-	.10143
พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.23)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.25 การวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ พบว่า ตำแหน่งคณะผู้บริหาร กับ ข้าราชการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.26 ผลการวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักคุณธรรม/จริยธรรม

ตำแหน่ง	คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =3.85)	ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.65)	พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.18)
คณะผู้บริหาร ($\overline{X}$ =3.85)	-	-.79973*	-.33057*
ข้าราชการ ($\overline{X}$ =4.65)	-	-	.46915*
พนักงาน/ลูกจ้าง ($\overline{X}$ =4.18)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.26 การวิเคราะห์ระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตำแหน่ง หลักคุณธรรม/จริยธรรม พบว่า ตำแหน่งคณะผู้บริหาร กับ ข้าราชการ คณะผู้บริหาร กับ พนักงาน/ลูกจ้าง และตำแหน่งข้าราชการ กับ พนักงาน/ลูกจ้าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 210 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 11.43 พบว่า

1. หลักประสิทธิผล ควรมีความรักใคร่ในการปฏิบัติราชการ โดยวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ควรมีความเพียรพยายามติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ขึ้น ควรมีการไตร่ตรองจัดการความเสี่ยงต่างๆ

2. หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า ควรปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความเพียรพยายาม ควรปฏิบัติราชการที่มีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ควรมีความเพียรพยายามในการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ

3. หลักการตอบสนอง ควรมีความรักความพอใจในการให้บริการทำให้งานออกมาอย่างมีคุณภาพ ควรสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจรวมถึงตอบสนองตามความคาดหวังของ ประชาชนผู้รับบริการ ด้วยความเต็มใจ

4. หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ควรมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจรักและทุ่มเทกับผลงานต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ ควรตั้งจิตรับรู้มีสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ

5. หลักเปิดเผย/โปร่งใส มีการไตร่ตรองกับกระบวนการทำงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมาสามารถตรวจสอบได้และสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย ควรมีการสื่อสารหรือแจ้งข้อมูลที่จำเป็นและหมั่นตริตรองพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการทำงานอย่างสม่ำเสมอและถูกต้อง ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานอย่างเปิดเผย และเอาใจใส่ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีตามความเหมาะสม

6. หลักนิติธรรม ควรมีการพิจารณาการใช้อำนาจตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานในการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ ควรมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานตามสิทธิอันพึงมีอย่างเหมาะสม

7. หลักความเสมอภาค ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงปัญหาร่วมกัน และนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ควรมีการเอาใจใส่ให้ผู้รับบริการได้รับการปฏิบัติและได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน

8. หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ ควรมีความเต็มใจในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ ควรมีการบริหารงานโดยยึดหลักฉันทามติโดยตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ควรมีความเพียรพยายามในการใช้กระบวนการตัดสินใจจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปข้อคิดเห็น

9. หลักการกระจายอำนาจ ควรมีการตั้งจิตรับรู้รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนในการตัดสินใจ เบื้องต้นและนำไปปรับปรุงการปริหารงาน มีการเอาใจใส่ต่อการรับถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากร และภารกิจ จากผู้บริหาร เพื่อให้ดำเนินการแทนโดยมีอิสระตามสมควร

10. หลักคุณธรรม/จริยธรรม ควรมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคมด้วยความขยันหมั่นเพียร ควรมีความพอใจรักใคร่ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบราชการไทยทุกประการ

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผล

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

1. การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม/จริยธรรม รองลงมา คือ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักประสิทธิผล

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1.1 หลักประสิทธิผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ท่านมีกระบวนการปฏิบัติงานด้วยความเพียรพยายามอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐาน (วิริยะ) รองลงมา ท่านปฏิบัติหน้าที่โดยเอาใจใส่ในสิ่งนั้นตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (จิตตะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความรักใคร่ในการปฏิบัติราชการ ที่มีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (ฉันทะ)

1.2 หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนโดยเอาใจฝักใฝ่ใส่ในสิ่งนั้น (จิตตะ) รองลงมา คือ ท่านหมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้นเพื่อสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน (วิมังสา) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความเพียรพยายาม (วิริยะ)

1.3 หลักการตอบสนอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเพียรพยายามสามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด (วิริยะ) รองลงมา คือ ท่านสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจรวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของ ประชาชนผู้รับบริการด้วยความเต็มใจ (ฉันทะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความรักความพอใจในการให้บริการทำให้งานออกมาอย่างมีคุณภาพ (ฉันทะ)

1.4 หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีความรับผิดชอบใฝ่หาความรู้ต่อความคาดหวังของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (จิตตะ) รองลงมา คือ ท่านตั้งจิตรับรู้มีสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ (จิตตะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจรักและทุ่มเทกับผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ฉันทะ)

1.5 หลักเปิดเผย/โปร่งใส โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านเอาใจใส่ในระบบตรวจสอบการทำงานภายในหน่วยงาน (จิตตะ) รองลงมา คือ ท่านมีการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานอย่างเปิดเผย และเอาใจใส่ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีตามความเหมาะสม (จิตตะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีความไตร่ตรองกับกระบวนการทำงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมาสามารถตรวจสอบได้และสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย (วิมังสา)

1.6 หลักนิติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม (วิมังสา) รองลงมา คือ ท่านมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานตามสิทธิอันพึงมีอย่างเหมาะสม (วิมังสา) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีการพิจารณาการใช้อำนาจตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานในการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ (วิมังสา)

1.7 หลักความเสมอภาค โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการปฏิบัติอย่างทัดเทียมกันโดยเอาจิตฝักไผ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เพื่อให้เป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับ ข้อตกลงต่างๆ (จิตตะ) รองลงมา คือ ท่านมีความขยันหมั่นเพียรในการให้บริการที่ทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ (วิริยะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงปัญหาร่วมกัน และนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการบริหารงาน(วิมังสา)

1.8 หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านตั้งจิตรับรู้ในการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนร่วมและนำไปปรับปรุงการบริหารงาน (จิตตะ) รองลงมา คือ ท่านมีความเพียรพยายามในการใช้กระบวนการตัดสินใจจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปข้อคิดเห็น (วิริยะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมี

ความเต็มใจในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ (ฉันทะ)

1.9 หลักการกระจายอำนาจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีการตริตรองพิจารณากำหนดภาระหน้าที่หรือขั้นตอนการดำเนินงานของหน่วยงานและมอบหมายงานแก่ บุคลากรในหน่วยงานได้เหมาะสมกับปริมาณและคุณภาพของงานที่ทำ (วิมังสา) รองลงมา คือ ท่านได้เอาใจใส่ต่อการรับถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากร และภารกิจ จากผู้บริหารเพื่อให้ดำเนินการแทนโดยมีอิสระตามสมควร (จิตตะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีการตั้งจิตรับรู้รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนในการตัดสินใจเบื้องต้นและนำไปปรับปรุงการปริหารงาน (จิตตะ)

1.10 หลักคุณธรรม/จริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเอาใจใส่ในสิ่งนั้น (จิตตะ) รองลงมา คือ ท่านพอใจรักใคร่ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบราชการไทยทุกประการ (ฉันทะ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ท่านมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคมด้วยความขยันหมั่นเพียร (วิริยะ)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา หลักความเสมอภาค หลักการกระจายอำนาจ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน และจำแนกตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า หลักประสิทธิผล ควรมีความรักใคร่ในการปฏิบัติราชการโดยวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ควรมีความเพียรพยายามติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ขึ้น ควรมีการไตร่ตรองจัดการความเสี่ยงต่างๆ หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า ควรปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความเพียรพยายาม ควรปฏิบัติราชการที่มีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ควรมีความเพียรพยายามในการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ หลักการตอบสนองควรมีความรักความพอใจในการให้บริการทำให้งานออกมาอย่างมีคุณภาพ ควรสร้างความเชื่อมั่น

ไว้วางใจรวมถึงตอบสนองตามความคาดหวังของ ประชาชนผู้รับบริการ ด้วยความเต็มใจ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ ควรมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยใจรักและทุ่มเทกับผลงานต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้ ควรตั้งจิตรับรู้มีสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ หลักเปิดเผย/โปร่งใส มีการไตร่ตรองกับกระบวนการทำงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบได้และสามารถชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย ควรมีการสื่อสารหรือแจ้งข้อมูลที่จำเป็นและหมั่นตริตรองพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการทำงานอย่างสม่ำเสมอและถูกต้อง ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานอย่างเปิดเผย และเอาใจใส่ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีตามความเหมาะสม หลักนิติธรรม ควรมีการพิจารณาการใช้อำนาจตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานในการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ ควรมีการตริตรองพิจารณาเหตุผลในการใช้อำนาจในการปฏิบัติงานตามสิทธิอันพึงมีอย่างเหมาะสม หลักความเสมอภาค ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรหรือทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงปัญหาร่วมกัน และนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ควรมีการเอาใจใส่ให้ผู้รับบริการได้รับการปฏิบัติและได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ ควรมีความเต็มใจในการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ ควรมีการบริหารงานโดยยึดหลักฉันทามติโดยตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ควรมีความเพียรพยายามในการใช้กระบวนการตัดสินใจจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปข้อคิดเห็น หลักการกระจายอำนาจ ควรมีการตั้งจิตรับรู้รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนในการตัดสินใจเบื้องต้นและนำไปปรับปรุงการบริหารงาน มีการเอาใจใส่ต่อการรับถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากร และภารกิจ จากผู้บริหาร เพื่อให้ดำเนินการแทนโดยมีอิสระตามสมควร หลักคุณธรรม/จริยธรรม ควรมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคมด้วยความขยันหมั่นเพียร ควรมีความพอใจรักใคร่ในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามระบบราชการไทยทุกประการ

5.2 อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นการดำเนินงานมีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีจังหวัดละหนึ่งแห่ง ยกเว้นกรุงเทพมหานคร และ เมืองพัทยา ซึ่งเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการสาธารณประโยชน์ในเขตจังหวัด ตลอดทั้งช่วยเหลือพัฒนางานของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมทั้ง

การประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อน จึงควรนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งหมายถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีมีความถูกต้องเป็นธรรม โปร่งใส สุจริต มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มาบูรณาการงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอัษฎางค์ ปาณิกบุตร (2561) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การดำเนินงานและการสร้างการบริหารจัดการที่ดีว่า เป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคม จำเป็นต้องร่วมดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะเฉพาะหน้า ระยะกลาง ระยะยาว โดยต้องมีการปฏิรูปใน 3 ส่วน ดังนี้ 1. ภาครัฐ ต้องปฏิรูปบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการทำงานของหน่วยงาน ภาครัฐให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต ซื่อตรง มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล โดยถือประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน และภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น 2. ภาคธุรกิจ เอกชนต้องปฏิรูปการทำงานโดยยึดกติกาที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น เป็นธรรมต่อลูกค้า รับผิดชอบต่อสังคม มีมาตรฐานการบริการมีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพสามารถทำงานร่วมกับภาครัฐ และภาคประชาชนได้อย่างราบรื่น 3. ภาคประชาชน ต้องสร้างเสริมให้ประชาชนเกิดความตระหนักในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความรู้ความเข้าใจหลักการของการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และยังสอดรับกับงานวิจัยของ วรลักษณ์ วรรณกูล (2559) ได้ศึกษาการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผลการศึกษาพบว่า 1) ประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับมาก และ 2) ประชาชนที่มี เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด มีรายละเอียดดังนี้

2.1 จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า มีหลายปัจจัยที่สามารถนำไปสู่ความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างเพศได้ การขัดเกลาทางสังคม บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและความคาดหวัง และความแตกต่างทางชีววิทยาสามารถมีบทบาทได้ทั้งหมด ตัวอย่างเช่น บุคคลอาจมีการเข้าสังคมแตกต่างกันไปตามเพศ ซึ่งอาจนำไปสู่ความแตกต่างในความเชื่อและทัศนคติ นอกจากนี้ อาจมีความแตกต่างทางชีววิทยาระหว่างเพศที่ส่งผลต่อการรับรู้และตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ของแต่ละบุคคล ท้ายที่สุด สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักว่าแต่ละคนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและอาจมีเหตุผลของตนเองสำหรับแบบสอบถาม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระทนงศักดิ์ ฐานรโต (มุ่งแก้วกลาง) (2558) ได้ศึกษา การบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมของ

องค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลู พลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านสวัสดิการและอาชีพมีระดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม และที่อยู่ในระดับสุดท้าย คือ ด้านการบริหาร การเมืองการปกครอง 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อเกี่ยวกับการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน 3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการบริหารการเมือง การปกครอง พบว่า การจัดทำแผนและนโยบายไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประชาชนไม่ได้มีการแสดงความคิดเห็นในการจัดทำโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม มีปัญหาความยากจน ด้านสวัสดิการ และอาชีพมีความล่าช้าในการให้บริการ ด้านเศรษฐกิจสังคมและชุมชน ปัญหารายได้ไม่เพียงพอ ต่อการยังชีพ และข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ด้านการบริหารการเมืองการปกครอง ควรเปิดโอกาส ให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดแผน และนโยบาย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ควรมีการกำหนด งบประมาณ ให้สอดคล้องกับแผนงานเพื่อที่จะไม่เกิดปัญหาในเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ควรมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่พึงจะได้รับ ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ควรมีทุนเพื่อการศึกษาอย่างทั่วถึง ด้านสวัสดิการและอาชีพ ควรเพิ่มค่ายังชีพให้กับผู้สูงอายุ ด้านเศรษฐกิจสังคมและชุมชน การส่งเสริม การสร้างรายได้ให้เพียงพอกับการยังชีพ

2.2 จำแนกตามอายุ หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกันมี ปัจจัยสำคัญของปัญหาดังกล่าว ในเบื้องต้นควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรม แนวคิด และความรู้สึกของบุคลากรแต่ละกลุ่มภายในองค์การเสียก่อน กลุ่ม Millennial หรือ Gen Y หมายถึงกลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 20 ต้นๆ จนไปถึง 30 ปลายๆ ซึ่งมักจะชื่นชอบความเป็นอิสระในการใช้ชีวิต มีความคิดเป็นของตนเอง อ่อนไหวง่าย ทันสมัย ต้องการเป็นที่ยอมรับจากสังคม และเท่าทันโลกที่

ขับเคลื่อนตลอดเวลา เป็นต้น และกลุ่ม Baby Boomer หมายถึง กลุ่มคนที่มีอายุระหว่าง 50 จนไปถึง 70 ปี นั่นหมายถึงเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็น หัวหน้างาน/หัวหน้าฝ่าย หรือคณะผู้บริหาร ของกลุ่ม Millennial ซึ่งมักจะอารมณ์แปรปรวนได้ง่าย เครียดเนื่องจากการทำงาน และเริ่มมีปัญหาด้านความทรงจำ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันทั้งสองกลุ่มข้างต้น จะมีแนวคิดที่แตกต่างกันคนละฝั่งอย่างสุดขั้ว จึงไม่น่าแปลกใจที่ การจำแนกตามอายุ จึงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประภาส โชติเมธี (รักไร่) (2558) ได้ศึกษาการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.69) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการบังคับ บัญชาสั่งการ ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการ บูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานที่พึงประสงค์ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรม เพื่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย สำหรับสถานภาพส่วนบุคคลที่เหลือไม่มีผลต่อความคิดเห็นของบุคลากร จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. ปัญหาและอุปสรรคต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานในโครงการต่างๆ ไม่สามารถทำได้ตามแผนงานที่ได้แจ้งกับประชาชน หรือมีการเปลี่ยนแปลงแผนงานแล้วไม่แจ้งประชาชนให้รับทราบ อีกทั้งยังมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกทำให้เกิดความไม่สามัคคีในหมู่คณะ ข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลควรที่จะเร่งดำเนินโครงการต่างๆ ให้สำเร็จเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ และควรที่จะมีนโยบายหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ประชาชนได้ทำงานร่วมกัน ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันละกันเพื่อให้ประชาชนทุกคนในพื้นที่เกิดความรักความสามัคคีกันอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข และควรที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงให้มีอาชีพเสริมนอกจากทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก

2.3 จำแนกตามระดับการศึกษา หลักความเสมอภาค หลักการกระจายอำนาจ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนเราเกิดการพัฒนาทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ การศึกษาเป็นการพัฒนาคนในด้านกายภาพ อารมณ์และสติปัญญา เพื่อให้มี ความมั่นคงทางอารมณ์ ความคิด ความประพฤติดีมีความรู้มีความเฉลียวและฉลาดและ มี วิจารณญาณ และโดยปกติคนที่ได้รับ การศึกษาสูงย่อมมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวส่วนใหญ่มากกว่าคน ที่ได้รับการศึกษาต่ำกว่า และสำหรับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด บุคลากรทุกระดับการศึกษามีความเข้าใจหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นระดับการศึกษาจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ โอภาษ (2557) ได้ศึกษาการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43) เมื่อพิจารณา รายละเอียดแต่ละด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การ บริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อ การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัย ส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการบริหารงาน ตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจาก ผู้บริหารขององค์กร ที่ใช้อำนาจการตัดสินใจฝ่ายเดียวและ ไม่นำข้อมูลปัญหาของท้องถิ่นมาจัดทำ ฐานข้อมูลเพื่อจัดทำแผนงานและขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลควร มีการสำรวจความต้องการของ ประชาชนในพื้นที่เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการ กำหนดเป็นนโยบาย นโยบายถึงจะตอบสนองความ ต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่และองค์การบริหารส่วนตำบลควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานในโครงการและกิจกรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนั้นการบริหารงานควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ) และ วิมังสา (ความไตร่ตรอง) มา ประยุกต์ใช้ทั้งการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานเพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพและ ประสิทธิผลสูงสุด

2.4 จำแนกตำแหน่ง โดยรวมและหลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ และหลักคุณธรรม/จริยธรรม แตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แต่ละตำแหน่งหรือแต่ละบทบาทในองค์กรมีมุมมองและความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจนำไปสู่ความคิดเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องต่างๆ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งผู้นำอาจให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ระยะยาว ในขณะที่ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนอาจให้ความสำคัญกับการดำเนินงานประจำวัน นอกจากนี้ ผู้คนยังมีภูมิหลังประสบการณ์ และบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของพวกเขาได้เช่นกัน สิ่งสำคัญคือต้องพิจารณาและเคารพมุมมองที่หลากหลายเมื่อทำการตัดสินใจในทีมหรือองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผอบทอง สุจินพรัหม (2559) ได้ศึกษาการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทรรศนะของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษจังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 ผลการวิจัยพบว่า 1) ทรรศนะของบุคลากรที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทรรศนะของบุคลากร ที่มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก 2) บุคลากรที่มีเพศ อายุ และตำแหน่งต่างกัน มีต่อการนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของ ผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรม อิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ (1) ด้านฉันทะ ผู้บริหารควรมีความพอใจ รักใคร่ในการบริหารงานทุกด้านอย่างเท่าเทียมกันเพื่อพัฒนางานพร้อมกันในทุกๆ ด้าน (2) ด้านวิริยะ ผู้บริหารควรแสดงภาวะผู้นำในทุกสถานการณ์ สามารถนิเทศแนะนำผู้ร่วมงานได้ (3) ด้านจิตตะ ผู้บริหาร ควรเอาใจใส่ติดตามการทำงานตามแผนงาน/โครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย (4) ด้านวิมังสา ผู้บริหารควรพิจารณาไตร่ตรองหาวิธีการแก้ไขปัญหาในการทำงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งประเมินผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานต้นสังกัดควรมีนโยบายกระตุ้นให้ผู้บริหารนำเอาการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 มาปรับใช้ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยการสนับสนุนให้มีการเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างประสบการณ์และนำไปพัฒนาบุคลากรต่อไป

2) หน่วยงานต้นสังกัด ควรส่งเสริมคณะผู้บริหาร ให้มีส่วนร่วมในการจัดโครงการบูรณาการตามหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคลากรมีที่พึ่งประสงค์ และจัดกิจกรรมบนพื้นฐานของข้อมูลที่พบ

5.3.1 ข้อเสนอแนะนำไปใช้

ผู้วิจัยได้เสนอแนะจากผลการวิจัยได้ดังนี้

1) จากผลการวิจัย พบว่า บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำเอาการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 มาปรับใช้ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ระดับมากในทุกด้าน ดังนั้นเพื่อส่งเสริมบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการส่งเสริม หลักคุณธรรม/จริยธรรม มีความยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเอาใจใส่ในสิ่งนั้น

2) ในขั้นตอนของการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงาน ควรเพิ่มหลักประสิทธิผล คือ ส่งเสริมความรักใคร่ในการปฏิบัติราชการ ที่มีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการศึกษาแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 โดยวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวม ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

2) ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

3) ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท 4 ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

บรรณานุกรม

1) หนังสือ

กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2557). *วารสาร โครงการก่อสร้างอนุสรณ์สถานแห่งความจงรักภักดี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. พระนครศรีอยุธยา: บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน).

กองการเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. (2566). *รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี. กองการเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ด*:

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). *สถิติสำหรับงานวิจัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

เกษม วัฒนชัย. (2546). *ธรรมาภิบาลกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

จรัสศรี ทีปิรัช. (2545). *นานาทัศนะประสบการณ์เอกสารการพัฒนาข้าราชการ.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ชนาธิป พรกุล. (2561). *กระบวนการสร้างความรู้ของครูกรณีการสอนบูรณาการ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2553). *ความรุนแรงซ่อนหาในสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: มติชน

ไชยวัฒน์ ค้ำชู (2545). *การบริหารการปกครองที่โปร่งในด้วยจริยธรรม.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ตามกฎกระทรวง. (พ.ศ. 2541). *ตามกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2548). *วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี.* กรุงเทพฯ: พิมพดี.

ทิศนา แขมมณี. (2548). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์. มหาวิทยาลัย.

ธีรยุทธ บุญมี. (2546). *ชุดความรู้บูรณาการและถอดรื้อความคิดตะวันตกนิยม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2552). *รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า และมูลนิธิเอเชีย.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ . (2542). *การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2554). *กฎหมายมหาชน เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญมี แท่นแก้ว และคณะ. (2548). *ปรัชญาศาสนา.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี้. (2546). *รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี้. (2554). *ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2558). *การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ประเวศ วะสี. (2545). *การพัฒนามนุษย์แนวใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

ประเวศวะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.* กรุงเทพฯ: หมอชาวบาน.

ป่วย อึ้งภากรณ์. (2555). *ดัชนีวัดความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ พ.ศ. 2555*. กรุงเทพฯ: เล็กอินเตอร์เน็ต.

ปิ่น มุทุกันต์. (2546). *หนังสือแนวสอนธรรมมะ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คลังวิทยา.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2544). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: พัฒนาการศึกษา.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ถิรธมโม). (2552). *ชื่อบ้าน-ภูมิเมืองพะเยา.* พะเยา: โรงพิมพ์เจริญอักษร.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 19*

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2548). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) (2546). *หน้าที่ของคน (ฉบับสมบูรณ์) คนดีและคุณสมบัติพิเศษของนักบริหาร.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิฆเณศ.

พระธรรมโกศาจารย (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *คู่มือศึกษาธรรมะ (ฉบับสมบูรณ์).* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). (2543). *แม่พระในบ้าน* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พริ้นติ้ง. 2543.

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *เพื่อชุมชนแห่งการศึกษาและบรรยากาศทางวิชาการ (คุณธรรมของครูอาจารย์และผู้บริหาร).* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สื่อตะวันจำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *ธรรมนูญชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *คุณธรรมสาหรับนักบริหาร.* กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2552). *หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์ : คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี* (พิมพ์ครั้งที่ 5). ราชบุรี: วัดหลวงพอสดธรรมกายาราม.

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด. (2540). พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2540," (2552, 3 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 120 ตอนที่ 109 ก.

พัชรศรี ศรีเมือง. (2549). *ประสิทธิผลของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการ บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ.* กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กระทรวงยุติธรรม.

พุทธทาสภิกขุ. (2542). *ความสุขสามระดับ* (พิมพ์ครั้ง 2). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *โชคดีมีโอกาสได้ตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ : กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุคส.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.

วศิน อินทสระ. (2541). *พุทธจริยศาสตร์.* กรุงเทพฯ: ทองกวาว.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2562). *การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจิตนวัตกรรม.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันคลังสมองของชาติ. (2552). *ธรรมาภิบาลมหาวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมองของชาติ.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2533), *พระมหาสมณนิยมในการบริหาร.* มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สำนักงาน ป.ป.ช. (2563). ประกาศสำนักงาน ป.ป.ช. *เรื่อง การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ.*กรุงเทพฯ: สำนักงาน ป.ป.ช.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2542). *การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะใน*ราชการพลเรือน *: คู่มือสมรรถนะหลัก.* นนทบุรี: บริษัทประชุมช่าง จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2554). *การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี* (Good Governance). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี. (2545). *แผนปฏิบัติการกหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2541). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุดจิต นิมิตกุล. (2558). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดีการปกครองที่ดี.* กรุงเทพฯ: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2550). *หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุทัศน์ สุทธิกุลสมบัติ. (2552). *ธรรมาภิบาล (Good governance) คืออะไร.* จดหมายข่าว ฉบับที่ 1/2552 (มกราคม) กองประสานงานระบบการควบคุมภายใน การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค.

หน้า 277 ข้อที่ 1138. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อานันท์ ปันยารชุน. (2542) *ธรรมาภิบาลในการบริหารมหาวิทยาลัยในนานาทัศนะว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีที่ดี*, นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ.

Agere, S. (2002). *Promoting good governance: Principles, practices and perspective*. London: Commonwealth Secretariat.

Armstrong, M. and Baron, A. (2005). *Managing Performance: Performance management in action.* London: CIPD.

Beane, J. A. (1991). *Curriculum Planning and Development.* Boston: Allyn and. Bacon.

Blumel, C. (2000). *Foreign aid, donor coordination and the pursuit of good Governance.* Kenya: Maryland.

Clarke, V. C. (2001). *Unit search of good governance: Decentralization and democracy in Ghana.* Illinois: Northern Illinois University.

Humes, Samuel IV. (1991). *Local Governance and National Power.* NY: Harvester.

John Dewey, (2002). *Experience and Education.* New York: Macmillan Publishing Company.

Kimmet, P. (2005). *The politics of good governance in the Asian 4.* Griffith: Griffith University.

Pierre, Joh (ed),. (2000). *Debating Governance: Authority, Steering, and democracy.* Oxford: Oxford University Press.

Putnam, R. (1993). *Making democracy work: Civil tradition in modern Italy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

UNESCAP. (2005). *Policies and Good Practices in Investment Promotion and Facilitation in LDC: Bhutan Lao PDR and Timor-Leste*. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.

UNESCAP. (2004). *Traders' Manual for Least Developed Countries : Cambodia*. United Nations' Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และหรือ/สารนิพนธ์

ณรงค์ฤทธิ์ เชื่อมาก และคณะ. (2551). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1.* สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2563). *การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) : กรณีศึกษาการใช้แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มเยาวชนไทยเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยทางถนน.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

ทินกร อัครศรีชัยโรจน์. (2551). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 5.* วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ธีรวัฒน์ ชูญาติ. (2552). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. การค้นคว้าอิสระ, การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยอีสาน.

นิพนธ์ โอภาษ. (2557). *การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์.* วิทยานิพนธ์นี้ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโบสถ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระทนงศักดิ์ ฐานรโต (มุ่งแก้วกลาง). (2558). *การบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลพลูตาลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประภาส โชติเมธี (รักไร่). (2558). *การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมเพื่อการบริหารงานของ*

มณฑิรา มีรส. (2558). *รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรณีศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการบริการสังคม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สันถวันท์ พยาเลี้ยง. (2552). *การบริหารโรงเรียนตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

อรชร พรประเสริฐ. (2550). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

อัมพร พุดมี. (2551). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

3) บทความในวารสาร

ประจักษ์ ขุราศี, อภินันท์ จันทนี, ประเสริฐ ธิลาว. (2560). ภาวะผู้นำทางการบริหารของกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6*(2), 255-268.

ปาริชาติ เทพอารักษ์. (2550). สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล รากฐานสังคมอยู่เย็นเป็นสุข. *วารสารเศรษฐกิจและสังคมและพฤติกรรมองค์การ, 44*(1), 12-17.

ผอบทอง สุจินพรหม. (2559). การนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทรรศนะของบุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษจังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 5*(2), 102-111.

มนธกานต์ สุดาเดช (2560) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 7*(1), 1-11.

Dahl, J., & Penque, S. (2000). The effect of an advanced practice nurse directed heart failure program. *The Nurse Practitioner*, 25(3), 61-77.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.

4) เอกสารสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย. (2557). *ท่องเที่ยวไทย ปรับตัวสู่ประชาคมอาเซียน*. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2564, จาก http://www.thaichamber.org/scripts/detail.asp?nNEWSID=4623,2555

สุธรรม ส่งศิริ. (2553). *ธรรมาภิบาล.* สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม 2560 จาก http://th.wikipedia.org

Gusztav Names. (2005). *Integrated Management*. Retrieved July 2, 2017, from https://www.behindthename.com/name/gustav.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1) พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

ตำแหน่ง : อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

วุฒิการศึกษา : พธ.ด. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พธ.ม. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) พระครูสมุห์ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการร้อยเอ็ด
อาจารย์ผู้รับผิดชอบลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา : ร.ด. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พธ.บ. (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) นายเอกภพ โรจนธรรม

ตำแหน่ง : นิติกรชำนาญการพิเศษ องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา : น.บ. (นิติศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
นบ.ท. (เนติบัณฑิตไทย) เนติบัณฑิตยสภา
น.ม. (นิติศาตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สำเร็จการอบรมกฎหมายปกครอง “หลักสูตรกฎหมายปกครอง
และวิธีพิจารณาคดีปกครอง” ตามมาตรฐานที่ ก.ศป.รับรอง
รุ่นที่ 6 จากมูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม
ทางปกครอง ร่วมกับสำนักงานศาลปกครอง

ภาคผนวก ข
หนังสือความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๓๘๑๗/ว ๐๒๕๗ **วันที่** ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เรียน พระครูสิริสราธิคุณ, ดร.

ด้วย นางสาวทิวาพร รักพงษ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด (THE INTEGRATION OF GOOD GOVERNANCE WITH THE PRINCIPLE OF FOUR PATHS IN THE OPERATION OF THE ROI ET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION.)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้โปรดพิจารณาอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ยินดีอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญ

พระครูสิริคุณ

พระครูสิริคุณ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๙๑๗/ว ๐๒๘๐ **วันที่** ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เรียน พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร.

ด้วย นางสาวทิวาพร รักพงษ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๒๐๓๕๐๖๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด (THE INTEGRATION OF GOOD GOVERNANCE WITH THE PRINCIPLE OF FOUR PATHS IN THE OPERATION OF THE ROI ET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION.)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่าน ได้โปรดให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลคางสาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๓๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๔๗๓๗/ ๐๔๖๑

๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เจริญพร นายเอกภาพ โรจนธรรม นิติกรชำนาญการพิเศษ

ด้วย นางสาวทิวาพร รักพงษ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด (THE INTEGRATION OF GOOD GOVERNANCE WITH THE PRINCIPLE OF FOUR PATHS IN THE OPERATION OF THE ROI ET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION)" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๓๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญบนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๓
นักศึกษา ๐๘-๗๒๓๓-๒๗๘๘

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลสะอาด
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๓-๔๖๑๘
www.roi.mbu.ac.th

ที่ อว ๓๘๑๗/๐๒๙๘

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๖

องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด
เลขรับ 4821
วันที่ ๒๕ พ.ค. 2566
เวลา 14.00

สำนักปลัด อบจ.ร้อยเอ็ด
เลขรับที่ ๑๗๙๒
วันที่ 16/5/66
เวลา 09.22

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เจริญพร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้วย นางสาวทิวาพร รักพงษ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๙ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด (THE INTEGRATION OF GOOD GOVERNANCE WITH THE PRINCIPLE OF FOUR PATHS IN THE OPERATION OF THE ROI ET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION)" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามในหน่วยงานของท่านเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้โปรดให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

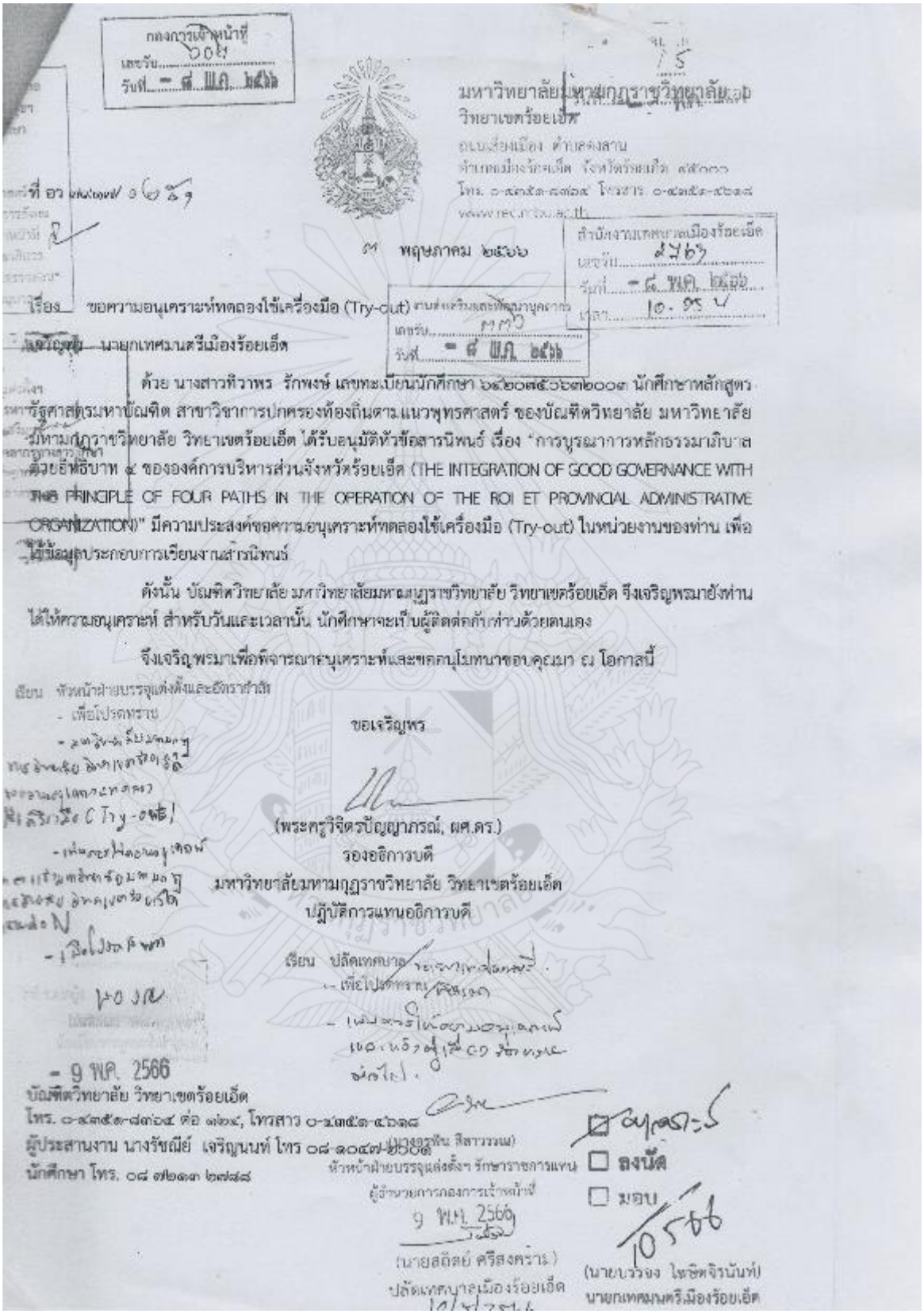
จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

(นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์)
นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๓-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๓-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๓๐๔๗-๒๐๐๓
นักศึกษา โทร. ๐๘ ๗๒๓๓ ๒๓๘๘

กลางการเจ้าหน้าที่
เลขรับ 1001
รับที่ - ๘ พ.ค. ๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเรืองเมือง ตำบลคูสาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๑๗๐๙ โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๕๖๑๘
www.rec.mcu.ac.th

ที่ อว ๗๗๐๗/๐๒๕๑

๙ พฤษภาคม ๒๕๖๖

สำนักงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
เลขรับ ๔๓๖๖
รับที่ - ๘ พค ๒๕๖๖
เวลา 10.25 น.

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)

เรียน นายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด

ด้วย นางสาวหิวาพร รักพงษ์ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๕๒๐๓๕๑๖๓๒๐๐๓ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลด้วยอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด (THE INTEGRATION OF GOOD GOVERNANCE WITH THE PRINCIPLE OF FOUR PATHS IN THE OPERATION OF THE ROI ET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION)" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ในหน่วยงานของท่าน เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่าน ได้โปรดอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์และขอกราบโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

เรียน หัวหน้าฝ่ายบรรจุแต่งตั้งและอัตรากำลัง
- เพื่อโปรดทราบ
- ...
- ...
- ...
- ...

- 9 พ.ค. 2566

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๑๗๐๙ ต่อ ๑๒๐๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๕๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๖๕๘
นักศึกษา โทร. ๐๘ ๗๒๑๓ ๒๗๘๘

เรียน ปลัดเทศบาล
- เพื่อโปรดทราบ/ดำเนินการ
- ...
- ...

(นายสถิตย์ ศรีสงคราม)
ปลัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
๑๐/๕/๒๕๖๖

☑ อนุเคราะห์
☐ ลงนัด
☐ มอบ

(นายบรรจง ไชยชิตจิรนันท์)
นายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด
10 ๕ ๖๖

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : นางสาวทิวาพร รักพงษ์
ตำแหน่งนักจัดการงานทั่วไป ระดับ ชำนาญการ
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด

วัน/เดือน/ปีเกิด : 8 มีนาคม 2519

ชาติภูมิ : 89 หมู่ 8 ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

ที่อยู่ปัจจุบัน : 89 หมู่ 8 ตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2533 ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 จากโรงเรียนบ้านหนองดู่ จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2536 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนธงธานี จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2539 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โรงเรียนพาณิชยการพลาญชัย ร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2541 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โรงเรียนพาณิชยการพลาญชัย ร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

พ.ศ. 2543 ระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2564 กำลังศึกษา ระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

E-mail : tiwaporn4411@gmail.com

โทร : 093-9514469,087-2132788